

Ann Midttun, Hanne Birgitte Sødal Tveito og Kristin
Joachimsen

Bibelen i utvalgte lokale
trosopplæringsplaner i
Den norske kirke

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSFAKULTET

Ann Midttun, Hanne Birgitte Sødal Tveito og Kristin Joachimsen

*Bibelen i trosopplæringen –
Barn og unges læring i trosopplæringen*

Bibelen i utvalgte lokale trosopplæringsplaner i
Den norske kirke

MF-rapport 1:2018

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

MF-rapport 1: 2018

Foto omslag: MF-arkiv

Rapporten er utgitt av: MF – Det teologiske menighetsfakultet

Postboks 5144 Majorstuen,

0302 Oslo

ISBN 978-82-91811

www.mf.no

post@mf.no

Forord

Det teologiske menighetsfakultet (MF) inngikk i mars 2015 en tre års rammeavtale med Kirkerådet som omfatter forskning på trosopplæringsreformen i Den norske kirke. I oktober 2015 ble den første rapporten publisert: *Kompetanse, utdanning og motivasjon: en kartlegging av undervisningstjenesten i Den norske kirke* (Horsfjord et. al, 2015).

Vedlagte delrapport *Bibelen i utvalgte lokale trosopplæringsplaner i Den norske kirke* inngår som en av tre delrapporter i prosjektet *Bibelen i trosopplæringen – Barn og unges læring i trosopplæringen* (BIT), ledet av professor Heid Leganger-Krogstad. De to andre delrapportene i BIT, *Hvordan foregår bibelundervisningen i trosopplæringen i Den norske kirke?* og *Respons på undervisning i Bibelen i trosopplæringen i Den norske kirke*, blir publisert våren 2018 sammen med rapporter fra to andre prosjekt: *Teologier i trosopplæringen* og *Vår trosopplæring? Stab, samarbeid og trosopplæring*.

Forskergruppen som har arbeidet med delrapporten om *Bibelen i utvalgte lokale trosopplæringsplaner i Den norske kirke*, har bestått av førstelektor/EVU-leder Ann Midttun (leder), universitetslektor Hanne Birgitte Sødal Tveito og professor Kristin Joachimsen.

Professor Sverre Dag Mogstad har vært rådgiver for prosjektet i den siste fasen.

Forskerne har arbeidet i felleskap med analysen av de lokale trosopplæringsplanene og står samlet om analysene i rapporten. Ann Midttun har skrevet kapittel 1–4.1.3.

Delkapittel 4.1.3 er skrevet i samarbeid med Hanne Birgitte Sødal Tveito, som også er hovedansvarlig for kapittel 4.2. Kristin Joachimsen er hovedansvarlig for kapittel 4.3, og hun har skrevet kapittel 4.5 i samarbeid med Ann Midttun. Ann Midttun har skrevet kapittel 4.4, og oppsummeringen i kapittel 5 har hun skrevet i samarbeid med Hanne Birgitte Sødal Tveito.

Vi vil takke Kirkerådet for konstruktivt samarbeid og god tilrettelegging for tilgang til de digitale trosopplæringsplanene. Det har gitt oss et skriftlig utsnitt av en spennende og mangfoldig trosopplæringsreform med mange engasjerte medarbeidere og et utall av aktiviteter for døpte i alderen 0–18 år.

Oslo, januar 2018

Ann Midttun, Hanne Birgitte Sødal Tveito og Kristin Joachimsen

Innhold

Kapittel 1: Bakgrunn, tema og problemstillinger	9
Kapittel 2: Teoretiske perspektiver	12
2.1 Goodlads læreplanteori	12
2.2 Læringsteorier	13
Kapittel 3: Materiale og utvalg, metode og utfordringer	15
3.1 Nasjonal plan og lokale planer	16
3.1.1 GUD GIR – VI DELER Plan for trosopplæring i Den norske kirke	16
3.1.2 Vedlegg 2 til Plan for trosopplæring	17
3.1.3 Utvalget av lokale trosopplæringsplaner	17
3.2 Metode og utfordringer	18
3.2.1 Metode	18
3.2.2 Utfordringer	19
Kapittel 4: Presentasjon og drøfting av funn og tendenser i materialet	21
4.1 Bibelen og bibeltekster i <i>Plan for trosopplæring</i> med vedlegg 2: <i>Kjernetekster i en fornyet trosopplæring</i>	22
4.1.1 Bibelen som et selvsagt utgangspunkt i en kirkelig kontekst	22
4.1.2 Kristen tro og praksis i et lærende fellesskap	26
4.1.3 Bibeltema og bibeltekster i <i>Plan for trosopplæring</i> , inkludert vedlegg 2: <i>Kjernetekster i en fornyet trosopplæring</i>	30
4.2 Bibeltekster i de lokale planene	42
4.2.1 Antallet kjernetekster og andre bibeltekster i de lokale planene	43
4.2.2 Forekomster av de 50 kjernetekstene i de lokale planene	46
4.2.3 Forekomster av eksemplene på tekster til sammenhengende lesning	69
4.2.4 Forekomster av andre tekster enn kjernetekstene	71
4.2.5 Bibeltekster i de lokale planene: oppsummering av funn	79
4.3 Tekstutvalg, alderstrinn og progresjon	89
4.3.1 Typiske tekster for de ulike alderstrinnene	90

4.3.2 Tekstutvalg, alderstrinn og progresjon i utvalgte enkeltplaner	104
4.3.3 Tekstutvalg, alderstrinn og progresjon: oppsummering av funn	111
4.4 Lokale og regionale variasjoner	116
4.5 Digitale føringer og ulike tolkninger av aspektene <i>Livstolkning og livsmestring, Kirkens tro og tradisjon og Kristen tro i praksis i de lokale planene</i>.....	118
4.5.1 Det elektroniske planverktøyets vektlegging av enkelttiltak og de tre aspektene	119
4.5.2 Bibelen i relasjon til de tre aspektene i de lokale planene.....	120
4.5.3 Digitale føringer og ulike tolkninger av aspektene: oppsummering	129
Kapittel 5 Oppsummering og utblikk	130
5.1 Plan for trosopplæring i kirkens rom	132
5.2 Bibeltema og bibeltekster i <i>Plan for trosopplæring</i> og vedlegg 2: <i>Kjernetekster i en fornyet trosopplæring</i>	133
5.3 Utvalg av kjernetekster og andre tekster i de lokale planene.....	135
5.4 Tekstutvalg, alderstrinn, progresjon og aspekt i de lokale planene	138
5.5 Generell nasjonal plan og konkret elektronisk planverktøy	140
Vedlegg 1: Innspill til en eventuell revisjon av kjernetekstlista	143
Vedlegg 2: Kjernetekster i en fornyet trosopplæring. I GUD GIR – VI DELER Plan for trosopplæring i Den norske kirke	146
Litteraturliste	148

Kapittel 1: Bakgrunn, tema og problemstillinger

Trosopplæringsreformen i Den norske kirke (Dnk) startet opp som et forsøks- og utviklingsprosjekt i utvalgte menigheter i 2004, og har gjennomlevd ulike faser i implementeringen av reformen. Målet har vært å sikre en systematisk og sammenhengende opplæring av alle døpte i Dnk fra 0-18 år. *GUD GIR – VI DELER Plan for trosopplæring i Den norske kirke* (2010) knytter målene for kirkens trosopplæring til kirkens grunnleggende oppdrag som er: «å gjøre til disipler ved å døpe og lære å holde alt Jesus har befalt», slik at de som er døpt, kan «leve og vokse i et livsforhold til den treenige Gud» (s. 4). Det skal være en sammenhengende trosopplæring som:

- vekker og styrker kristen tro
- gir kjennskap til den treenige Gud
- bidrar til kristen livstolkning og livsmestring
- utfordrer til engasjement og deltakelse i kirke og samfunnsliv

for alle døpte i alderen 0-18 år, uavhengig funksjonsnivå (s. 4)

Stadig nye menigheter er blitt innlemmet i reformen gjennom oppstartfase, gjennomføringsfase og drifts-/konsolideringsfase. Fra 2016/2017 er alle menighetene innlemmet i trosopplæringsreformen.

Helt fra oppstartfasen i 2004 har reformen vært fulgt av evalueringsforskere. Den første forskergruppa kalt Arbeidsfellesskapet, bestod av forskere fra ulike miljø og resulterte i ulike rapporter (se etor.no) og bøker som bl.a.: *Kunnskap, opplevelse, tilhørighet. Evaluering av forsøksfasen i Den norske kirkes trosopplæringsreform* (Hauglin, Lorentzen, Mogstad, 2008). Etter at reformen gikk over i en ny fase og den nasjonale planen *GUD GIR – VI DELER Plan for trosopplæring for Den norske kirke* ble innført i 2010, har forskjellige forskergrupper vært tett på utviklingen av reformen. Blant annet har KIFO Institutt for kirke, religions- og livssynsforskning (tidl. Stiftelsen Kirkeforskning) gitt ut flere rapporter om sin evalueringsforskning, blant annet *Lokale trosopplæringsplanar. Innhold og prosess.* (Fuglseth, Haakedal & Schmidt, 2012:3) og *Avsluttet reform eller fortsatt læring og utvikling? Trosopplæring som arbeidsform i menighetene* (Botvar, 2015:1). Gjennom tilgang til forskningsbasert kunnskap har Kirkerådet kunnet utvikle reformen på mange ulike områder.

MFs forskningsprosjekt (2015–2018) som denne rapporten er en del av, ser på ulike sider ved trosopplæringsreformen (se forord). Vår rapport inngår i delprosjektet 2: *Bibelen i trosopplæringen – Barn og unges læring i trosopplæringen*. Mange av våre kolleger i MFs forskningsprosjekt har vært på feltarbeid i utvalgte menigheter. De ser på hvordan bibelundervisningen foregår i utvalgte menigheter, analyserer læringsprosesser og drøfter om det finnes forskjellige teologiske formidlingsprofiler i trosopplæringsarbeidet. I vårt prosjekt analyserer vi et skriftlig materiale. Vårt forskningsfokus er Bibelen og utvalg av bibeltekster i *GUD GIR – VI DELER Plan for trosopplæring i Den norske kirke* (2010) og i 50 lokale trosopplæringsplaner fra fem bispedømmer. *GUD GIR – VI DELER Plan for trosopplæring i Den norske kirke* (2010) vil heretter bli omtalt som *Plan for trosopplæring*, trosopplæringsplanen eller den nasjonale planen.

Bibelen er kristendommens hellige skrift med et rikt utvalg av sjangre og tekster. Innenfor de ulike kirkesamfunn har det over år skjedd et utvalg av tekster som man anser som de mest sentrale tekstene, ikke minst knyttet til gudstjenesten og katekumenatet/dåpsopplæringen. Det handler om tekster som tematiserer gudsbilde og frelse, forståelse av menneskelivet og etiske utfordringer. En luthersk forståelse av Bibelen har vært bygd på tanken om at det finnes sentrale og perifere tekster i Bibelen. Når reformatorisk teologi vektlegger prinsippene om Bibelen alene (*Sola scriptura*), Nåden alene (*Sola gratie*) og Troen alene (*Sola fide*), betyr det at frelsen i Jesus er sentrum i kristen teologi og nøkkelen til å forstå bibeltekstene (Hegstad, 2015, s. 56-57). Ulike kriterier har vært lagt til grunn for valg av konkrete bibeltekster til bruk i dåps- og katekismeopplæringen og gudstjenestefeiringen, men evangeliene/ Jesus-fortellingene har alltid vært de sentrale tekstene.

I de siste tiårene har Dnk hatt flere opplæringsplaner for undervisning av barn og unge. Nåværende trosopplæringsplan står i en tradisjon med tidligere planer som *Plan for konfirmasjonstiden* (1978; 1998) og *Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke* (1991). Flere forskere har vært opptatt av de ulike trosopplæringsplanene. Som før nevnt har KIFO utgitt forskningsrapporter om lokale læreplaner (KIFOs rapporter 2012; 2015) som både ser på innhold, læring og planutviklingsprosess. Det er skrevet fagartikler om læring (som Holmqvist, 2012) og formidling av Bibelen til barn og unge med utgangspunkt i trosopplæringsplanen (Afset, 2011) og masteravhandlinger om trosopplæringsplaner (Hansen, 2016). Vårt bidrag til forskning på trosopplæringsreformen og kirkens læreplaner er valg av

fokusområde: Bibelen og utvalg av bibeltekster i *Plan for trosopplæring* i et relativt stort utvalg av lokale trosopplæringsplaner.

Plan for trosopplæring har som formål å gi føringer, anbefalinger og inspirasjon til arbeidet med trosopplæringens innhold og oppbygning i menighetene. Det har derfor vært av interesse å se på hva som beskrives av innholdskomponenter i denne planen, og hvordan sammenhengen er mellom *Plan for trosopplæring* og lokale planer med vekt på Bibelen og bibeltekster. Som et vedlegg til *Plan for trosopplæring* finnes det en oversikt over tekster til bruk i trosopplæringen, vedlegg 2: *Kjernetekster til en fornyet trosopplæring*. I vårt prosjekt har vi undersøkt om tekstutvalget på kjernetekstlista reflekteres inn i de lokale trosopplæringsplanene og hvilke andre bibeltekster som er nevnt under tiltakene i disse planene. Vi har også valgt ut noen lokale planer som *case* for å analysere progresjonen i planene, utvalg av bibeltekster på ulike alderstrinn og integreringen av bibeltekster i dimensjonene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis*. I prosjektet vårt har vi vært opptatt av både kvantitative og kvalitative sider ved materialet. Deler av undersøkelsen vår er satt inn i en større teoretisk sammenheng, med vekt på John Goodlads læreplanteori, sosiokulturelt perspektiv på læring og artefaktteori.

Vårt fokus har vært det skriftlige materialet, og ikke de prosessene som bibeltekstene inngår i eller den læringen som skjer i menighetene. De 50 trosopplæringsplanene utgjør et stort, interessant og rikholdig materiale. Det er mange spørsmål vi gjerne skulle ha gått mer systematisk inn på. Innenfor rammen av vårt prosjekt har vi konsentrert oss om følgende problemstillinger som vi presenterer og drøfter i ulike kapitler i rapporten:

- Hvordan presenteres Bibelen og trosopplæringens innhold i *Plan for trosopplæring*? Hvordan presenteres trosopplæringens innhold i forhold til aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis*? Hva er sammenhengen mellom føringene i *Plan for trosopplæring* og utvalget av bibeltekster i vedlegg 2: *Kjernetekster til en fornyet trosopplæring*, og hva vektlegges/vektlegges ikke gjennom utvalget av kjernetekster? (Kapittel 4.1)
- Hvilke *kjernetekster* eller andre tekster fra Bibelen nevnes eller nevnes ikke i de lokale planene? Hva vektlegges eller vektlegges ikke gjennom dette utvalget? Hvordan ivaretas føringer og anbefalinger fra *Plan for trosopplæring*? (Kapittel 4.2)

- Hvilke tekster knyttes til ulike alderstrinn, og hva er progresjonen i noen utvalgte planer? (Kapittel 4.3)
- Er det regionale forskjeller i de lokale planene når det gjelder utvalg av bibeltekster? (Kapittel 4.4)
- Hvilken betydning har det digitale verktøyet for utviklingen av lokale planer? Hvordan ivaretar de lokale planene intensjonene i *Plan for trosopplæring* om å holde sammen aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis* når det gjelder bibeltekster? (Kapittel 4.5)

Samlet sett vil vår analyse kunne si noe om hvordan Bibelen/bibeltekster inngår i *Plan for trosopplæring* og i 50 lokale trosopplæringsplaner, og hva som blir vektlagt som sentrale tekster gjennom dette utvalget.

Kapittel 2: Teoretiske perspektiver

Forskningsfeltet vårt er læreplaner i Den norske kirke (Dnk). Kirken har et trosmessig utgangspunkt for sin virksomhet, noe som kommer språklig til uttrykk i kirkelige dokumenter og læreplaner. Kirken kan bruke teologiske begreper for å begrunne og beskrive ulike sider ved sitt arbeid. Som forskere nærmer vi oss det kirkelige feltet med andre begrep og analyseredskap enn teologien. I analysen vår av læreplaner i Dnk vil vi først og fremst bruke pedagogiske teorier. Vi har valgt teorier som bestemmer forskningsfeltet (læreplanteori) og teorier som åpner ulike deler av det empiriske materialet vårt (læringsteori). Vi vil kort gjøre rede for noen av de teoretiske perspektivene våre.

2.1 Goodlads læreplanteori

Det er ulike måter å forstå og fortolke læreplaner på. Læreplanteoretikeren John Goodlad har skole som utgangspunkt når han klassifiserer fem ulike læreplannivåer, fra idéene bak læreplanene til det som elevene faktisk erfarer: *den ideologiske læreplanen*, *den formelle læreplanen*, *den oppfattede læreplanen*, *den operasjonaliserte læreplanen* og *den erfarte læreplanen* (Goodlad, 1979). Goodlads læreplanteori er nyttig for å forstå de ulike og

kryssende nivåene av kirkens trosopplæringsplaner. Den *ideologiske* læreplanen er i vårt tilfelle Kirkemøtes og Kirkerådets føringer for trosopplæringsreformen slik de finnes i bakgrunnsdokumentene. *Plan for trosopplæring* er den *formelle* læreplanen, forstått som den vedtatte læreplanen. Den *oppfattede* læreplanen er utøvernes fortolkning av den formelle læreplanen. Kirkens lokale ansatte, ofte i samarbeid med frivillige medarbeidere, har fortolket føringene i *Plan for trosopplæring* i sitt arbeid med de lokale trosopplæringsplanene. I Goodlads terminologi er de lokale trosopplæringsplanene ulike oppfattede planer.

Menighetsrådet vedtar den lokale trosopplæringsplanen, og biskopen godkjenner den. De lokale planene er oppfattede planer, men får også status som formelle planer for trosopplæringen i menighetene.¹ Menighetene rapporterer i planverktøyet til bispedømmerådet, og disse rapportene brukes også på nasjonalt plan. De lokale trosopplæringsplanene inngår dermed på mange nivåer og har ulike funksjoner på lokalt, regionalt og nasjonalt plan.

Vi har ikke gjort studier av de operasjonaliserte eller erfarte planene. Vi har sett på forholdet mellom den formelle læreplanen *Plan for trosopplæring* og de lokale trosopplæringsplanene som oppfattede og formelle læreplaner.

2.2 Læringsteorier

Trosopplæringsplanene skal danne grunnlaget for menighetenes arbeid for barn og unge. Vi legger til grunn en forståelse av kirke/menighet som «et lærende fellesskap», i tråd med den tidligere evalueringsforskningen på trosopplæringsreformen (Hauglin et al., 2008) og beskrivelsene av menigheten i *Plan for trosopplæring* (s. 5). For å analysere læreplanene, tar vi også utgangspunkt i tidligere forskningsrapporters syn på læring i reformen (jf. Hauglin et al., 2008, s. 142 og KIFO 2012:3, s. 61). Vi anvender sosiokulturell læringsteori med vekt på artefaktteori for å analysere hvordan Biblene omtales/inngår i *Plan for trosopplæring*.

Læring foregår alltid i en historisk og kulturell kontekst, i et samspill mellom mennesker og midler/redskaper/artefakter. Ifølge læringsteoretikeren Lev Vygotskij er alle artefakter grunnleggende for historisk og kulturell forståelse og læring (Afdal, 2013). Artefaktene

¹ De vedtatte planene brukes også til videre utvikling av tiltak og planer.

brukes til å tenke med, til å lære, gjøre erfaringer og til å erkjenne virkeligheten med. Artefaktene beskrives som en medierende instans. De er «bindeledd mellom samfunn og individ, det ytre og det indre, materie og tanke» (Afdal, 2013, s. 113).

Det finnes utallige artefakter som er bruk i menigheter: symboler, tekster, ritualer, religiøst språk, salmebøker, instrumenter (Afdal, 2013, s. 158). I vår sammenheng vil vi også føye til trosopplæringsplaner. Artefaktene er, ifølge Säljö (2006), kulturelle redskaper som kan være både materielle og symbolske, og de inngår i ulike kontekster og praksiser. Deres symbolske verdi avhenges av hvilken praksis de inngår i. Dåpsvannet er både konkret vann fra springen og bærer av Guds nåde, ifølge luthersk teologi. Bibeltekster er konkrete fortellinger i muntlig eller skriftlig form, og de formidler også kristen teologi. Midlene er meningsladde og bærere av et meningsunivers. Afdal bruker Bibelen og nattverd-ritualet som eksempler på artefakter som har en lang kirkelig historie, som «utvikles gjennom en indre forståelse» og som har fått sin mening gjennom bruk (Afdal, 2013, s. 152). Religiøse artefakter i bruk får en konstituerende betydning og et utviklende potensial for grupper og enkeltmenneskers liv. Det er derfor viktig å sette fokus på hvilke artefakter som er sentrale i trosopplæringsarbeidet i Dnk.

Vi vil anvende Coles/Wartofskys skjelning (jf. Afdal, 2013, s. 152; Säljö, 2006) mellom artefakter på tre ulike nivåer (primære, sekundære og tertiære artefakter) som teoretisk grep for å undersøke hvordan bibeltekstene brukes i utvalgte lokale trosopplæringsplaner. *Primære artefakter* er konkrete midler/redskaper som blir direkte brukt i sosiale praksiser. Med kirke som kontekst har vi ovenfor vist til bibeltekster, dåpsvann og salmer som eksempel på primære artefakter. *Sekundære artefakter* er regler/ritualer som utvikles gjennom bruk av primære artefakter. De formidler begreper og innsikter om hvilke primære artefakter en kan bruke for å utføre forskjellige gjøremål, hvordan en kan tenke, handle og forstå. Instruksjoner spiller en avgjørende rolle når det gjelder sekundære artefakter (Säljö, 2006, s. 92). Afdal nevner liturgi og gudstjenesteordning som eksempel på sekundære artefakter (2013, s. 153). Også en trosopplæringsplan kan forstås som sekundær artefakt. Den gir føringer for menighetenes arbeid eller en anvisning på hva som er kjernen den kristne tro (jf. *Plan for trosopplæring*, s. 9, 14) og får sin mening i bruk.

Tertiære artefakter er mer abstrakte. Mens de primære artefaktene er konkrete redskaper og de sekundære artefaktene er instruksjoner/anvisninger, har de tertiære artefaktene betydning

for menneskers subjektive opplevelse av verden, en erkjennelse av verden som ikke er umiddelbart empirisk forstått. Eksempler på tertiære artefakter er religiøse forestillinger, livstolkning, teologi og politiske teorier. Afdal nevner som eksempel «bibelfortellinger som etablerer ulike verdener som kan hjelpe mennesker til å forstå sin egen hverdag, og som kan gi rom for utforskning» (Afdal, 2013, s. 153). Cole/Wartofskys artefaktteori viser hvordan man kan skjelle mellom ulike nivå og ulike prosesser av mediering, fra det konkrete til det abstrakte. De sekundære og tertiære artefaktene medierer informasjon og utvider perspektivene på det en ser, hører og opplever, og fremstår som viktige når det gjelder videreføring av kunnskaper, ferdigheter og livstolkning i kirkelig sammenheng.

I vår analyse ser vi altså på Bibel, bibeltekster og bibelske tema som artefakter. Vi bruker artefaktteoriens skjelling mellom artefakter på ulike nivåer, for å kunne analysere og reflektere over hvilken funksjon omtalen av Bibelen/bibeltekster har i *Plan for trosopplæring*. Artefaktteorien er også et nyttig redskap for å analysere progresjonen i planene, dvs. hvilke bibeltekster som brukes på hvilke alderstrinn og hvordan de brukes.

For å kunne analysere forholdet mellom aspektene *Livstolkning og livsmestring, Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis* anvender vi to ulike metaforer på læring: *tilegnelse* og *deltakelse*. (Sfard, 1998, s. 4-13; Afdal, 2013, s.168). Læring forstått som tilegnelse vektlegger tilegnelse av et gitt/mottatt materiale. Læring skjer gjennom intellektet, i menneskets indre. Kunnskapen er noe man får/har, og læreren er formidler/tilrettelegger. (Afdal, 2013, s. 169). Læring som deltagelse vektlegger forholdet mellom deltaker og aktivitet. Mennesker lærer ved delta i sosiale aktiviteter (Afdal, 2013, s. 168). Læring er alltid situert og skjer i et praksisfelleskapet. Sfard advarer mot å rendyrke den ene eller andre forståelsesmetaforen, fordi begge metaforene har sine styrker og svakheter (Sfard, 1998, s. 10–12).

Kapittel 3: Materiale og utvalg, metode og utfordringer

Vårt empiriske materiale er:

1. Trosopplæringsreformens grunnlagsdokumenter og nasjonal trosopplæringsplan:
GUD GIR – VI DELER Plan for trosopplæring i Den norske kirke (2010), inklusiv
Vedlegg 1: *Verktøy for utvikling av lokal plan for trosopplæring*
Vedlegg 2: *Kjernetekster i en fornyet trosopplæring*
2. 50 lokale trosopplæringsplaner fra fem bispedømmer

3.1 Nasjonal plan og lokale planer

3.1.1 *GUD GIR – VI DELER Plan for trosopplæring i Den norske kirke*

Utgangspunktet for vår analyse av lokale trosopplæringsplaner er først og fremst *Plan for trosopplæring*. Den nasjonale trosopplæringsplanen ble vedtatt av Kirkerådet som formell plan i 2009 og er bærer av den ideologiske planen for trosopplæringsreformen i Dnk (Goodlad, 1979). Trosopplæringsreformen startet opp som en nedenfra-reform («bottom-up») i 2004, med vekt på utvalgte forsøksmenigheter, der Kirkerådet skulle gjøre seg erfaringer for å utvikle reformen på permanent basis (Hauglin et al., 2008, s. 20). Ved innføringen av den formelle planen i 2010 blir de nasjonale føringene i reformen sterkere. I forordet til planen omtaler direktøren i Kirkerådet, Jens-Petter Johnsen, den nasjonale planen som «et redskap til å utvikle en fornyet trosopplæring i Dnk» (s. 3). Gjennom «retningsgivende planer og strategier» ønsker Kirkerådet å «stimulere til menighetsutvikling» (s. 3) der lokale planer skal «utformes ut fra menighetens særpreg, ressurser og behov» (s. 37). *Plan for trosopplæring* presenteres som «en kombinasjon av en rammeplan og et ressursdokument som skal stimulere arbeidet med å utvikle og gjennomføre lokale planer for trosopplæring» (s. 4).

Plan for trosopplæring er en relativt kortfattet plan på 44 sider. Planen som helhet veksler mellom å gi teologiske perspektiver og praktiske anvisninger for Dnks trosopplæring i lokalmenighetene. I innledningskapittelet sies det at kapittel 3: «Størst av alt – trosopplæringsens innhold»; kapittel 4: «Trosopplæringsens oppbygning» og kapittel 5: «Konfirmasjonstiden» gir «konkrete føringer for trosopplæringsens innhold» (s. 4). I vår analyse med vekt på Bibelen/bibeltekster har vi særlig konsentrert oss om kapittel 3: «Størst av alt – Trosopplæringsens innhold», der det er laget en to siders oversikt over obligatoriske hovedtema i en systematisk trosopplæring (s. 16–17).

3.1.2 Vedlegg 2 til *Plan for trosopplæring*

Et av vedleggene til *Plan for trosopplæring* er vedlegg 2: *Kjernetekster i en fornyet trosopplæring*. Kjernetekstlista har sin egen forhistorie. Den kom inn i *Plan for trosopplæring* etter at høringsprosessen var avsluttet. Flere høringsinstanser ønsket mer konkret innhold, konkretisering og detaljer i det forslaget til nasjonal trosopplæringsplan som var ute på høring. Kirkerådet holdt fast på prinsippet om lokal frihet, men kom noe av kritikken i møte ved å gjøre noen justeringer som hadde til hensikt å «gi menighetene tilstrekkelige retningslinjer for utarbeiding av lokale planer for trosopplæring» (KR Sak 46/09). En liste over sentrale tekster fra Bibelen til bruk i trosopplæringen, såkalte kjernetekster, sammen med verktøy for utvikling av lokal plan for trosopplæring, liste over kjernetiltak og to modellplaner, ble tatt inn som vedlegg i den første utgaven den nasjonale planen². I *Plan for trosopplæring* kapittel 3: «Størst av alt – trosopplæringens innhold» henvises det til «oversikt over kjernetekster fra Bibelen i vedlegg 2» (s. 16). Siden vårt fokus er Bibelen/bibeltekster i *Plan for trosopplæring* og lokale trosopplæringsplaner, er lista med kjernetekster en sentral del av analyseenheten vår.

Plan for trosopplæring har et eget kapittel om ressurser og verktøy som skal gi menighetene «inspirasjon og hjelp i arbeidet med å gjennomføre og videreutvikle trosopplæringen». Skjemaet *Verktøy for utvikling av lokal plan for trosopplæring* finnes som vedlegg i den skriftlige utgaven av *Plan for trosopplæring* og er utgangspunktet for de lokale planene som menighetene skriver inn i det digitale planverktøyet. Menighetene har også sine egne sider i «Planverktøy for trosopplæring» som krever innlogging. Der oppretter de og vedlikeholder sin lokale plan for trosopplæring, og rapporterer på bakgrunn av denne. Det elektroniske verktøyet er ikke bare en teknisk forlengelse av den nasjonale planen. Ved sitt konkrete og detaljerte skjema får det betydning for utformingen av de lokale planene, inklusiv de 50 trosopplæringsplanene som utgjør vårt empiriske materiale.

3.1.3 Utvalget av lokale trosopplæringsplaner

Kirkerådet ga oss tilgang til de digitale trosopplæringsplanene i juni/august 2016. Siden KIFO hadde forsket på trosopplæringsreformen fra 2009–2013, med vekt på planer fra 2011, valgte

² Eksemplet på kjernetiltak og de to modellplanene ble tatt ut i ny utgave.

vi nyere planer. Vi valgte planer fortrinnsvis godkjent fra 2012–2014 og de nyeste, aktive planene fra 2015–2016, og vi valgte 50 planer fra fem bispedømmer. 50 trosopplæringsplaner er et lite utvalg i forhold til antall menigheter i Dnk, men det er likevel et relativt stort skriftlig materiale. 50 trosopplæringsplaner kan vise noen tendenser når det gjelder bruk av bibeltekster og bibelske tema. Ved å velge 10 planer fra fem ulike bispedømmer, kan vi også få en pekepinn på om regionale forhold gir enhetlige planer og om det er variasjoner mellom bispedømmene når det gjelder valg av bibeltekster. I utgangspunktet ønsket vi å velge planer i bispedømmet ut fra ut menighetens størrelse, kirkedemografi og oppslutning, men utvalget ble styrt av mer praktiske forhold. To av bispedømmene hadde for eksempel så få godkjente planer i den aktuelle perioden (2012–2014), at planene stort sett ble valgt fra den samme delen av bispedømmet.

Vi har valgt å anonymisere menighetene og til dels bispedømmene, i tråd med tidligere evalueringsforskning på trosopplæringsreformen. De fem bispedømmene er gitt regionale navn: Nord-Norge, Midt-Norge, Vest-Norge, Sør-Vestlandet og Østlandet

Vi har analysert de 50 lokale trosopplæringsplanene som selvstendige enheter. Disse planene er også en del av et større trosopplæringsfelt. De inngår i et samspill både med nasjonalt nivå (Kirkerådet), regionalt nivå (bispedømmet) og lokalt nivå (menighetsrådet). *Plan for trosopplæring*, inklusiv kjernetekstlista og diverse ressurser/verktøy for planarbeid, gir sine konkrete føringer for menighetens arbeid med de lokale planene. De lokale planene er blitt utviklet av menighetene under veiledning fra bispedømmekontoret, vedtatt av menighetsrådet og godkjent av biskopen. Vi har ikke sett på prosessene rundt utvikling og godkjenning av de lokale planene.

3.2 Metode og utfordringer

3.2.1 Metode

Vårt empiriske materiale er skriftlige dokumenter, og vi har valgt dokumentanalyse/innholdsanalyse som metode for å analysere materialet.

Vi har analysert *Plan for trosopplæring* og de 50 trosopplæringsplanene både kvantitativt og kvalitativt. Kvantitative undersøkelser og data kan si noe om omfang og utbredelse og

generelle tendenser (Jacobsen, 2015). Det innebærer at man eksempelvis kan kvantifisere egenskaper ved dokumentene, som forekomsten av ord og uttrykk. I vårt prosjekt dreier dette seg bl. a. om antall kjernetekster og andre bibeltekster i de lokale planene: hvor mange av de samme tekstene som er oppført i planene og hvilken fordeling av tekster som finnes på ulike alderstrinn og i ulike tiltak.

Kvalitative analyser gir muligheter for å gå mer detaljert inn på noen planer. Vi har valgt ut noen få planer for å kunne illustrere ulike måter å skrive trosopplæringsplaner på. Hensikten er ikke å si noe om kvaliteten på planene, for alle planene er godkjente trosopplæringsplaner. Gjennom arbeidet med de 50 trosopplæringsplanene er vi blitt imponert over det store engasjementet for trosopplæring som vi leser ut av planene. Men kvalitative analyser av de utvalgte planene kan bidra til å synliggjøre nyanser, sammenhenger og forskjeller i de lokale planene.

3.2.2 utfordringer

I dåps- og trosopplæringsplaner er Bibelen og bibelske tema/innhold naturlig nok innvevd i planene som helhet og kan ikke like entydig avgrenses som en analyseenhet. Slik er det også i *Plan for trosopplæring*. Menighetene er gitt stor frihet i sitt arbeid med å utvikle lokal trosopplæringsplan, samtidig som de må forholde seg til den nasjonale planen. I kapittel 3 «Størst av alt – trosopplæringens innhold» listes det opp en rekke «obligatoriske hovedtemaer i en systematisk trosopplæring» (s. 16) i et tosidert diagram (s. 16–17). I ingressen til diagrammet vises det til en egen oversikt over kjernetekster fra Bibelen i vedlegg 2 *Kjernetekster i en fornyet trosopplæring*. Tilsvarende henvises det i ingressen i vedlegg 2 til kapittel 3 om trosopplæringens innhold (s. 46). Vedlegg 2 fremstår dermed som en del av trosopplæringsplanen. Vi har funnet det hensiktsmessig å ha et særlig fokus på tekstutvalget i lokale planer i forhold til det konkrete utvalget av «kjernetekster» fra Bibelen i vedlegg 2 i *Plan for trosopplæring*. På noen punkter tematiserer vi også i hvilken grad det lokale tekstutvalget svarer til føringer og anbefalinger i den generelle delen av trosopplæringsplanen.

Det går ikke tydelig frem på hvilken måte kjernetekstene i vedlegg 2 er ment som ressurser til de forskjellige hovedtemaene i diagrammet i kapittel 3 (s. 16–17), men tekstene korresponderer med hovedtemaer og mange undertemaer under aspektet *Kirkens tro og tradisjon*. Under dette aspektet inngår hovedtemaene 1. trosartikkel, 2. trosartikkel, 3.

trosartikkel, Sakramentene, Fadervår og bønn, Bibelen, Kirkeårets høytider og merkedager og Kirken. Hovedtemaet Bibelen har en ingress der det vises til flere av de andre hovedtemaene: «Det skal være en særlig vekt på evangeliene og fortellingen om Jesu liv, død og oppstandelse. Tekster knyttet til trosartiklene og de kristne høytidene er sentrale» (s. 17). Vi har derfor valgt å særlig konsentrere oss om hovedtemaet Bibelen, siden dette har linjer til de andre hovedtemaene. Når vi nedenfor spør om i hvilken grad kjernetekstlista korresponderer med beskrivelsen av trosopplæringens innhold i kapittel 3, har vi derfor først og fremst konsentrert oss om korrespondanse med beskrivelsen av hovedtemaet «Bibelen».

I vårt prosjekt har vi har foretatt en innholdsanalyse ut fra et bestemt fokus: omtale av Bibelen/bibeltekster i 50 utvalgte lokale trosopplæringsplaner. Det er ingen retningslinjer i det elektroniske verktøyet for planarbeidet som spesifikt sier at man skal føre opp bibeltekster i planene eller hvordan man skal henviser til bibeltekster. Menighetene har fått veiledning fra bispedømmekontorene i prosessen med å utvikle planene, men når det gjelder henvisninger til Bibelen/bibeltekster, ser vi betydelige variasjoner også innad i samme bispedømme. I én og samme plan kan det både være konkrete bibelhenvisninger (som «Matt 7,12»), mer generelle formuleringer om Bibelen («sentrale fortellinger», «bibelfortellinger») og tema der bibeltekster ikke er spesifisert («dåpen», «skapelse»). Noen planer viser til fortellinger uten teksthensvisning («Den barmhjertige samaritan», «Jesus stiller stormen»), og noen har med teksthensvisning. Noen planer henviser bare til «Dagens tekst». Vi utdyper noen av valgene vi har gjort når det gjelder registrering av tekster, under kapittel 4.2.

Det har også vært utfordringer knyttet til kvantifiseringen av bibeltekster i våre utvalgte trosopplæringsplaner. Svært mange av tiltakene avsluttes med gudstjenester, der det som oftest ikke henvises til bibeltekster. I vår kvantitative analyse har vi ikke inkludert kirkeårets tekster, kun de tekstene som er oppført i planene. Det er også mange tekster i bruk i trosopplæringen som vi ikke har kartlagt. De lokale planene viser til underdokumenter for ulike tiltak som ikke alltid er vedlagt trosopplæringsplanen. Vi har ikke forholdt oss til disse dokumentene. De lokale planene henviser også til ulike typer ressursmaterieell, både fra Kirkerådets ressursbank (som Kode B, Tårnagentene, dåpsmaterieell) og andre aktører. Det er bl.a. CDer, barnebibler, 4-årbøker og 6-årsbøker fra ulike forlag, som IKO og Verbum, materieell fra Sprell Levende, Hallovenn o.a. I flere av trosopplæringsplanene henvises det også til samarbeid med lokale og nasjonale aktører (bl.a. NLM, Acta, KFUK-M, KN), uten at vi har tilgang til hvilke bibeltekster som brukes i dette arbeidet.

De lokale trosopplæringsplanene synliggjør et mangfoldig trosopplæringsfelt – med et utall av tekster og kilder til bruk i trosopplæringen. Vår analyse er avgrenset til menighetenes trosopplæringsplaner, og sier derfor ikke noe om bruk av bibeltekster i menighetens samlede trosopplæringsvirksomhet.

Kapittel 4: Presentasjon og drøfting av funn og tendenser i materialet

Fokuset i rapporten vår er bibelske tekster i de 50 lokale trosopplæringsplaner fra fem bispedømmer. I dette kapittelet vil vi gi en presentasjon og drøfting av funn og tendenser i de lokale planene med vekt på utvalg av bibeltekster i (se forskningsspørsmålene i kap.1, s. 10). Lokalmenigheten er gitt ansvar for å utarbeide og revidere sine trosopplæringsplaner. Som tidligere nevnt, er *Plan for trosopplæring* en overordnet nasjonal plan som både gir føringer, anbefalinger og ressurser til arbeidet med de lokale planene. Med utgangspunkt i *Plan for trosopplæring* sin fremstilling av Bibelen og trosopplæringen innhold (4.1.1), gir vi en vurdering av utvalget av kjernetekster (4.1.2).

I kapittel 4.2 analyserer vi de 50 lokale trosopplæringsplanene med fokus på hvilke kjernetekster eller andre tekster fra Bibelen som er ført opp i planene. Her presenterer vi oversikter over de mest brukte og mindre brukte kjernetekstene i menighetene, samt oversikter over de mest brukte *andre* bibeltekstene som er oppført i de lokale trosopplæringsplanene. Vi drøfter hva som vektlegges og ikke vektlegges gjennom dette utvalget av bibeltekster.

I kapittel 4.3 analyserer vi progresjon og mønster av tekster som nevnes på ulike alderstrinn i noen utvalgte planer, ut fra føringene i *Plan for trosopplæring*. Vi drøfter også om det finnes regionale forskjeller i materialet vårt. Til slutt tar vi utgangspunkt i det digitale planverktøyet for å undersøke hvordan Bibelen/bibeltekster inngår i noen lokale trosopplæringsplaner i forhold til aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis*.

4.1 Bibelen og bibeltekster i *Plan for trosopplæring* med vedlegg 2:

Kjernetekster i en fornyet trosopplæring

I dette kapittelet tar vi utgangspunkt i *Plan for trosopplæring* sin omtale av Bibelen/bibeltekster som en del av trosopplæringen innhold. Vi vil drøfte trosopplæringsplanen i en større kontekst, nærmere bestemt skolen med vekt på KRLE-planen, siden de elevene som deltar på aktiviteter i Dnk, møter religionsundervisning både i kirken og skolen.

Våre forskningsspørsmål er: *Hvordan omtales Bibelen og trosopplæringens innhold i Plan for trosopplæring*, med følgende underspørsmål:

- Hva er forholdet mellom *Plan for trosopplæring* og grunnskolens læreplan i KRLE når det gjelder kontekst for og omtale av Bibelen? (4.1.1)
- Hvordan presenteres trosopplæringens innhold i forhold til aspektene *Livstolkning og livsmestring, Kristen tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis*? (4.1.2)
- Hva er sammenhengen mellom føringer og anbefalinger i *Plan for trosopplæring* med særlig vekt på aspektet *Kristen tro og tradisjon* / Bibelen og utvalget av bibeltekster i vedlegg 2: *Kjernetekster til en fornyet trosopplæring*, og hva vektlegges/vektlegges ikke gjennom dette utvalget av kjernetekster? (4.1.3)

4.1.1 Bibelen som et selvsagt utgangspunkt i en kirkelig kontekst

A. Kirken som adressat

Både overskrifter, innhold og språkføring i *Plan for trosopplæring* viser at dette er en plan for kirken. Adressaten er et felles *vi*: *GUD GIR – VI DELER*: Vi som tilhører Dnk og den verdensvide kirke, og vi som har ansvar for trosopplæring i menighetene (s. 7). Planen preges av et teologisk språk der man forutsetter Bibelen og kirkens bekjennelsesskrifter som kjent, og troen på Gud som et gitt *a priori*. I planen er det inkludert flere store tekstutdrag fra Bibelen for å illustrere budskapet i teksten. Avsnittet under overskriften «Vi» åpner med 1 Kor 12,12–14: «For med én Ånd ble vi alle døpt til å være én kropp». Det er også spor av bibeltekster (som 1 Pet 1,3) i selve teksten uten at det angis spesifikt: «I dåpen blir livet nytt. Ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde gjenfødes vi til et levende håp.» (s. 11). Utvalgte

bibeltekster danner grunnlaget for dåpsteologien i planen. I mer generelle vendinger henvises det også til Bibelen både som begrunnelse for og innhold i trosopplæringen:

«Trosopplæringen skal formidle kristen tro slik den kommer til uttrykk i Bibelen, bekjennelsesskriftene, gudstjenesten og gjennom vår kulturarv» (s. 15).

Plan for trosopplæring skrives til en gitt adressat, *menigheten*. Teksten er i stor grad preget av en innforlivethet med kristen teologi og kristen trosopplæring. Bibelen er et gitt og udiskutabelt utgangspunkt. Det sies at barn og unge skal «lære å kjenne den treenige Gud gjennom Bibelen som Guds ord» (s. 16). I dette ligger en implisitt og selvsagt forståelse av hva Bibelen er. I sin forskningsartikkel «Trosopplæring for Guds små prinsesser» om barnebibler og bibelfortellinger, skriver Birgitte Lerheim at Bibelen i *Plan for trosopplæring* omtales «på et relativt generelt nivå» (Lerheim, 2016, s. 32). Hun mener at planen ikke gir god nok hjelp til å sondre mellom ulike deler av Bibelen. Vi er enig i hennes vurdering. Det er også få/ingen referanser i *Plan for trosopplæring* til de teologiske debattene om bibelsyn og ulike tolkningsmuligheter som foregår i kirken. Eller til debattene om Bibelen som en kompleks og sammensatt bok med mange utfordrende tekster (jf. f. eks. Saxegaard, 2009).

Mye forutsettes kjent og forstått i *Plan for trosopplæring*, også planens teologiske grunnlagstenkning som det vises til på side 38. Planens grunnlagstenkning er relativt kortfattet beskrevet under kapittel 1 om livslang læring og kapittel 2: «Gud gir – vi deler» («Vi deler tro og undring / kristne tradisjoner / opplevelser og fellesskap / håp og kjærlighet», s. 5–11). I følge kapittel 7 om lokalt planarbeid, skal de lokale medarbeiderne videreutvikle grunnlagstenkningen i sine planer: «Planarbeidet må ta utgangspunkt i refleksjon rundt de teologiske og pedagogiske prinsippene som reises i grunnlagstenkningen i denne planen» (s. 38). Men de teologiske og pedagogiske prinsippene er lite utmyntet og forklart. Dette vitner om en stor tillit til menighetens teologiske og pedagogiske fagkompetanse.

Det er både opplagt og selvsagt at kirken er adressat for en trosopplæringsplan, og at Bibelen / bibelsk teologi og bibeltekster inngår som en selvfølgelig del av en trosopplæringsplan.

Bibelen er en sentral kilde i kristendommen og har alltid vært en viktig del av katekumenatet. Kirken leves lokalt, og all trosopplæring er avhengig av dyktige medarbeidere som kjenner og kan fortolke kristen tro og praksis i et lærende menighetsfellesskap. Samtidig er det grunn til å merke seg at *Plan for trosopplæring* i liten grad omtaler Bibelen inn i bredere kultur- og samfunnskontekst, selv om det finnes noen unntak. På side 9 i trosopplæringsplanen omtales

Bibelens grunnfortelling som «vesentlig» i «allmennkulturen, i språket og i alle kunststartene». Men først og fremst reflekterer planen en kirkelig kontekst. Utfordringen med å sette *Plan for trosopplæring* inn i en bredere samfunnskontekst, blir gitt til menighetene.

B. Flerkulturell kontekst

De fleste barn og unge kommer til konfirmantundervisning og andre trosopplæringstiltak med en flerkulturell bagasje som de fått med seg fra skole- og oppvekstmiljø. I det norske samfunnet møter elevene et religions- og livssynsmangfold, noe som også er reflektert inn i skolens Opplæringslov, skolens rammeplaner og i de enkelte læreplanene. Innføringen av KRL-faget i 1997 (nå KRLE) er et uttrykk for at myndighetene tar på alvor den økende pluralismen i det norske samfunnet og behovet for å skape en fellesarena for opplæring i et bredt kulturfag.

I kirkerådsdirektørens forord til trosopplæringsplanen heter det at «Menighetens lokale plan for trosopplæring må sees i sammenheng med skolens plan for religionsundervisning og barnehagens plan» (s. 3). Direktøren gir menighetene ansvaret for å gjennomtenke kirkens plan og undervisning i forhold til skolens og barnehagens planer. Det henvises flere steder i trosopplæringsplanen til det å tenke helhetlig om barn og unges læring. Den understreker at barn og unge er en del av et lokalmiljø der opplæring foregår på ulike arenaer (s. 7, 21), og det oppfordres blant annet til at menighetene i sitt lokale planarbeid «kartlegger hva barnehagene og skolene gir av kunnskap og opplevelser knyttet til kristendom og kirke» (s. 34).

I beskrivelsen av «Ungdomsårene 13–18 år» vises det til «et stort tros- og livssynsmangfold», der «religiøs tilhørighet oppleves som noe som skal velges» (s. 21). Det sies at kirken må gi rom for samtale om aktuelle spørsmål under aspektet *Livstolkning og livsmestring* (s. 16). «Forholdet mellom kristen tro og ulike religioner og livssyn» er også ett av «De store spørsmålene». Det flerkulturelle samfunnet er altså nevnt i trosopplæringsplanen, men først og fremst er det kirken og den bibelske livsverden som er rammen.

Spørsmålet er om trosopplæringens rom kan bli for avsondret fra skole- og samfunnsrommet. Vårt materiale gir oss ikke grunnlag for å uttale oss om hva som skjer i menighetene, siden vi forholder oss til de formelle planene og ikke læreplanene i bruk. Men vi konstaterer at det er

få konkrete referanser til forholdet mellom kirkens og skolens rom i den nasjonale trosopplæringsplanen. På den ene siden er det en selvfølge at kirken er og skal være et annet rom enn skolen. Dette var noe av begrunnelsen for at myndighetene ga penger til tros- og livssynssamfunnenes egen opplæring av barn og unge. I kirken skal man møte et innefraperspektiv på kristendommen. Kirkens trosopplæring skal vekke til og styrke kristen tro og «gi kjennskap til den treenige Gud», slik det heter i *Plan for trosopplæring* (s. 4). På den andre siden handler det om at barn og unge beveger mellom de ulike rommene som skole og kirke representerer, og det er verdt å reflektere over hvordan det kan skapes muligheter for læringsbaner mellom de ulike rommene. For eksempel når det gjelder forståelsen av Bibelen som hellig tekst.

I KRLE-faget er Bibelen én av mange hellige bøker/tekster som elevene møter. Elevene skal bli kjent med Bibelen, men også med jødiske Tora, Tanak og Talmud, med muslimenes Koranen og Hadith, samt tekster og fortellinger fra buddhistisk og hinduistisk tradisjon. Elevene blir opplært i at det finnes ulike syn på Bibelen og at kristendommen er én av mange livstolkninger. I KRLE-planen for ungdomskolen er det flere kompetansemål om Bibelen, blant annet: «forklare forholdet mellom Det gamle og Det nye testamente...drøfte ulike syn på Bibelen» og «forklare særpreget ved kristendom og kristen tro som livstolkning i forhold til andre tradisjoner: likhetstrekk og grunnleggende forskjeller» (Utdanningsdirektoratet, 2015, s. 7). Dette er kunnskap som elevene kommer med til kirkens trosopplæringsvirksomhet. Bibelens særstilling slik den kommer til uttrykk i kristen trosopplæring, tas ikke nødvendigvis for gitt av barn og unge.³

Mange av kirkens ansatte/frivillige er gode pedagoger som kan sette Bibelen og bibelske tema i kontekst og bygge bro fra skolens undervisning. Men det er få mål i *Plan for trosopplæring* som tematiserer skoleelevens livsverden og kan åpne opp for disse perspektivene. Og det er få spor av debattene om Bibelen som hellig tekst og bibeltolkning/bibelsyn som de møter i skolen, og som også foregår i kirkelig sammenheng.

Det sies i forordet i *Plan for trosopplæring* at det er menighetene som har ansvaret for å bygge broen mellom kirke, barnehage og skole. Samtidig er det få «knagger» i det elektroniske planverktøyet der menighetene skriver sine planer, som ivaretar dette

³ Spørsmålet om utfordringer ved å undervise om Bibelen som hellig bok for konfirmanter som også er KRLE-elever, tematiseres i Lærerveiledningen til Konfirmanbibelen (2015).

anliggendet.⁴ Men noen menigheter har utviklet planer for skole-kirke-samarbeid som de inkluderer som vedlegg under fanene «Grunnlag og særpreg» i sin lokale plan. Etter vårt syn bør en nasjonal trosopplæringsplan i større grad stå i dialog med nasjonale læreplaner i skole og barnehage, for å bygge bro mellom barns og unges livsverdener.

C. Oppsummering av 4.1.1

Plan for trosopplæring har naturlig nok menigheten som adressat. Teksten er i stor grad preget av en innforlivethet med luthersk teologi og kristen dåps-/trosopplæring. Det flerkulturelle samfunnet er nevnt i planen, men først og fremst er det kirken og den bibelske livsverden som er tolkningskontekst. Bibelen er et gitt og udiskutabelt utgangspunkt som «Guds ord». Det er få referanser til skolens opplæring i religion der Bibelen er av en av flere sannhetskandidater, eller til debatter i skole og kirke om bibelsyn og ulike tolkningsmuligheter. Vi har stilt spørsmål ved om trosopplæringen kan bli et rom som er avsondret fra skole- og samfunnsrommet. Den nasjonale trosopplæringsplanen gir menighetene ansvaret for å utvikle sine planer i forhold til barnehagens og skolens planer. Vi mener at en nasjonal trosopplæringsplan i større grad bør stå i dialog med nasjonale læreplaner for barnehage og skole, for på den måten å kunne inkorporere mer av barn og unges livsverden i sine planer og bidra til læringsbaner mellom barn og unges ulike rom.

4.1.2 Kristen tro og praksis i et lærende fellesskap

A. Kirkens tro og tradisjon

Plan for trosopplæring beskriver menigheten som et delende og lærende fellesskap, en læringsarena «for å lære om tro gjennom å praktisere troen» (s. 10). Trosopplæringsplanen lener seg på en lang kirkelig tradisjon og viser til hva som har vært sentralt i «Vår kirkes undervisningstradisjon» (s. 14). Her bygges det videre på en tradisjon som vektlegger dåps-/trosopplæring som overlevering av akkumulert, religiøst kunnskapsinnhold (Afdal, 2013, s. 130). Vedlegg 2 *Kjernetekster til en fornyet trosopplæring* kan også sees som et uttrykk for å styrke kunnskapssiden ved planen. Dette vedlegget kom som før nevnt inn etter

⁴ Men noen menigheter har utviklet planer for skole-kirke-samarbeid som de inkluderer som vedlegg under fanene «Grunnlag og særpreg» i sin lokale plan.

høringsprosessen om ny nasjonal trosopplæringsplan, fordi flere høringsinstanser ønsket mer konkret innhold i det forslaget som var ute på høring (KR sak 46/09).

Trosopplæringsplanen har flere generelle beskrivelser av hva som er innholdet i kristen trosopplæring. Innholdskomponentene i trosopplæringen tydeliggjøres først og fremst i kapittel 3: «Størst av alt – trosopplæringens innhold» (s. 13–17). I en to siders oversikt med overskriften «Trosopplæringens innhold» beskrives målsettinger og obligatoriske hovedtemaer i en systematisk trosopplæring med noen forslag til konkrete undertema (s. 16–17). Aspektet *Kirkens tro og tradisjon* har som overordnet målsetting:

Gjennom trosopplæringen skal barn og unge lære å kjenne den treenige Gud gjennom Bibelen som Guds ord, trosbekjennelsen, sakramentene og andre sentrale uttrykk for kristen tro. Barn og unge skal bli kjent med de kristne høytidene og kirken de tilhører. (*Plan for trosopplæring*, 2010, s. 16)

De hovedtemaene som listes opp under dette aspektet, utgjør sentrale elementer i en klassisk luthersk dåps- og katekismeopplæring: de tre trosartiklene, Sakramentene, Fadervår og bønn, Bibelen, Kirkeårets høytider og merkedager og Kirken. Under hovedtemaet Kirken inkluderes også flere ulike tema som tradisjonelt ikke har vært med (bl.a. et kritisk perspektiv på kirkens tradisjon og historie, og kirkens demokrati).

B. Kristen tro i praksis

Nytt i *Plan for trosopplæring* sammenliknet med tidligere dåpsopplæringsplaner, er at innholdselementene sees i forhold til tre såkalte aspekter, som skal stå i et «dynamisk» forhold til hverandre: *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis* med «Guds kjærlighet i Jesus Kristus» som et sentralpunkt/omdreiningspunkt (s. 15).

Det er ikke opplagt hvordan dette skal forstås, men planen forklarer det slik:

«Trosopplæringens innhold søker å holde sammen den enkeltes livssituasjon, kirkens tro og tradisjon, samt et fokus på kristen tro i praksis» (s. 15). Barn og unge skal møte sentrale kunnskapselementer fra den kateketiske tradisjonen, og de skal også delta i et kristent praksisfelleskap der «opplevelser, handlinger, ritualer, følelser, kunnskaper og erfaringer spiller sammen» (s. 10).

Planen vektlegger læring som *tilegnelse* av kunnskap/tradisjonsstoff, men også som *deltakelse* i et kristent fellesskap. Vi har tidligere omtalt vektleggingen av læring som deltakelse, som et sosiokulturelt læringsyn. Dette er uttrykt på ulike måter i planen og særlig under aspektet *Kristen tro i praksis*. Her er målsettingen at barn og unge skal

arbeide med hva det vil si å være elsket av Gud, elske seg selv, sin neste og Gud. De skal lære å be, lese Bibelen, feire gudstjeneste og vise nestekjærlighet. Barn og unge skal uttrykke seg selv, sin tro og sin skaperevne. (s. 16)

Aktivitet og praksis knyttes til et mangfold av hovedtema: «Bønn, Gudstjenestefeiring, Bibellesning, Sang, musikk og kultur, Diakoni, Misjon og økumenikk, Etikk, Tilgivelse, Faste og forsakelse, Medarbeiderselskap». Aktivitetene forstås i en teologisk ramme. Praksis gir tro, praksis uttrykker tro. Trosopplæring er «livslang læring» (s. 5). Barn og unge er selvstendige subjekter. De skal gjøre sine egne erfaringer. Slik disiplene gjorde. «De ble kjent med Jesus ved å være sammen med ham, fikk undervisning, gjorde egne erfaringer og deltok i arbeidsfellesskapet» (s. 5). Tanken som gjennomsyrrer planen, er at tilegnelse av kirkens kunnskap og deltakelse i menighetens praksisfellesskap vil gi kristen tro og livstolkning.

Bibelen inngår i aspektene *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis* på ulike måter i trosopplæringsplanen: som premiss/bruksgjenstand (*primær artefakt*), kunnskapselement/instruksjon (*sekundær artefakt*) og teologi / kristen tro og livstolkning (*tertiær artefakt*). Det gis mange instruksjoner i hvordan Bibelen både skal brukes og forstås som kristen tro.

C. Kristen livstolkning

Det tredje aspektet som trosopplæringens innhold sees i forhold til, er *Livstolkning og livsmestring*. Målsettingen er at trosopplæringen skal «fremme opplevelsen av egenverd og legge til rette for at barn og unge kan se seg selv og tolke sin verden som skapt, elsket og holdt oppe ved Guds kjærlighet» (s. 16). Det handler om ulike prosesser, der barn og unge skal arbeide med sin egen «Livs- og troshistorie», stimuleres til «Personlig vekst», kunne reflektere og undre seg over «De store spørsmålene» og drøfte «Sentrale dimensjoner ved menneskelivet» i lys av kristen tro. Dette aspektet rommer svært mange ulike emner, fra spørsmål om det ondes problem, tro og tvil, følelser, grenser, yrkesvalg og utdanning. Her

åpner planen opp for de mer allmennmenneskelige spørsmålene og utfordringene, noe som kan skape læringsbaner mellom barn og unges ulike livsverdener.

Vi registrerer at Bibelen ikke er nevnt eksplisitt under aspektet *Livstolkning og livsmestring*, slik Bibelen er nevnt under *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis* (s. 16). Bibelen som tertiær artefakt er synlig i den overordnede målsettingen for alle de tre aspektene: *Livstolkning og livsmestring* («se seg selv og tolke sin verden som skapt, elsket og holdt oppe ved Guds kjærlighet»), *Kirkens tro og tradisjon* («lære å kjenne den treenige Gud») og *Kristen tro i praksis* («være elsket av Gud...uttrykke . . sin tro») (s. 16).

Trosopplæringsplanen inneholder en forutsetning om at det å bruke Bibelen, lære om Bibelen, samtale om kristen tro, vil gi en internalisering av kristen tro. Dette kommer til uttrykk i underpunktet Bibellesning under aspektet *Kristen tro i praksis*: «Barn og unge skal lære å kjenne og bruke Bibelen til hjelp, trøst, veiledning og inspirasjon» (s. 15–16). Dette korresponderer med andre utsagn i planen: «Et godt bibelkurs vil for eksempel gi kunnskap om Bibelen, samtidig øvelse i bruke Bibelen – og språk til å reflektere over eget liv.» (s. 14). Gjennom bruk skaper bibeltekster (artefakter) «mulighetsbetingelser» for utvikling og læring (Afdal, 2013, s. 158). Slik det er uttrykt i trosopplæringsplanen: reflektere over sitt eget liv, kunne tolke sin egen livsfortelling i lys av Guds kjærlighet (s. 16).

Livstolkning og livsmestring er begreper som er inne i både i kirkens og skolens planer (Utdanningsdirektoratet, 2015). Det er grunn til å stille spørsmål om forholdet mellom trosopplæring, utdanning og livsmestring. Hva innebærer det egentlig å mestre sitt liv? Under aspektet *Livstolkning og livsmestring* i trosopplæringsplanen er det satt opp mange utfordrende temaer som barn og unge skal drøfte i felleskap med andre. Slik kan det gis mulighet for å bearbeide sine livserfaringer. Det er jo høyst relevant for kirken å ha som et overordnet mål å gi barn og unge ballast til å takle sine egne liv ved å legge til rette for fellesskapsopplevelser, samtaler, møte med trygge voksne, verdier, budskap om håp. Samtidig stiller vi spørsmål ved utmyntingen av aspektet *Livstolkning og livsmestring* i de lokale trosopplæringsplanene. I malen for å utvikle planen er det lagt opp til at *hvert* enkelt trosopplæringstiltak på lokalt plan skal gi livstolkning og livsmestring. Dette skal vi komme tilbake til i analysen av de lokale trosopplæringsplanene.

D. Oppsummering av 4.2.2

Nytt i *Plan for trosopplæring* sammenliknet med tidligere dåpsopplæringsplaner, er at innholdselementene sees i forhold til de tre aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis*. Aspektene skal stå i et dynamisk forhold til hverandre. Under hvert av aspektene er det satt opp mange og til dels ulike tema. Hvordan disse aspektene skal utgjøre «helheten i trosopplæringens innhold», er lite beskrevet i trosopplæringsplanen (s. 14).

Plan for trosopplæring gjennomsyres av en forståelse om at tilegnelse av kirkens kunnskap og deltakelse i menighetens praksisfellesskap, vil gi kristen tro og livstolkning.

Trosopplæringsplanen inneholder sentrale og tradisjonelle elementer i en klassisk luthersk dåps- og katekismeopplæring. Bibelen inngår i den mangfoldige oversikten over trosopplæringens innhold som bruksgjenstand (primær artefakt) og som kunnskapselement/instruksjon (sekundær artefakt) under aspektene under *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis*. Den inngår som tertiær artefakt (teologi/livstolkning) under alle de tre aspektene.

Før vi går inn på de lokale trosopplæringsplanene med fokus på Bibelen i lokale planer, vil vi se på sammenhengen mellom hoveddelen av *Plan for trosopplæring* (2010) og vedlegg 2: *Kjernetekster i en fornyet trosopplæring* når det gjelder bibeltema/bibeltekster.

4.1.3 Bibeltema og bibeltekster i *Plan for trosopplæring*, inkludert vedlegg 2:

Kjernetekster i en fornyet trosopplæring

Kapittel 3 «Størst av alt – trosopplæringens innhold» i *Plan for trosopplæring* inneholder, som nevnt, et diagram der det listes opp «obligatoriske hovedtemaer i en systematisk trosopplæring», blant annet hovedtemaet Bibelen. Hovedtemaene beskrives kort, og under mange av dem er det satt opp forslag til konkrete undertema. Inngressen til diagrammet henviser til kjernetekstlista i vedlegg 2: «Noen hovedtema har også forslag til konkrete undertema. Se egen oversikt over kjernetekster fra Bibelen i vedlegg 2» (s. 16). I inngressen til kjernetekstlista står det tilsvarende: «Tekstene er i tråd med beskrivelsen i kapittel 3» (s. 46). Det sies også at dette er «en oversikt over kjernetekster fra Bibelen til bruk i trosopplæringen» (s. 46). Kjernetekstlista har i bokmålsversjonen av trosopplæringsplanen fått overskriften

*Kjernetekster i en fornyet trosopplæring.*⁵ Vi tolker ordet «kjernetekst» som et signal om at denne lista viser til sentrale bibeltekster, tekster som hører med i et «kjernepensum» i kristen trosopplæring.

I dette underkapittelet vil vi analysere sammenhengen mellom føringene i hoveddelen av trosopplæringsplanen med vekt på aspektet *Kristen tro og tradisjon* og underpunktet Bibelen, og utvalget av bibeltekster på kjernetekstlista. Vi vil også sette søkelyset på hva som vektlegges og ikke vektlegges gjennom utvalget av kjernetekster. Gjennomgangen vår i dette underavsnittet er viktig bakgrunn for presentasjonen vår av forekomster av kjernetekster og andre bibeltekster i de lokale trosopplæringsplanene i 4.2.

Trosopplæringsplanen *GUD GIR – VI DELER. Plan for trosopplæring i Den norske kirke* kan lastes ned fra www.ressursbanken.no. Se også vedlegg 2 til vår rapport: *Kjernetekster i en fornyet trosopplæring*.

A. Beskrivelse av hovedtemaet «Bibelen» og lista over kjernetekster

Under beskrivelsen av aspektet *Kirkens tro og tradisjon* i oversikten over trosopplæringens innhold (s. 16–17) presenteres hovedtemaet Bibelen slik:

Barn og unge skal bli kjent med Bibelens oppbygning, tilblivelse og frelseshistorien. Det skal være en særlig vekt på evangeliene og fortellingen om Jesu liv, død og oppstandelse. Tekster knyttet til de tre trosartiklene og de kristne høytidene er sentrale. (*Plan for trosopplæring*, 2010, s. 16)

Det listes så opp en rekke underpunkter, som for eksempel «Skapelse, syndefall og frelseshistorie», «Fortellinger om Jesu liv, død og oppstandelse» og «Utvalg fra brevlitteraturen med fokus på forsoning, rettferdiggjørelse ved tro og det nye livet i Kristus». Her er det ikke ført opp forslag til konkrete bibeltekster som anbefales brukt. Det sies heller ikke noe om hvilke temaer som passer til ulike alderstrinn. I kapittel 4 i trosopplæringsplanen, om trosopplæringens oppbygning, gis det noen generelle anbefalinger om hva det skal fokuseres på i de forskjellige aldersperiodene, men heller ikke her er anbefalingene særlig konkrete: «Høytidsmarkeringer» og «bibelfortellinger» nevnes for aldersperioden 0–5 år (s.

⁵ I nynorskutgaven av planen er overskriften «*Forslag til kjernetekstar i ei fornya trusopplæring*».

19–20), «bli kjent med bibelfortellingene og andre typer fortellinger» nevnes for aldersperioden 6–12 år med oppfordring til at barna selv formidler fortellingene og også lærer utenat bibelvers (s. 20–21), og med «bibelkurs» som forslag til kjernetiltak. For aldersgruppen 13–18 år nevnes ikke Bibelen/bibeltekster eksplisitt (s. 21–22), men i kapittel 5: *Konfirmasjonstiden* er bibelstoff inne på flere måter. Blant annet heter det her at konfirmantene skal «kjenne Bibelens store fortelling, sett i lys av sin egen og fellesskapets fortelling» (s. 24).

I ingressen til kjernetekstlista sies det, som nevnt, at «Tekstene er i tråd med beskrivelsen i kapittel 3» (s. 46), og det listes opp hvilke kriterier som er lagt til grunn for tekstutvalget:

Utvalget er gjort ut fra følgende kriterier: tekster om de sentrale høytidene og liturgien, fortellinger fra Jesu liv og undervisning, utvalg fra brevlitteraturen, katekismetradisjonen, utvalgte salmer, et riss av Bibelens store fortelling. (*Plan for trosopplæring*, 2010, s. 46)

Det understrekes at alderstilpasning er viktig: Konkret fortellerstoff om skapelsen og fra evangeliene skal vektlegges for de yngste gruppene, mens teksttilfanget med fordel kan utvides for de eldre aldersgruppene. Det sies også at tekstboken for Den norske kirke, ikke minst fortellingstekstene i denne, kan være en ressurs for arbeid med Bibelen i trosopplæringen. Vedlegg 2 presenteres altså ikke som en absolutt kanon. Det forutsettes at også andre deler av kirkeårets tekster hører med i lokalt trosopplæringsarbeid.

B. Vurdering av kjernetekstlista

I det følgende vil vi presentere og vurdere kjernetekstlista i lys av føringene i hoveddelen av *Plan for trosopplæring* med vekt på aspektet *Kristen tro og tradisjon* og hovedtemaet Bibelen. Vi vil også ut fra mer generelle vurderinger drøfte utvalget av bibeltekster på kjernetekstlista.

Kjernetekstlistas organisering og overskrifter

Det kan se ut som om rekkefølgen av bibeltekstene på kjernetekstlista er bestemt av de kriteriene som listes opp i ingressen til lista. Det er lagt inn blanke felter mellom hver

hovedgruppe bibeltekster i lista, noe som kan underbygge denne antakelsen. Men det er ikke overskrifter over hver hovedgruppe, så inndelingen er ikke opplagt.

Kjernetekstlista starter med høytidstekster: jul, påske (inkludert en profettekst som bakgrunn for påskefortellingen), Kristi Himmelfart (sammen med dåps-/misjonsbefalingen), og pinse. Videre følger en gruppe av tekster med fortellinger fra Jesu liv og undervisning. Her kommer først en gruppe tekster som omhandler barn/ungdommer. Denne er avgrenset fra resten av Jesus-tekstene ved at det følger et blankt felt etterpå. Deretter følger hovedgruppen av Jesus-tekstene med fortellinger om Jesus, lignelser og til sist enkeltord fra Jesu undervisning. Denne hovedgruppen innledes med et enkeltstående Jesus-ord: Jeg er veien, sannheten og livet. Deretter følger et utvalg fra brevlitteraturen, med først to tekster om kjærligheten, deretter to tekster om rettferdiggjørelse/frelse ved tro og til sist to formaningstekster. Så følger to GT-tekster (Herren er vår Gud og Velsignelsen), som vi antar at skal korrespondere med «katekismetradisjonen» i ingressen. Deretter kommer seks salmer som følger rekkefølgen i Salmenes bok. Den siste hovedbolken, som vi antar skal dekke «et riss av Bibelens store fortelling», inneholder i hovedsak GT-tekster. Skapelse og syndefall kommer først, deretter utvalgte tekster fra de historiske og profetiske bøkene, og til slutt Den nye himmel og jord med utdrag fra Johannes Åpenbaring. Til slutt i kjernetekstlista er det satt opp seks «Eksempler på tekster til sammenhengende lesning», i en rekkefølge som korresponderer med lista over: evangelium, brev og til slutt GT-tekster/skrifter som inngår i Bibelens store fortelling.

En sortering av tekster etter den type kriterier som føres opp i ingressen til kjernetekstlista, gir noen utfordringer. Noen bibeltekster kan nemlig høre hjemme i forskjellige kategorier. Tekstene Fadervår, Det dobbelte kjærlighetsbudet og Den gylne regel er i lista ført opp sammen med andre tekster fra Jesu liv og undervisning. Men disse tekstene er samtidig også sentrale i katekismetradisjonen. Det er også teksten De ti bud, som på lista er plassert i gruppen av tekster som skal gi et riss av Bibelens store fortelling. Denne siden ved oppsettet kan gi et inntrykk av at rekkefølgen på kjernetekstlista er noe vilkårlig. Det er for eksempel ikke umiddelbart innlysende hva de to tekstene Herren er vår Gud og Velsignelsen har felles, og som begrunner at disse utgjør en egen gruppe.

Som nevnt, går det ikke tydelig frem på hvilken måte kjernetekstene i vedlegg 2 er ment som ressurser til forskjellige hovedtema i diagrammet i kapittel 3 (s. 16–17). I forhold til

hovedtemaet Bibelen merker vi oss at kjernetekstlista er organisert ut fra et annet prinsipp. Under hovedtemaet Bibelen er undertemaene listet opp i frelseshistorisk rekkefølge, med skapelsen og annet GT-stoff først og NT-stoffet til slutt. Det sies innledningsvis her at «Barn og unge skal bli kjent med Bibelens oppbygning, tilblivelse og frelseshistorien» (s. 17), og frelseshistorien synes altså å ligge til grunn for organiseringen av underpunktene. På kjernetekstlista er «et riss av Bibelens store fortelling» ett av kriteriene som nevnes for utvalget av tekster (s. 46). Men denne lista er altså organisert annerledes. Vi mener at det er grunn til å se nærmere på sammenhengen mellom beskrivelsen av trosopplæringens innhold med hovedtemaet Bibelen i kapittel 3 og kjernetekstlista, også når det gjelder hvordan oppsettene er organisert.

Uvisst av hvilken grunn, har flere av fortellingene på kjernetekstlista fått nye overskrifter i forhold til overskriftene i bibeloversettelsene fra Det Norske Bibelselskap (både 1978- og 2011-utgaven). Eksempler på slike er «Jesus tar imot barna», «En far som venter», «Sauen som ble funnet» og «Tolleren og Fariseeren». De nye overskriftene er i og for seg sakssvarende, men vi er allikevel spørrende til det at en offisiell plan for Den norske kirkes trosopplæring ikke forholder seg til bibeloverskriftene i bibelutgavene fra Det Norske Bibelselskap. Det er heller ikke gitt noen begrunnelse for at en har laget nye overskrifter.

Forholdet mellom antallet GT-tekster og NT-tekster på kjernetekstlista

For å kunne få en oversikt over forholdet mellom antallet GT-tekster og NT-tekster på kjernetekstlista, har vi her sortert de 51⁶ enkelttekstene etter skriftgrupper i Bibelen:

Det gamle testamentet: totalt 19 tekster:

Mosebøkene	8 tekster
Andre historiske bøker	2 tekster
Poetiske skrifter	6 tekster
Profetiske skrifter	3 tekster

Det nye testamentet: totalt 32 tekster:

Evangeliene	23 tekster
Apostlenes gjerninger	2 tekster

⁶ Når vi slik sorterer etter skriftgruppe, må vi dele i to posten Dåps- og misjonsbefalingen og Kristi Himmelfart. Det totale antallet enkelttekster i denne oversikten blir er dermed 51. Når vi i rapporten snakker om 50 kjernetekster, mener vi de 50 "postene" på lista over enkelttekster i Vedlegg 2.

Brev	6 tekster
Johannes Åpenbaring	1 tekst

Kjernetekstlista inneholder dessuten seks skrifter/avsnitt fra GT og NT som foreslås «til sammenhengende lesning»:

Én fortellingsbolk fra 2 Mos:	Utferden fra Egypt
To historiske noveller:	Ruts bok og Jona
Ett evangelium:	Evangeliet etter Markus
To brev:	Paulus' brev til filipperne og Paulus' brev til efeserne

Som vi ser, er det er langt flere NT-tekster enn GT-tekster på lista over de kjernetekstene, 32 av de 51 enkelttekstene er NT-tekster. Dette svarer til de generelle føringene i *Plan for trosopplæring* om at det skal være «særlig vekt på evangeliene og fortellingen om Jesu liv, død og oppstandelse», og også til vektlegging i tidligere planer (eksempelvis *Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke*, 1992). I Tekstbok for Den norske kirke er tilsvarende et stort flertall av prekantekstene hentet fra NT. Vektleggingen av NT-tekster er godt forankret i luthersk teologi, med Kristus-hendelsene som sentrum i frelseshistorien. Her skiller kirkens plan seg fra skolens KRLE-plan. I skolens plan og lærebøker i KRLE er det større grad av likestilling mellom GT-stoff og NT-stoff.

Utvalget av GT-tekster på kjernetekstlista

Kjernetekstlista har færre poster med fortellingsstoff fra GT enn det som anbefales i kapittel 3 *Trosopplæringens innhold*. I kapittel 3 heter det i ett av underpunktene under hovedtemaet Bibelen: «Noen personer og hendelser i Det gamle testamentet, f. eks. Abraham, Sara, Hagar, Josef, Moses, Rut, Ester, David, Jona, Daniel, utferden fra Egypt» (s. 17). Lite av dette fortellingsstoffet er tatt med på kjernetekstlista. Starten på fortellingen om Abraham (1 Mos 12,1–3), fortellingen om Mirjam som redder Moses og fortellingen om kallelsen av Moses er med. Dessuten er Utferden fra Egypt, Jona og Ruts bok med på lista med eksempler på tekster til sammenhengende lesning. Men fortellingsstoff om Sara, Hagar, Josef, Ester, Job, David og Daniel er ikke inkludert på kjernetekstlista.

Fortellingsstoff knyttet til de nevnte bibelske karakterene strekker seg gjerne over flere kapitler i Bibelen, noen ganger også flettet sammen med annet stoff. Muligens kan årsaken til at dette fortellingsstoffet ikke er inkludert på kjernetekstlista, være så enkel som at man har vegret seg for å sette opp for lange fortellingsbolker. Josef-fortellingen er en rik fortelling om

en sammensatt karakter, men den strekker seg over hele 14 kapitler. Tilsvarende gjelder fortellingene om flere av de andre karakterene som er nevnt i kapittel 3 i trosopplæringsplanen, men ikke tatt med på kjernetekstlista. I trosopplæringsammenheng vil det som regel være snakk om alderstilpasset parafrase av denne typen fortellingsstoff. Kjernetekstlista er laget over malen tekstoverskrift + skrifthenvising, og man kan man ha ønsket å unngå å føre opp for lange tekstutdrag. Vi har merket oss at de 50 kjernetekstene i hovedsak er forholdsvis korte tekstutdrag. Utenom Påskefortellingen, Skapelse og syndefall og Den store soningsdagen er det ingen fortellinger som strekker seg over mer enn 25 vers. De tre lange tekstene er neppe tenkt lest i sin helhet. Dermed skulle det ikke være noe til hinder for å føre opp også andre lengre tekstutdrag.

Som nevnt, er Sara-Hagar-fortellingen som står nevnt i *Plan for trosopplæring*, utelatt på kjernetekstlista. Fortellingene om Abraham – Sara/Hagar – Isak/Ismail står ofte sentralt i skolens lærebøker i KRLE. Hvis man utelater dette stoffet i trosopplæringsammenheng, går man glipp av en mulighet til å reflektere over sammenhenger mellom fedrehistorien i de tre abrahamittiske religionene. Disse fortellingene knytter an til elevenes flerreligiøse skolevirkelighet og gir mulighet til å skape en bro mellom ulike elevenes ulike rom, kirke og skole/samfunn. 5 Mosebok 6,4–9, som i skolens lærebøker er kjent som Shema / jødernes trosbekjennelse, er tatt med på kjernetekstlista med overskriften «Herren er vår Gud», men tilknytningspunktene til det flerreligiøse er ikke så opplagte som i fortellingene om Sara og Hagar.

Vi vil også kommentere hva slags *type* GT-fortellinger som finnes på kjernetekstlista. Vi merker vi oss den tydelige prioriteringen av tekster med frampek mot NT og kallstekster som «Guds løfte til Abraham», «Gud kaller Moses», «Samuel i tempelet» og «Møte med Den hellige» (s. 47). Abraham, Moses, Samuel og Jesaja fremstår som forbilder i lydighet, såkalte troshelter. Bente Mari Afset kritiserer trosopplæringsplanens tekstutvalg i Prismet-artikkelen «Jona som forbilde, karikatur eller speilbilde. Jonafortellingen i trosopplæringen»:

GT-utvalget. . . et knippe kall og løftetekster (om Abraham, Moses, Samuel Jesaja), litt lov (de ti bud), litt soningsteologi (3. Mos 16) og litt profetisk refselse (Amos 5, 7-15). . . gjør vold på den sentrale og dramatiske fortellingsutviklingen i GT som ikke først og fremst handler om troshelter, men om et folk som igjen og igjen demonstrerer sin egen utilstrekkelighet. (Afset, 2011, s. 140)

Afset mener et slikt utvalg som utelukker «antiheltene», kan skape et skjevt gudsbilde hos barn og unge: «Gud er glad i og belønner de lydige» (Afset, 2011, s. 140). Vi deler Afsets bekymring for et noe ensidig utvalg av trosheltetekster.

I denne sammenhengen er det verdt å merke seg at det ikke er tatt med noen tekster fra Jobs bok på kjernetekstlista. Dette til tross for at kapittel 3 om *Kristen tro og tradisjon* / Bibelen har underpunktet «Job og lidelsens problem». Også under aspektet *Livstolkning og livsmestring* åpnes det opp for at man skal snakke om «De store spørsmålene» og «Sentrale dimensjoner ved menneskelivet»: «Det ondes problem», «Sorg og tap», «Død og håp», «Godt og ondt». Noen av GT-salmene i utvalget på kjernetekstlista (f. eks. Salme 51 og 71) uttrykker livsopplevelser som frykt, smerte og skyldfølelse, men vekten i salmeutvalget ligger på tillit og lovsang. Under 4.2 vil vi redegjøre for i hvilken grad de lokale planene inkluderer bibeltekster som gir ord til krevende livserfaringer.

Ut fra sosiokulturell læringsteori er artefakter «bindeledd mellom samfunn og individ, det ytre og det indre, materie og tanke» (Afdal, 2013, s. 113). Artefakter, som bibeltekster i vår sammenheng, gir barn og unge noe å tenke med, forstå gjennom, gjøre erfaringer og erkjenne virkeligheten med. De inngår i medierende prosesser. Vi mener derfor at det er problematisk at tekstutvalget på kjernetekstlista ikke rommer mer av dissonans, flere ulike typer menneskelige erfaringer og livsopplevelser. Forskning på «Generasjon Perfekt» / «Generasjon Prestasjon» viser hvordan barn og unge sliter med seg selv, de opplever å komme til kort og vender anklagene innover (jf. for eksempel Skauen, 2015). PISA-rapporten fra 2015 viser at andelen norske elever som føler seg ensomme og opplever at de ikke passer inn, øker fra år til år (Kjærnsli & Jensen, 2015). Dette er et stort samfunnsproblem som det må jobbes med på mange felt og med mange innfallsvinkler. Også i kirken. Å peke på viktigheten av å bruke ulike bibeltekster i den forbindelse, kan synes noe enkelt. Samtidig kan bruk av tekster åpne for samtaler og gi livstolkning (tertiær artefakt). Derfor kan det være grunn til å drøfte utvalget av tekster på kjernetekstlista, om de gir barn og unge tilstrekkelig mulighet til å kaste lys over sitt eget liv.

Utvalget av NT-tekster på kjernetekstlista

Som før nevnt, følger kjernetekstlista godt opp hovedanliggendet i beskrivelsen av temaområdet Bibelen i kapittel 3 (s. 16–17) i *Plan for trosopplæring*, der det sies at det skal være en særlig vekt på evangeliene og Jesus-fortellingen, trosartiklene og høytidene. 23 av de

32 NT-tekstene på lista er hentet fra evangeliene, og det er inkludert tekster til høytidene jul, påske, Kristi himmelfartsdag og pinse. I tillegg til høytidstekstene er både Dåps- og misjonsbefalingen, Fadervår og Velsignelsen med. Trosopplæringsreformen har vært omtalt som en gudstjenestereform, der gudstjenesten inngår i de fleste trosopplæringstiltakene. Vi finner at kjernetekstlista ivaretar dette perspektivet godt.

Kjernetekstlista inneholder mange sentrale tekster om Jesus liv og virksomhet. Disse tekstene belyser også punkter som er satt opp under andre hovedtema i oversikten på s. 16–17, for eksempel de tre trosartiklene (med underpunkter som «Gud skaper mennesket, jorden og universet», «Barn og unge skal bli kjent med Jesus som venn, frelser og Herre» og «Jesus ved Faderens høyre hånd og hos det enkelte mennesket»). Sammenliknet med tidligere opplæringsplaner (for eksempel *Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke*, 1991) er det imidlertid færre «Jesus i møte med mennesker»-fortellinger. Jesus hos Marta og Maria og Jesus og Tomas er med, men flere av «standardfortellingene» fra kristne barnebibler og kristent barnearbeid er ikke med på kjernetekstlista, som eksempelvis Jesus i møte med Sakkeus og den blinde Bartimeus, eller møtet med Maria Magdalena utenfor graven. Det ble kanskje ikke plass til alle tekstene man ønsket på en liste med ikke mer enn 50 tekster. Vi kjenner ikke bakgrunnen for utvalget av Jesus-fortellinger, men registrerer at noen kjente og mye brukte NT-fortellinger er utelatt.

I *Plan for trosopplæring* under hovedtemaet «Bibelen» henvises det generelt til lignelser og under: «Jesu lignelser og undervisning om Guds rike, Jesu undere». Kjernetekstlista inneholder relativt få, men sentrale lignelser, som Tollereren og fariseeren, Guds rike er som sennepsfrøet, Den barmhjertige samaritan, Sauen som ble funnet og En far som venter. Såmannslignelsen, som tradisjonelt har hatt en plass for eksempel i tilknytning til Såmannssøndagen, er ikke med. Heller ikke lignelsen om Sølvmynnten som ble funnet igjen (Luk 15,8–10), der en fattig kvinnes leting brukes som bilde på Guds leting etter de som bortkomne.

Kjernetekstlista har med to naturundere (Jesus metter 5000 og Jesus går på vannet, stilt sammen i én post), og bare ett helbredende under (Enkens sønn i Nain). Mye brukte undertekster, som fortellingen om Bartimeus og den lamme som fires ned gjennom taket, er ikke med. Det kan være flere grunner til at trosopplæringsplanen vektlegger naturunder istedenfor helbredelsesunder. Bibeltekster om helbredelser kan oppleves som krevende i lys

av erfaringer av sykdom og lidelse. At den ene helbredende teksten som er inkludert, er en dødeoppvekkelse, kan muligens forklares med at Jesus her handler med et barn, uten at det nevnes en uren/ond ånd som drives ut.⁷

Vi pekte ovenfor på vekten på kallstekster i GT-utvalget på kjernetekstlista. NT-utvalget har ikke denne vektleggingen. Sentrale tekster om Jesu kallelse av disipler/apostler er ikke tatt med, som fortellingene om Peters fiskefangst (Luk 5) og kallelsen av Paulus (Apg 9). Den eneste kallsteksten som er tatt med, er Jesus og den rike unge mannen (Luk 18,18–30), der Jesus sier «Selg alt du eier . . . Kom så og følg meg» (18,22). Men dette er en atypisk kallstekst, i og med at det eneste som står om mannens reaksjon på kallet, er at han ble dypt bedrøvet, siden han var svært rik. I kjernetekstlista går tekstutdraget til og med vers 30, og dermed inkluderes også et annet krevende Jesus-ord: «Sannelig, jeg sier dere: Enhver som har forlatt hus eller kone eller søsken eller foreldre eller barn for Guds rikes skyld, skal få mangedobbelt igjen her i tiden, og i den kommende verden evig liv.» En kan spørre seg hvor egnet denne teksten er i trosopplæringssammenheng.

Teksten om Paulus' kallelse er altså ikke med på kjernetekstlista. I det hele tatt er det inkludert færre tekster fra Apostlenes gjerninger enn det kapittel 3 anbefaler, med underpunktet: «Fra Apostlenes gjerninger om urkirken og misjonens begynnelse» (s.17).

Fortellingene om Kristi himmelfart (Apg 1,1–14) og pinsedag (Apg 2,1–13) er med, men ingen fortellinger om Paulus' kallelse og misjonsvirksomhet. Dette er enda et eksempel på manglende samsvar mellom hoveddelen av *Plan for trosopplæring* og kjernetekstlista i vedlegg 2. På dette punktet er det en forskjell også mellom kjernetekstlista og skolens KRLE-plan, som har en tydeligere vektlegging av Paulusfortellingen.

Vi etterlyste til GT-utvalget tekster som speiler et mangfold av menneskelige erfaringer. Til en viss grad kan denne innvendingen reises også mot utvalget av NT-tekster. Fortellingen om tvileren Tomas er med, og også lignelsene En far som ventet og Tollereren og Fariseeren, med de identifikasjonsmulighetene disse fortellingene gir. Lidelsesfortellingen tematiserer både disiplers svik og Jesu egen frykt og smerte. Men kjernetekstlista kunne gjerne også ha omfattet NT-fortellinger om mennesker som erfarer utenforskap/ensomhet og blir møtt av Jesus, for eksempel fortellingene om Sakkeus (Luk 19) eller den samaritanske kvinnen (Joh 4). Likedan kunne den gjerne ha omfattet NT-tekster der mennesker roper til Jesus i sin nød,

⁷ I andre tekster der barn helbredes, nevnes det en uren ånd (Mark 7,25ff m. par., 9,17ff m. par.).

som fortellingene om Bartimeus (omtalt ovenfor): «Jesus, du Davids sønn, ha barmhjertighet med meg!» (Mark 10,47) eller disiplene i storm på sjøen: «Mester, bryr du deg ikke om at vi går under?» (Mark 4,38). Den sjøunder-teksten som er tatt med på kjernetekstlista (fra Joh 6), inneholder ikke noe nødrop til Jesus. Her er det synet av Jesus som kommer til disiplene på vannet, som gjør dem redde. Ved å inkludere flere av denne typen NT-tekster, kunne man fått frem et enda større mangfold i gruppen av mennesker Jesus berørte, og også gitt språk til bønner og rop om hjelp. Vi skal se under 4.2 at mange av de lokale planene velger å inkludere denne typen NT-tekster, selv om de altså ikke er med på kjernetekstlista.

Andre observasjoner om tekstutvalget på kjernetekstlista

Plan for trosopplæring understreker at man må være oppmerksom på kjønnsaspektet når man velger ut tekster og tema i trosopplæringen: «Trosopplæringen skal være tilrettelagt for begge kjønn. Dette må prege utvalg av tekster og temaer i opplæringen» (s. 18). Det er færre fortellinger om kvinner på kjernetekstlista enn det som anbefales under underpunktet Bibelen i kapittel 3 i trosopplæringsplanen. Fortellinger om kvinner som Sara, Hagar og Ester er ikke tatt med videre fra oversikten over «Trosopplæringens innhold» til kjernetekstlista. Riktignok er Ruts bok med som et eksempel på en tekst til sammenhengende lesning, og kjernetekstlista har også med fortellingen om Mirjam som redder Moses og NT-fortellingen om Marta og Maria. Selv om likeverd og likestilling kan tematiseres også i tilknytning til andre tekster på kjernetekstlista (som den første skapelsesberetningen og Salme 8), er det grunn til å stille spørsmålet om man ved utformingen av kjernetekstlista har vært seg tilstrekkelig bevisst viktigheten av å løfte frem kvinnelige karakterer i bibelmaterialet.

Bibeltekster om barn/ungdom nevnes ikke eksplisitt i innholdsoversikten på s. 16–17 i trosopplæringsplanen. På kjernetekstlista er det imidlertid forholdsvis mange tekster om barn/ungdommer. Bibelen inneholder ikke mange av denne typen tekster, men de er altså godt representert på kjernetekstlista: Jesus som tolvåring i templet, Jesus metter 5000 i Johannesevangeliets versjon (hvor et barn bidrar med brød og fisker), Jesus tar imot barna, Enkens sønn i Nain, Jesus og den rike unge mannen, Mirjam redder Moses og Samuel i tempelet. Tanken bak det å inkludere denne typen tekster på kjernetekstlista, kan være at barna i menighetene skal kunne gjenkjenne noen som ligner på dem selv i bibelfortellingene og identifisere seg med disse karakterene. Barna i fortellingene eksemplifiserer mot, mottakelighet, tjenestevillighet, lydighet eller valgets kval i møte med en utfordring fra

Jesus. Teksten om Jesus som tolvåring skiller seg i så måte ut fra de andre barnetekstene: Her er det Jesus selv som et helt annerledes barn som understrekes, én som var seg bevisst sin status som Guds Sønn allerede som barn.

C. Oppsummering av 4.1.3

Siden «Trosopplæringens innhold» i *Plan for trosopplæring* (s. 16–17) og vedlegg 2: *Kjernetekster i en fornyet trosopplæring* er satt opp ut fra ulike prinsipper når det gjelder organisering og disposisjon, er det ikke helt enkelt å svare på spørsmålet om grad av sammenheng mellom dem. Vi mener det er grunn til å se på den interne disposisjonen på kjernetekstlista i lys av føringer og anbefalinger i hoveddelen av *Plan for trosopplæring*. En liste som kalles «kjernetekstliste» og som skal inneholde de mest sentrale tekstene i Bibelen, bør etter vår mening fremstå mer konsistent og gjennomarbeidet enn det den nåværende kjernetekstlista gjør.

Samtidig finner vi på flere områder et godt samsvar mellom innholdsbeskrivelsen i kapittel 3: «Trosopplæringens innhold» og kjernetekstlista. Enkelttekster på kjernetekstlista korresponderer for eksempel godt med mange av hovedtemaene under aspektet *Kirkens tro og tradisjon*. Når det gjelder hovedtemaet Bibelen, er det god korrespondanse når det gjelder vekten på sentralt Jesus-stoff. Kjernetekstlista vektlegger i hovedsak sentrale tekstutdrag fra den kateketiske tradisjon: tekster om Jesus som møter og hjelper mennesker, tekster som begrunner høytider, og sentralt etisk og liturgisk stoff. Sammenliknet med tidligere dåpsopplæringsplaner er det imidlertid færre «Jesus i møte med mennesker»-fortellinger på kjernetekstlista, og forholdsvis flere tekster om barn. Vi har også sett at det er færre tekster fra Apostlenes gjerninger på kjernetekstlista enn det vi mener er anbefalt i kapittel 3 i *Plan for trosopplæring*.

Det mange redskaper som bringes inn i et læringsfelt. Det er ikke slik at det kun er tekstutvalget som har betydning. Samtidig er det viktig hva slags tekster som gis barn og unge å tenke med, forstå og erkjenne virkeligheten med. Både når det gjelder utvalget av GT- og NT-tekster, har vi etterlyst flere tekster som tematiserer antihelter, utenforskap og ensomhet. Vi mener det er problematisk at kjernetekstlista ikke rommer mer dissonans og flere typer menneskelige erfaringer. Slike tekster vil kunne åpne for refleksjon og samtaler som kan kaste lys over barn og unges sammensatte livsopplevelser. Vi etterlyser også noen flere kvinnelige

karakterer på kjernetekstlista, for å ivareta trosopplæringsplanens understreking av kjønnsaspektet ved utvalget av tekster og tema, og også noen flere religionsdialogiske tekster.

I det neste kapittelet vil vi analysere hvilket tekster som er med i de lokale trosopplæringsplanene, og sammenlikne dette tekstutvalget med kjernetekstlista.

4.2 Bibeltekster i de lokale planene

I dette kapittelet vil vi sette fokus på de lokale trosopplæringsplanene og undersøke forekomster i de lokale planene av *kjernetekstene* og forslagene som gis til *tekster til sammenhengende lesning* (jf. vedlegg 2: Kjernetekster i en fornyet trosopplæring i *Plan for trosopplæring*), og hvilke *andre bibeltekster* som nevnes i trosopplæringsplanene. Vi vil redegjøre for hvilke mønstre vi ser når det gjelder hvilke typer tekster som er hyppig og sjelden nevnt i trosopplæringsplanene, og drøfte hvilken grad planene gjennom sitt tekstutvalg følger opp vektlegginger i *Plan for trosopplæring* med vedlegg 2. Vi kommenterer også underveis hva slags type tiltak konkrete bibeltekster typisk er forbundet med, og peker på noen regionale forskjeller.

Våre hovedspørsmål i dette kapittelet er:

- *Hvor mange* kjernetekster og andre bibeltekster nevnes i de lokale planene (4.2.1)?
- Hvilke av de 50 *kjernetekstene* (de 50 enkelttekstene i vedlegg 2) er nevnt hyppig, og hvilke er nevnt sjelden i de lokale planene (4.2.2)?
- I hvilken grad nevnes de seks eksemplene som gis i vedlegg 2 på *tekster til sammenhengende lesning* i de lokale planene (4.2.3)?
- Hvilke *andre bibeltekster* enn kjernetekstene er hyppigst nevnt i de lokale planene (4.2.4)?

I et avsluttende underavsnitt (4.2.5) oppsummerer vi våre funn i dette kapittelet.

I vår registrering har vi måttet foreta noen valg når det gjelder om planene nevner eller ikke nevner konkrete tekster fra kjernetekstlista:

Synoptiske varianter: Der hvor en fortelling eller et Jesus-ord er hentet fra et annet evangelium enn det som det henvises til på kjernetekstlista, har vi allikevel krysset av for at

denne kjerneteksten forekommer. Vi har altså ikke stilt som krav at fortellingen/Jesus-ordet skal være hentet fra «riktig» evangelium.

Overskrifter: Vi har ikke krevd at teksten i den lokale planen må ha samme overskrift/benevnelse som den har på kjernetekstlista.

Tekstomfang: Vi har registrert en tekst som kjernetekst også når ikke hele teksten er inkludert i den lokale planen. For eksempel har vi ikke krevd at hele lidelsesfortellingen i Matt 26,1–28,10 må være inkludert for at det skal kunne krysses av for at denne kjerneteksten er med.

Vi har altså vært opptatt av hvilke fortellinger/tema/tekster som er med, og ikke om planskriverne har sittet med kjernetekstlista foran seg og fulgt denne slavisk når tekstavsnitt angis. Disse valgene som vi har tatt, kan selvsagt diskuteres. Men i og med at vår oppgave ikke har vært å undersøke planenes tilblivelsesprosess, har vi funnet det hensiktsmessig å gjøre det på denne måten.

Vi bruker altså *kjernetekster* som en betegnelse på de 50 enkelttekstene fra Bibelen som er listet opp i vedlegg 2 i *Plan for trosopplæring*. De eksemplene på tekster til sammenhengende lesning som er listet opp til slutt i vedlegget, kaller vi *tekster til sammenhengende lesning*. Bibeltekster som ikke er nevnt i vedlegg 2, kaller vi *andre tekster*.

4.2.1 Antallet kjernetekster og andre bibeltekster i de lokale planene

Alle planene vi har undersøkt, har med *noen* av de 50 *kjernetekstene*. Men det er et stort spenn i materialet vårt: I den ene enden av skalaen finner vi to planer som har inkludert alle kjernetekstene (Vest-Norge, plan 1 og 2). I den andre enden av skalaen finner vi planer som har med kun tre (Midt-Norge, plan 1) eller fem (Nord-Norge, plan 3) av kjernetekstene. Gjennomsnittsplanen i vårt materiale inkluderer ca. 19 av de 50 kjernetekstene.

Som nevnt, har de aller fleste av våre planer med også bibeltekster som ikke står på kjernetekstlista. Gjennomsnittsplanen i vårt materiale inkluderer ca. 12 *andre tekster*. Vi ser noen regionale forskjeller når det gjelder hvor mange kjernetekster og andre tekster som er inkludert:

Bispedømme	Gjennomsnittlig antall <i>kjernetekster</i>	Gjennomsnittlig antall <i>andre tekster</i>	Gjennomsnittlig <i>totalantall tekster</i>
Midt-Norge	24 kjernetekster	12 tekster	36 tekster
Vest-Norge	25 kjernetekster	9 tekster	34 tekster
Sør-Vestlandet	20 kjernetekster	12 tekster	32 tekster
Østlandet	19 kjernetekster	13 tekster	32 tekster
Nord-Norge	10 kjernetekster	5 tekster	15 tekster
Totalgjennomsnitt	19,6 kjernetekster	10,2 andre tekster	29,8 tekster

Som diagrammet viser, finner vi noen regionale forskjeller, både når det gjelder *totalantallet* av bibeltekster som nevnes, og *forholdet* mellom antall kjernetekster og andre tekster.

Totalantallet tekster

En gjennomsnittsplan i vårt materiale fra bispedømmet Nord-Norge har med ca. 10 kjernetekster og ca. 5 andre tekster. Gjennomsnittsplanen i alle de andre fire bispedømmene nevner betydelig flere kjernetekster og andre tekster. Flest tekster nevner gjennomsnittsplanen fra Midt-Norge: totalt 36 tekster.

Når det gjelder totalantallet bibeltekster som nevnes i planene, ser vi store forskjeller *innad* i bispedømmene: I ett og samme bispedømme har vi én plan med totalt 43 tekster (Midt-Norge, plan 5) og en annen plan (Midt-Norge, plan 1) som kun nevner tre tekster. Det kan være ulike årsaker til slike forskjeller: måten planen er skrevet på,⁸ menighetens størrelse og antallet tiltak, m.m.

Forholdet mellom antall kjernetekster og andre tekster:

Vest-Norge er det av våre bispedømmer som har høyeste gjennomsnittlige forekomst av kjernetekster: ca. 25 kjernetekster per plan. Dette er også det bispedømmet med høyest antall kjernetekster i forhold til andre tekster. Østlandet er det bispedømmet med høyest gjennomsnittlig forekomst av andre bibeltekster enn kjernetekstene: 13 tekster. Dette er det bispedømmet med størst andel andre tekster i forhold til kjernetekster. Én menighet i

⁸ Den planen som nevner kun tre tekster, inneholder en rekke generelle formuleringer: Bibelen, Møte med bibelfortellinger, Bibeltekster fra kjernetekstene, etc.

bispedømmet Østlandet opererer med en egen liste over «Bibeltekster til bruk i trosopplæringen», med 40 «Kjernetekster» og 24 «Tilleggstekster» (Østlandet, plan 6).

Også *innad* i de forskjellige bispedømmene finner vi forskjeller når det gjelder forholdet mellom kjernetekster og andre bibeltekster: I ett og samme bispedømme finner vi for eksempel én plan der bare 48 % av bibeltekstene som nevnes i planene er kjernetekster (Sør-Vestlandet, plan 2), og én plan der 85 % av bibeltekstene som nevnes er kjernetekster (Sør-Vestlandet, plan 5). Denne typen forskjeller kan ikke forklares med måten planen er skrevet på og menighetens størrelse, her er det andre faktorer som har spilt inn.

Gjennomsnittsplanen nevner altså flere *kjernetekster* enn *andre tekster*: ca. 61 % kjernetekster og 39 % andre tekster. Dette *kan* indikere at kjernetekstlista har vært brukt aktivt i arbeidet med de lokale planene. Det gjelder særlig planer der kjernetekstlistas tekstoverskrifter brukes og/eller ordet *kjernetekst* forekommer. Men i mange tilfeller kan vi ikke uten videre trekke den slutningen at kjernetekstlista har vært brukt aktivt. Mange av tekstene på kjernetekstlista er nemlig helt sentrale bibeltekster, som kanskje uansett ville ha blitt inkludert.

Vi har i dette underavsnittet sett at en gjennomsnittsplan i vårt materiale nevner rundt 19 av de 50 kjernetekstene og dessuten 11 bibeltekster som ikke står på kjernetekstlista. Men vi finner store forskjeller mellom planene, både når det gjelder totalantallet av bibeltekster og forholdet mellom antall kjernetekster og andre tekster. Våre planer fra bispedømmet Nord-Norge nevner betydelig færre planer enn planene fra de andre bispedømmene. Når det gjelder forholdet mellom kjernetekster og andre tekster har vi funnet størst forskjeller mellom bispedømmene Vest-Norge og Østlandet: Planene fra bispedømmet Vest-Norge har høyest gjennomsnittlig antall kjernetekster i forhold til andre tekster, mens bispedømmet Østlandet har høyest antall andre tekster i forhold til kjernetekster. Utenom dette har vi ikke funnet signifikante geografiske forskjeller bispedømmene imellom. Forskjellene er jevnt over større mellom forskjellige planer innad i samme bispedømme enn mellom planer fra ulike bispedømmer.

4.2.2 Forekomster av de 50 kjernetekstene i de lokale planene

I det følgende diagrammet angir vi hvor mange lokale planer hver av de 50 kjernetekstene forekommer i. Her teller vi altså *antall planer* de forskjellige kjernetekstene forekommer i, ikke totalantallet forekomster i planene av de forskjellige bibeltekstene. Som vi kommer tilbake til under 4.3, er det forholdsvis vanlig at noen bibeltekster gjentas flere ganger i samme plan, under forskjellige tiltak. Dette går imidlertid ikke frem av diagrammet nedenfor.

Vi har markert NT-tekstene med gult og GT-tekstene med rødt.

Diagram med oversikt over forekomster av de 50 kjernetekstene i de lokale planene, med rangering etter hvor mange planer teksten er nevnt i:

Plassering	Tekstoverskrift i kjernetekstlista	GT/NT	Bibelreferanse i kjernetekstlista	Antall planer	Type bibeltekst	
1	Jesus tar imot barna	NT	Mark 10,13–16	48	Evangelietekst	
2	Dåps- og misjonsbefaling og Kristi himmelfart	NT	Matt 28,16–20 og Apg 1,1–14	46 ⁹	Evangelietekst og Apostlenes gjerninger	
3	Fadervår	NT	Matt 6,6–13	45	Evangelietekst	
4	Skapelse og syndefall	GT	1 Mos 1,1–3,24	44	Mosebøkene	
5	Påskefortellingen	NT	Matt 26,1–28,10	41	Evangelietekst	
6	Juleevangeliet	NT	Luk 2,1–20	39	Evangelietekst	
7	Pinsedag	NT	Apg 2,1–13	38	Apostlenes gjern	
8	Jesus som 12-åring i templet	NT	Luk 2,41–52	35	Evangelietekst	
8	Sauen som ble funnet	NT	Luk 15,1–7	35	Evangelietekst	
8	Den gylne regel	NT	Matt 7,12	35	Evangelietekst	
8	Velsignelsen	GT	4 Mos 6,22–27	35	Mosebøkene	
8	Hva er da et menneske?	GT	Salme 8	35	Poetisk tekst	
13	De ti bud	GT	2 Mos 19,20; 20,1–20	32	Mosebøkene	
13	Den barmhjertige samaritan	NT	Luk 10,25–37	32	Evangelietekst	
15	Jesus metter 5000, Jesus går på vannet	NT	Joh 6,1–35	29 ¹⁰	Evangelietekst	
16	En far som ventet	NT	Luk 15,11–32	28	Evangelietekst	
16	Det dobbelte	NT	Matt 22,37–40	28	Evangelietekst	

⁹ Med forbehold: Denne posten nevner to ulike bibeltekster. Vi har ikke registrert hvilke planer som har begge disse tekstene, hvilke som bare har dåps-/misjonsbefalingen og om det er noen planer som eventuelt bare har himmelfartsteksten. Et hovedinntrykk er at et stort flertall har med dåps- og misjonsbefalingen.

¹⁰ Med forbehold: Det er ikke alltid klart om det er fortellingen om Jesus som går på vannet (Joh 6,16–21) eller den synoptiske beretningen om Jesus som stiller stormen (f. eks. Mark 4,35–41) det siktes til.

	kjærlighetsbud					
16	Den lille bibel	NT	Joh 3,16	28	Evangelietekst	
19	Jesus og den rike unge mannen	NT	Luk 18,18–30	19	Evangelietekst	
20	Jesus er veien, sannheten og livet	NT	Joh 14,6	18	Evangelietekst	
20	Herren er min hyrde	GT	Sal 23	18	Poetisk tekst	
20	Du har skapt meg på skremmende underfullt vis	GT	Sal 139	18	Poetisk tekst	
23	Jesus og Tomas	NT	Joh 20,24–29	16	Evangelietekst	
24	Guds rike er som et sennepsfrø	NT	Mark 4,30–34	15	Evangelietekst	
24	Kjærlighetens høysang	NT	1 Kor 13	15	Brev	
24	Samuel i templet	GT	1 Sam 3	15	Historiske bøker	
27	Jesus hos Marta og Maria	NT	Luk 10,38–42	14	Evangelietekst	
27	Den nye himmel og jord	NT	Åp 1,1–2; 21,1–5	14	Johannes' åpenbaring	
27	Bergprekenen	NT	Luk 6,20–49	14	Evangelietekst	
30	Tolleren og fariseeren	NT	Luk 18,9–14	12	Evangelietekst	
30	Åndens frukt	NT	Gal 5,16–26	12	Brev	
32	Talsmannen	NT	Joh 14,16–18	11	Evangelietekst	
33	Guds kjærlighet	NT	1 Joh 4,7–11	10	Brev	
33	Av nåde er dere frelst	NT	Ef 2,1–10	10	Brev	
33	Såret for våre overtredelser	GT	Jes 52,13–53,5	10	Profetisk tekst	
33	Gud kaller Moses	GT	2 Mos 2,23–3,15; 4,10–16	10	Mosebøkene	
37	Gled dere!	NT	Fil 4,4–8	9	Brev	
37	Guds løfte til Abraham	GT	1 Mos 12,1–3	9	Mosebøkene	
37	Mirjam redder Moses	GT	2 Mos 2,1–10	9	Mosebøkene	
37	Sosial rettferdighet	GT	Amos 5,7–15	9	Profetisk tekst	
41	Guds barn	NT	Joh 1,9–11	8	Evangelietekst	
41	Lovsyng Gud!	GT	Sal 150	8	Poetisk tekst	
43	Tilgi meg Gud	GT	Sal 51	7	Poetisk tekst	
44	Fred med Gud, rettferdiggjort av tro	NT	Rom 5,1–11	6	Brev	
45	Enkens sønn i Nain	NT	Luk 7,1–11	5	Evangelietekst	
45	Guds løfte til David og hans ætt	NT	2 Sam 7,1–17	5	Profetisk tekst	
47	Bønn, klage og tillit	GT	Sal 71	3	Poetisk tekst	
47	Den store soningsdagen	GT	3 Mos 16	3	Mosebøkene	
49	Herren er vår Gud	GT	5 Mos 6,4–9	2	Mosebøkene	
49	Møte med Den hellige	GT	Jes 6,1–6	2	Profetisk tekst	

I det følgende vil vi kommentere det vi ser som interessante tendenser i dette tallmaterialet. Vi har her et hovedfokus på *antallet* lokale planer som de forskjellige bibeltekstene forekommer i. Men vi kommer også inn på *hva slags type tiltak* forskjellige bibeltekster typisk er knyttet til, og kommenterer noen geografiske forskjeller.

Vi vil organisere vår gjennomgang av tallmaterialet etter de kriteriene som nevnes i ingressen til kjernetekstlista: «Utvalget er gjort ut fra følgende kriterier: tekster om de sentrale høytidene og liturgien, fortellinger fra Jesu liv og undervisning, utvalg fra brevlitteraturen, katekismetradisjonen, utvalgte salmer, et riss av Bibelens store fortelling.» (*Plan for trosopplæring*, s. 46). Som tidligere nevnt (2.1.3), ser det for oss ut til at rekkefølgen av bibeltekstene på kjernetekstlista er bestemt av disse kriteriene. Det er i lista lagt inn blanke felter mellom hver hovedgruppe bibeltekster, noe som underbygger denne antakelsen. Noen bibeltekster kan passe i flere kategorier, så det er selvsagt snakk om en grovsortering av tekster i hovedkategorier. Vi starter med noen overordnede observasjoner og følger deretter rekkefølgen av de nevnte kriteriene.

A. Overordnede observasjoner

Som det går frem av fargeleggingen, er det NT-tekster som dominerer øverste del av lista vår og GT-tekster som dominerer nederste del. Av de totalt 50 kjernetekstpostene på lista er 38 % hentet fra GT og 62 % fra NT. Men når vi ser på antallet lokale planer som nevner de forskjellige enkeltpostene, er bildet mye skjevere enn dette: 12 % av våre registreringer er GT-tekster og 88 % NT-tekster. NT-postene på kjernetekstlista nevnes gjennomsnittlig i 23 planer, mens GT-postene nevnes gjennomsnittlig i bare rundt 5 planer. Det avtegner seg dermed et tydelig bilde av at NT-tekstene på kjernetekstlista inkluderes i betydelig større grad enn GT-tekstene.

Av NT-tekstene er det særlig fortellingsstoff fra evangeliene som nevnes hyppig i planene. Dette korresponderer godt med føringer som gis i beskrivelsen av hovedområdet Bibelen i kapittel 3 i *Plan for trosopplæring*. Det sies der at «Det skal være en særlig vekt på evangeliene og fortellingen om Jesu liv» (s. 17).

B. Tekster om de sentrale høytidene og liturgien

Høytidsfortellingene

Det første utvalgsriteriet som nevnes i ingressen til kjernetekstlista, er altså «tekster om de sentrale høytidene og liturgien» (s. 46). Selve lista innledes – i tråd med dette – med tekster knyttet til de kristne høytidene, nevnt i kirkeårsrekkefølge. De fortellende tekstene i denne bolken er Juleevangeliet (Luk 2,1–20), Påskefortellingen (Matt 26,1—28,10), Dåps- og misjonsbefaling og Kristi himmelfart (Matt 28,16–20 og Apg 1,1–14) og Pinsedag (Apg 2,1–13).

Som det går frem av diagrammet, er fortellingsbolkene knyttet til jul, påske og pinse nevnt i et stort flertall av planene: Påskefortellingen i 41 planer, Juleevangeliet i 39 planer og Pinsedag 38 i planer.¹¹ I allmennkulturen er det betydelig mer oppmerksomhet rundt julehøytiden enn rundt de to andre store kristne høytidene, men i de lokale trosopplæringsplanene er altså påsken og pinsen like tungt inne. I de to bispedømmene Østlandet og Midt-Norge er for eksempel pinsefortellingen nevnt i så mye som 9 av 10 lokale planer.

Ikke uventet finner vi høytidstekstene primært under tiltak knyttet til de respektive høytidene. Men tekstene kan også være nevnt under tiltak som Kode B og Konfirmasjon, der man gjerne har som mål å gi en oversiktlig fremstilling av den store bibelfortellingen eller hovedpunktene i kristen tro.

I noen få planer finner vi tiltak der høytidsfortellingene er forbundet med 2. eller 3. trosartikkel. Påskefortellingen nevnes sammen med 2. trosartikkel i rundt seks planer.¹² Vi finner Juleevangeliet nevnt sammen med 2. trosartikkel i to planer (Midt-Norge, plan 5: 4-årsfestival og Midt-Norge, plan 4: et tiltak for aldersgruppen 1–4 år). Pinsefortellingen nevnes sammen med 3. trosartikkel i rundt åtte planer.¹³ Det er altså forholdsvis sjeldent at det trekkes en forbindelse mellom høytidstekstene og trosartiklene.¹⁴

¹¹ Posten Dåps- og misjonsbefaling og Kristi himmelfart (Matt 28,16–20 og Apg 1,1–14) vil bli kommentert nedenfor.

¹² Det er vanligere at bibeltekster knyttet til Jesus offentlige virke er trukket inn til temaet 2. trosartikkel.

¹³ Andre bibeltekster som i planene forbindes med 3. trosartikkel, er brevttekstene om Åndens frukt (Gal 5) og Åndens gaver (1 Kor 12).

¹⁴ En kunne kanskje tenke at en forklaring på dette er at høytidstekstene ligger under tiltak for lavere alderstrinn, mens trosartiklene kommer høyere oppe i årsklassene. Bildet er imidlertid ikke så enkelt. I en rekke planer finner vi nemlig trosartiklene nevnt under tiltak for lavere årstrinn.

Særlig julefortellingen, men også påskefortellingen, er ofte knyttet til «aktivitetstiltak», som Adventsverksted (Nord-Norge, plan 4), Juleverksted (Vest-Norge, plan 3), Engleverksted (Vest-Norge, plan 1), Påskeverksted (Nord-Norge, plan 2), Påsketreff med skattejakt (Nord-Norge, plan 1). Dette svarer til anbefalinger i *Plan for trosopplæring*, der høytidsveksted nevnes som eksempel på et tiltak som kan egne seg for aldersgruppen 0–5 år (s. 20).

Pinsedagsteksten teksten nevnes oftest under tiltak for aldersgruppen 6–12 år lagt til tiden rundt pinse. I tråd med ordbruk i trosopplæringsplanen (s. 21) markerer en del planer pinsen som «kirkens fødselsdag»¹⁵, og feirer med kake og annet fødselsdagstilbehør.¹⁶ Også andre planer kobler pinse og fest og har tiltak som «Pinsefest med orgelbrus» (Nord-Norge, plan 1) eller «Vårfest» (Nord-Norge, plan 2).

De sentrale høytidsfortellingene kommer altså høyt på lista over tekster som er nevnt i de lokale planene. Vi finner at de lokale planene følger opp den vektlegging av høytidene som kommer frem flere steder i *Plan for trosopplæring*. I beskrivelsen av trosopplæringsplanens grunnlagstenkning i kapittel 2 sies det at «Markering av helg og høytider, kirkeår og livsriter utgjør en stor og rik ressurs for trosopplæringen, både i hjemmet og i menighetens fellesskap. Slike feiringer gir god anledning til å praktisere tro og formidle trosinnhold.» (s. 9). Under hovedtemaet Bibelen i kapittel 3 sies det at «Tekster knyttet til de tre trosartiklene og de kristne høytidene er sentrale» (s. 17).

Bibeltekster som inngår i liturgi

Også *liturgien* nevnes i det første kriteriet for bibeltekstutvalget på kjernetekstlista: «tekster om . . . liturgien» (s. 46).¹⁷ Det er rimelig å anta at det med dette siktes til tekster som inngår som del av liturgien i gudstjenester i Den norske kirke. De tekstene på kjernetekstlista som da peker seg ut, er Dåps- og misjonsbefaling og Kristi himmelfart (Matt 28,16–20 og Apg 2,1–

¹⁵ Uttrykket «kirkens fødselsdag» om pinsen er svært utbredt. Det brukes også på Den norske kirkes nettsider (i overskriften til omtalen av pinsen) og på Bibelselskapets nettsider. Det kan settes spørsmålsteget ved om dette uttrykket er sakssvarende: Det er ikke ved Åndens komme, men ved Jesu kallelse av disipler kirken har sitt startpunkt, jf. f. eks. Larsson (1982), s. 34.

¹⁶ F. eks. Nord-Norge, plan 5: «Vi synger, går rundt kirken og synger bursdagssang, klatrer til topps i tårnet og spiser kake» (tiltak: Pinsefest med barnehagene).

¹⁷ I beskrivelsen av hovedtemaet Bibelen i kapittel 3 i *Plan for trosopplæring* nevnes ikke bibeltekster med tilknytning til liturgien spesielt.

14), Jesus tar imot barna (Mark 10,13–16), Fadervår (Matt 6,6–13) og Velsignelsen (4 Mos 6,22–27). Disse tekstene står ikke samlet som en egen gruppe på kjernetekstlista.

Som diagrammet vårt viser, er dette de kjernetekstene som er nevnt i aller flest planer. Jesus tar imot barna er nevnt i hele 48 planer, og inntar dermed førsteplassen på lista.

Dåps- og misjonsbefaling er nevnt i 46 planer¹⁸ og kommer på andreplass på lista, mens Fadervår er nevnt i 45 planer og kommer på tredjeplass. Også Velsignelsen kommer høyt opp på lista (35 planer, 8. plass på lista). Utenom teksten Skapelse og syndefall, er det denne GT-teksten som er nevnt i flest planer.

Både Jesus tar imot barna og Dåps- og misjonsbefaling inngår i dåpsliturgien. I de lokale planene er det i tråd med dette særlig under ulike dåpstiltak at disse bibeltekstene nevnes (Dåpssamling/Dåpssamtale/Dåp/Dåpsgudstjeneste/Dåpsgaver, etc.). Teksten om Jesus som tar imot barna nevnes også under tiltak som Babysang, Småbarnsang, etc., men den er gjennomgående knyttet til alderstrinnet 0–5 år. Teksten Dåps- og misjonsbefaling er nevnt også under noen andre typer tiltak, med vekt enten på dåpstatikk: «Vi snakker om dåpen og forteller en bibelfortelling» (Sør-Vestlandet, plan 3: et tiltak for 6-åringer), eller på misjonstatikk: «Lære at oppdraget Jesus gav oss gjeld heile verda» (Sør-Vestlandet, plan 1: et tiltak for 8-åringer). I våre planer fra bispedømmet Nord er det omtrent utelukkende *dåps*aspektet ved teksten Dåps- og misjonsbefaling som utnyttes. Med ett unntak nevnes denne teksten her kun i tilknytning til dåpstiltak og benevnes bare «Dåpsbefalingen».¹⁹

Fadervår er en tekst som ikke bare dukker opp i nesten alle planene, men også ofte forekommer mange ganger i én og samme plan, opptil ni ganger i én og samme plan (Østlandet, plan 8). Ut fra vårt materiale kan vi ikke si noe sikkert om i hvilken grad Fadervår brukes/formidles som en *bibeltekst*, eller «bare» som en selvsagt kristen praksis, uten henvisning til Bibelen. Som regel nevnes bare «Fadervår» uten konkret bibelhenvisning. Men vi har også funnet uttrykket: «Lese Fadervår Matt 6» (Nord-Norge, plan 6: Lys våken).²⁰

På samme måte som med Fadervår, går det ikke frem av vårt materiale i hvilken grad Velsignelsen presenteres som *bibeltekst*. Vi vil anta at det først og fremst er som liturgiske

¹⁸ Se imidlertid forbeholdet i fotnote 6.

¹⁹ Én plan (Nord-Norge, plan 9) trekker inn teksten også under tiltaket Lys våken og kaller den da "Misjonsbefalingen".

²⁰ Det er en mulighet for at «lese» her står i betydningen «fremsi».

tekster, og ikke bibeltekster, at Fadervår og Velsignelsen er inkludert i trosopplæringsarbeidet.²¹ Dette slutter vi blant annet av at det ofte er under tiltak for lavere årstrinn at disse tekstene er nevnt, og at mange planer nevner tekstene gjentatte ganger.²²

Kjernetekstlista inneholder også en femte bibeltekst med en viss tilknytning til liturgien, nemlig teksten Møte med det hellige (Jes 6,1–8) om kallelsen av Jesaja. Serafenes lovsang i 6,3 er ordrett sitert i starten av *Sanctus*-leddet i gudstjenesteliturgien. Det er godt mulig at det er som kallstekst, ikke primært som liturgisk tekst at Jes 6 er inkludert på kjernetekstlista. Vi merker oss uansett at denne teksten kommer aller nederst på lista vår over forekomster. Det er bare to planer som eksplisitt nevner den, og det er de planene som inkluderer alle de 50 kjernetekstene.

Ut fra den brede forekomsten av tekstene Jesus tar imot barna, Dåps- og misjonsbefaling, Fadervår og Velsignelsen vil vi allikevel konkludere med at bibeltekster som inngår i liturgi i Den norske kirke er svært hyppig nevnt i planene. Dette er interessant, i lys av trosopplæringsplanenes understreking av gudstjenestens plass i trosopplæring: «Denne planen anbefaler at ethvert tiltak i trosopplæringen skal ha tilknytning til menighetens gudstjenesteliv, enten i form av deltakelse i en gudstjeneste, eller ved at gudstjenestelige elementer inngår i undervisningssamværene» (s. 29). At de tekstene som inngår som del av gudstjenesteliturgi scorer så høyt som de gjør, kan sees som én indikasjon (blant flere) på at menighetene tar dette på alvor.

C. Fortellinger fra Jesu liv og undervisning

Kjernetekstlista nevner «fortellinger fra Jesu liv og undervisning» som det andre kriteriet for tekstutvalget. I den hovedgruppen av tekster på kjernetekstlista som korresponderer med dette kriteriet, er det 19 tekstposter.²³ De kan sorteres slik: sju er fortellinger *om* Jesus, fem er fortellinger *av* Jesus (lignelser) og sju er annen Jesus-undervisning. 13 av disse 19 Jesus-tekstene er nevnt i så mange planer at de havner på øvre halvdel av lista vår. Men noen av

²¹ I særlig grad gjelder nok dette Velsignelsen: Vi vil anta at det ikke er vanlig at det formidles at bakgrunnen for dette liturgiske leddet finnes i fortellingen om Moses og Aron.

²² Vi finner Velsignelsen nevnt opp til seks ganger i én og samme plan (Midt-Norge, plan 3)

²³ Layoutmessig er disse delt i to hovedgrupper, i og med at noen tekster som omtaler barn, står som en egen hovedgruppe, se nedenfor.

tekstene i denne kategorien er nevnt i svært få planer: Guds barn (Joh 1,9–12) er nevnt i åtte planer og Enkens sønn i Nain (Luk 7,1–11) i kun fem planer.

Det er fortellende tekster (fortellinger om Jesus og av Jesus) som kommer høyest opp av disse tekstene på lista vår, men også noen enkeltstående Jesus-ord (annen Jesus-undervisning) kommer høyt på lista, for eksempel Den gyldne regel (35 planer), Det dobbelte kjærlighetsbud (28 planer) og Den lille bibel (28 planer).

Fortellinger om Jesus

Kjernetekstlista inneholder 4–5 tekster som kan plasseres i kategorien *Jesus møter mennesker*: Jesus tar imot barna (Mark 10,13–16), Jesus hos Marta og Maria (Luk 10,38–42), Jesus og den rike unge mannen, (Luk 18,18–30), Jesus og Tomas (Joh 20,24–29) og eventuelt også Jesus som 12-åring i tempelet (Luk 2,41–52). Vi har kommentert teksten Jesus tar imot barna under overskriften *Bibeltekster som inngår i liturgi*. Av de fire andre tekstene er det, noe overraskende, fortellingen om Jesus som 12-åring i tempelet kommer høyest opp på lista vår (8. plass på lista, 35 planer). Dette kan ikke sies å være en sentral fortelling fra evangeliene; den forekommer bare i Lukasevangeliet og omhandler en hendelse før Jesu offentlige virke. Men dette er den eneste fortellingen om Jesus selv som litt eldre barn / ungdom i de kanoniske evangeliene. Dette kan være én forklaring på at såpass mange planer har denne teksten med.²⁴ Det spiller antakelig også inn at denne teksten nevnes i Ressursbanken til tiltaket Lys våken som forslag til en fortelling som kan brukes.

Av de øvrige fire Jesus-møter-mennesker-tekstene er det – noe overraskende – Jesus og den rike unge mannen som kommer høyest opp på vår liste. Denne teksten er nevnt i 19 av planene (19. plass på vår liste). Som vi har nevnt tidligere, er dette den eneste eksplisitte kallsteksten i NT-utvalget på kjernetekstlista. Den kan betegnes som en forholdsvis krevende bibeltekst, der spørsmål om penger og eiendom tematiseres, og oppfordringen fra Jesus lyder: «Selg alt du eier og del ut til de fattige. Da skal du få en skatt i himmelen. Kom så og følg meg!» (Luk 18,22). Vi hører at mannen blir dypt bedrøvet da han hører dette, siden han er svært rik, og det sies ikke noe mer i teksten om han følger Jesu oppfordring. I de lokale planene listes denne teksten gjerne opp sammen med en rekke andre bibeltekster, oftest under tiltak for litt høyere årsklasser. I beskrivelsen av disse tiltakene kan vi finne vi generelle

²⁴ Jf. det som tidligere er sagt om hvilke kriterier som uttalt og uuttalt ligger bak kjernetekstlista.

formuleringer som «Ta ansvar for seg selv og andre» (Vest-Norge, plan 2), «Ta ansvar» (Vest-Norge, plan 1). Direkte tematisering av det å gi avkall på noe en eier, har vi ikke funnet i noen planer. Et par planer velger en *annen* Lukas-tekst med beslektet tematikk i stedet for eller i tillegg til teksten om den rike unge mannen, nemlig lignelsen om den rike bonden (Luk 12,13–21).

Vi etterlyste under 4.1.3 flere bibeltekster på kjernetekstlista som speiler et mangfold av menneskelige erfaringer, med de identifikasjonsmuligheter det kan gi barn og ungdommer. I lys av dette er det interessant å merke seg at kjerneteksten om Jesu møte med tvileren Tomas med tematiseringen av det å tro uten å se, ikke er nevnt i flere enn 16 av planene. I og med at kjernetekstlista ikke inneholder så mange av denne typen tekster, kunne vi anta at denne teksten ville kommet høyere opp på lista. Det er selvsagt mulig at denne teksten tas opp i forbindelse med påskefortellingen, uten at dette er skrevet eksplisitt i planene. Men det er også mulig at den faller ut fordi den betraktes som en påsketekst og det ikke er plass til alle deler av påskefortellingen i tiltakene knyttet til påske.

Kjernetekstlista har med tre *underberetninger*: Jesus metter 5000 og Jesus går på vannet (Joh 6,1–35) og Enkens sønn i Nain (Luk 7,1–11). De to første forekommer i samme post på kjernetekstlista, og 29 av våre planer har med denne posten: De nevner det ene, det andre eller begge av disse underne.²⁵ Vi merker oss at det eneste helbredende underet på kjernetekstlista, Enkens sønn i Nain, nevnes i kun fem planer. Ingen av NT-tekstene på kjernetekstlista er nevnt i færre planer enn dette. Vi kommenterte under punkt 2.1.3 at Enkens sønn i Nain muligens er tatt med på kjerneteksten fordi Jesus her handler med et barn, og det uten at det nevnes en uren/ond ånd som drives ut. Men denne bibelteksten er altså nevnt eksplisitt i svært få lokale planer. Vi kan ikke vite sikkert hvorfor den er lite brukt. Det kan ha å gjøre med at fortellinger om dødeoppvekkelser oppleves som krevende å formidle til barn, slik at man foretrekker å bruke andre helbredende tekster enn denne.²⁶ Det kan også ha å gjøre med at man generelt sett er noe tilbakeholden med å bruke helbredelsestekster (vi kommer tilbake til dette spørsmålet under 4.2.4). Selv om ett av eller begge de to naturunderne på kjernetekstlista

²⁵ Vi har ikke registrert når det er det ene, når det er det andre og når det er begge disse naturunderne som nevnes.

²⁶ Faktisk er en dødeoppvekkelsestekst som *ikke* står på kjernetekstlista mer brukt enn Enkens sønn i Nain, nemlig Oppvekkelsen av Jairus' datter (Mark 5,21ff) (7 planer). Muligens foretrekkes denne beretningen fordi det her ikke like tydelig er tale om en dødeoppvekkelse, jf. Jesu ord i v. 39: «Barnet er ikke dødt, hun sover.»

er nevnt i en god del planer, er det grunnlag for å si at underne på kjernetekstlista ikke hører med til det Jesus-stoffet som er hyppigst nevnt i våre lokale planer.

En del Jesus-fortellinger som kan sies å ha hørt med til standardrepertoaret i kristent barnearbeid, er ikke med på kjernetekstlista og dukker dermed ikke opp i diagrammet vårt med forekomster av kjernetekstene (f. eks. Jesu møte med Sakkeus, helbredelsen av Bartimeus, Peters fiskefangst). Som vi skal se nedenfor, inkluderer mange menigheter allikevel disse fortellingene i sine planer (Sakkeus-fortellingen er nevnt i hele 28 planer). Det er grunn til å anta at noen av disse fortellingene om Jesus ville vært med på øverste del av lista vår dersom de hadde stått på kjernetekstlista.

Fortellinger av Jesus (lignelser)

Kjernetekstlista inneholder fem lignelser, i denne rekkefølgen: Tollereren og fariseeren (Luk 18,9–14), Guds rike er som sennepsfrøet (Mark 4,30–34), Den barmhjertige samaritan (Luk 10,25–37), Sauen som ble funnet (Luk 15,1–7) og En far som ventet (Luk 15,11–32). Jesu lignelser er regnet som bibelsk kjernestoff, og ikke uventet finner vi tre av disse lignelsene høyt oppe på vår liste over forekomster: Sauen som ble funnet er nevnt i 35 planer (8. plass), Den barmhjertige samaritan er nevnt i 32 planer (13. plass) og En far som ventet i 28 planer (16. plass).

Lignelsen om Sauen som ble funnet er gjerne plassert på lave årstrinn (for eksempel under tiltak som 4-årsbok, Min kirkebok, Småbarnstreff). Dette kan ha å gjøre med antakelsen om at barn er glad i dyr og levende kan se for seg mange sauer.²⁷ Én av våre planer (Midt-Norge, plan 3) sier noe om den muligheten for innlevelse som denne fortellingen kan gi barna: «Fortellingen har en tematikk som toåringen kan relatere seg til. Å bli borte, eller komme bort fra mamma og pappa, og om gleden ved å bli funnet igjen» (tiltaket Min kirkebok, tekst under *Livstolkning og livsmestring*). Den samme bibelteksten er tatt med også under et annet tiltak i samme plan, der ett av målene er det å «Formidle et positivt Guds-bilde» (Småbarnssang). Det er verd å reflektere over i hvilken grad småbarn er i stand til å forstå metaforbruken i lignelsen om Sauen som ble funnet. Forblir den for dem en fortelling om en ivrig gjeter og

²⁷ Tilsvarende er også Noa-fortellingen (som ikke står på kjernetekstlista) gjerne lagt til tiltak for lave årstrinn.

noen sauer, eller oppfatter de at den handler om Gud som leter etter mennesker som er kommet bort?

Den eneste typiske gudsrikelignelsen på kjernetekstlista, Guds rike er som sennepsfrøet, nevnes i kun 15 av våre 50 planer. Som vi skal se, er det noen planer som i stedet har valgt å inkludere en gudsrikelignelse som ikke står på kjernetekstlista, nemlig Lignelsen om såmannen.

Lignelsen om Tolleren og Fariseeren er den av de fem lignelsene på kjernetekstlista som er nevnt i færrest planer, den omtales i 12 planer. Vi kan ikke vite noe sikkert om årsaker til at denne teksten i hovedsak ikke prioriteres. Lignelsen formidler som ideal en botferdig holdning, i motsetning til en selvbevisst, skrytende holdning. Det er mulig at dette idealet oppleves som å være på kollisjonskurs med en skapelsesteologisk vektlegging av enkeltmenneskets storhet. Vi merker oss geografiske forskjeller når det gjelder forekomster av denne teksten: Ingen av planene fra Nord-Norge og Østlandet har den med, mens den nevnes i hele 7 av 10 planer fra Vest-Norge.²⁸

Annen Jesus-undervisning

Utenom Fadervår inneholder kjernetekstlista seks poster med enkeltstående Jesus-utsagn, hentet fra taler eller samtaler.²⁹ Tre av disse kommer, som nevnt, høyt opp på vår liste: Den gylne regel (35 planer), Det dobbelte kjærlighetsbud (28 planer) og Den lille Bibel (28 planer). Dette er blant de aller mest kjente tekstene i Bibelen. Ikke minst er den gylne regelen kjent langt utenfor kirkens rekker, med paralleller i de fleste andre religioner, og også i livssynshumanismen.

Den gylne regel og det dobbelte kjærlighetsbud er nevnt eksplisitt også under aspektet *Kristen tro i praksis*, underpunktet *Etikk* i diagrammet på s. 16–17 i trosopplæringsplanen. Det er ellers utelukkende under aspektet *Kristen tro og tradisjon* at konkrete bibeltema nevnes i diagrammet. Underpunktet *Etikk* i diagrammet innledes med: «Barn og unge skal kunne det dobbelte kjærlighetsbud, de ti bud, den gylne regel og andre uttrykk for kristne verdier. De skal arbeide med disse verdiene i relasjon til sin hverdag.» De to nevnte Jesus-ordene sees

²⁸ Den nevnes i få planer fra Sør-Vestlandet (2 planer) og Midt-Norge (3 planer).

²⁹ Talsmannen (Joh 14,16–18), Jesus er veien, sannheten og livet (Joh 14,6), Bergprekenen (Luk 6,20–49), Det dobbelte kjærlighetsbud (Matt 22,37–40), Den gylne regel (Matt 7,12) og Den lille bibel (Joh 3,16).

altså, sammen med teksten om de ti bud, som sentrale tekster til temaområdet Etikk. Vi finner at flere av de lokale planene i tråd med dette nevner Den gylne regel også under aspektet *Kristen tro i praksis*, og ikke bare under aspektet Kristen tro og tradisjon i beskrivelsen av et tiltak. Det kan sies: «Lære å leve etter den gylne regel» (Midt-Norge: I fire planer under Misjonsspell-leir, 10–11 år), eller «Me har som mål at borna skal lære kva det vil seie å elske Gud, seg sjølv og nesten sin. I denne samanheng kan vi trekke fram at vi jobbar med den gylne regel.» (Sør-Vestlandet: et tiltak for 10–11 år).

Vi finner ikke noe tydelig mønster når det gjelder hvilke tiltak en tekst som Den gylne regel knyttes til. Det kan være snakk om tiltak med vekt på diakoni, som På flukt (Midt-Norge, plan 2, alderstrinn 11–12 år) eller Luciagudstjeneste (Østlandet, plan 7, alderstrinn 5 år). Men oftere ser vi at den gylne regel listes opp sammen med en rekke andre tekster og tema under tiltak som Lys våken, Tårnagenthelg, Minilederkurs – uten at det er en tydelig tematisk sammenheng mellom de tekstene/temaene som nevnes. F. eks. finner vi følgende knippe av tekster/tema under Lys våken (11 år) i en menighet fra Vest-Norge (plan 2): Samuel i templet, Den gylne regel, Trosbekjennelsen, Kirkeåret og liturgiske farger, Jesus som 12-åring i templet.

D. Utvalg fra brevlitteraturen

«Utvalg fra brevlitteraturen» nevnes som det tredje kriteriet i ingressen til kjernetekstlista.

I diagrammet med oversikt over trosopplæringens innhold (*Plan for trosopplæring*, s. 16–17) er det formulert mer spesifikt: «Utvalg fra brevlitteraturen med fokus på forsoning, rettferdiggjørelse ved tro og det nye livet i Kristus» (s. 17). Kjernetekstlista inkluderer i tråd med dette seks tekster fra brevlitteraturen: Kjærlighetens høysang (1 Kor 13), Guds kjærlighet (1 Joh 4,7–11), Fred med Gud, rettferdiggjort av tro (Rom 5,1–11), Av nåde er dere frelst (Ef 2,1–10), Åndens frukt (Gal 5,16–26) og Gled dere (Fil 4,4–8).

Ingen av disse tekstene er hyppig nevnt i planene våre. Den brevteksten som scorer høyest, Kjærlighetens høysang, er nevnt i under en tredjedel av planene (15 planer, 24. plass på lista). Hver av de øvrige fem brevtekstene er nevnt i under en fjerdedel av planene: Åndens frukt (12 planer), Guds kjærlighet (10 planer), Av nåde er dere frelst (10 planer), Gled dere (9 planer) og Fred med Gud, rettferdiggjort av tro (6 planer). Vi ser at det er tekster om «det nye livet i

Kristus» som scorer høyest. En nærmere lesning av planene viser at kun 11 planer nevner minst én av de to tekstene som handler om rettferdiggjørelse ved tro (Rom 5,1–11 og Ef 2,1–10).³⁰

Rettferdiggjørelse ved tro er et sentralt troslæretema i luthersk sammenheng, men vi finner altså at bare rundt én av fem planer i vårt materiale inkluderer de brevttekstene fra kjernetekstlista som omhandler dette.

Den brevtteksten som i planen sies å uttrykke det som skal være kjernen i trosopplæringen, 1 Joh 4,7–11, nevnes altså i forholdsvis få av våre planer (10 planer). I kapittel 3 i trosopplæringsplanen, under overskriften «Sentrum i trosopplæringens innhold» siteres denne teksten (s. 13): *Og ved dette ble Guds kjærlighet åpenbart blant oss at Gud sendte sin enbårne Sønn til verden for at vi skulle leve ved ham. Ja, dette er kjærligheten, ikke at vi har elsket Gud, men at han har elsket oss og sendt sin Sønn til soning for våre synder. Mine kjære, har Gud elsket oss slik, da skylder også vi å elske hverandre.* I disse versene ser man formulert det mest sentrale i kristen tro (s. 13), og figuren på s. 15 i planen har essensen i denne brevtteksten i sitt sentrum, «Guds kjærlighet i Jesus Kristus». Når såpass få av planene nevner denne teksten eksplisitt, kan det ha å gjøre med at den forstås først og fremst som en tekst som uttrykker den grunntonen som skal lyde i alt trosopplæringsarbeid, og ikke en som en konkret bibeltekst som skal formidles til barna/ungdommene.

E. Bibeltekster knyttet til katekismetradisjonen

«Katekismetradisjonen» nevnes som det fjerde kriteriet i ingressen til kjernetekstlista. Slik vi forstår organiseringen av lista, er det de to tekstene Herren er vår Gud (5 Mos 6,4–9) og Velsignelsen (4 Mos 6,22–27) som er ment å korrespondere med dette kriteriet. Vi vil anta at det med «katekismetradisjonen» siktes til tekster som tradisjonelt har vært brukt i kirkelig opplæringsvirksomhet. Dermed hører også andre tekster på kjernetekstlista naturlig med også i denne kategorien, for eksempel De ti bud, Fadervår, Jesus tar imot barna, Det dobbelte kjærlighetsbud og Den lille bibel.

³⁰ Én plan (Østlandet, plan 4) nevner «brevlitteraturen med fokus på rettferdiggjørelse ved tro, forsoning og det nye livet i Kristus» under et tiltak for 18-åringer, uten at det nevnes konkrete tekster.

Vi har kommentert Velsignelsen i forbindelse med bibeltekster som inngår i liturgi (se ovenfor). Dette er den GT-teksten som scorer nest høyest i vårt materiale. Teksten Herren er vår Gud ligger helt i den andre enden av skalaen. Den er nevnt i kun to planer, og det er de planene som inkluderer alle de 50 kjernetekstene (Vest-Norge, plan 1 og 2). I begge disse planene er teksten knyttet til tiltak etter konfirmasjonen og satt sammen med brevteksten Gled dere.

Bibelteksten Herren er vår Gud er en av de tekstene som er sitert i trosopplæringsplanen, i kapittel 3 om trosopplæringens innhold. Denne GT-teksten har formaningen: «Du skal gjenta dem [disse ord og bud] for dine barn og tale om dem når du sitter hjemme og når du går på veien.» I trosopplæringsplanen er sitatet innledet med ordene: «Også Det gamle testamentet beskriver hvordan Guds folk preges av og deler troen gjennom livslang læring:» (s. 13). Denne teksten er altså sitert for å understreke at overlevering/deling av troen har vært et kjennetegn ved trosfellesskapet helt fra gammeltestamentlig tid. Som nevnt, er det svært få planer som nevner denne teksten. Tilsvarende som med brevteksten 1 Joh 4,9–11, forstås den antakelig mer som en tekst som begrunner langsgående trosopplæring, enn som en bibeltekst som skal formidles til barna/ungdommene.

F. Utvalgte salmer

«Utvalgte salmer» nevnes som det femte kriteriet i ingressen til kjernetekstlista. Lista har med seks salmer fra Salmenes bok: Hva er da et menneske? (Salme 8), Herren er min hyrde (Salme 23), Tilgi meg Gud (Salme 51), Bønn klage og tillit (Salme 71), Du har skapt meg på skremmende underfullt vis (Salme 139) og Lovsyng Gud! (Salme 150).

Hva er da et menneske er den salmen som er desidert hyppigst nevnt av disse salmene. Denne er nevnt i 35 planer (delt 8. plass på lista). Dette er nesten dobbelt så mange planer som de to neste salmene på lista, Herren er min hyrde og Du har skapt meg på skremmende underfullt vis, begge nevnt i 18 planer. Lovsyng Gud er nevnt i åtte planer, Tilgi meg Gud er nevnt i sju planer og Bønn, klage og tillit i tre planer.

Det er altså salmer med skapelsestematikk som, sammen med tillitssalmen Herren er min hyrde, kommer høyest opp på vår liste over kjernetekster i lokale planer. Som vi skal se nedenfor, er det en stor vekt på skapelsestemaet i de lokale planene. Teksten Skapelse og

syndefall er nevnt i hele 44 planer, og denne teksten gjentas også ofte mange ganger i én og samme plan. At teksten Hva er da et menneske er på soleklar topp når det gjelder salmetekstene, korresponderer godt med denne tendensen til vektlegging av skapelsestematikk.

Kjerneteksten Bønn, klage og tillit (Sal 71) har svært få forekomster og havner omtrent nederst på lista vår. Dette er den av tekstene på kjernetekstlista som har et tydeligst formulert smerterop til Gud: «Vær ikke langt borte fra meg, Gud. Min Gud, skynd deg og hjelp meg!» (Sal 71,12). I lys av den vekt som ligger på livstolkning og livsmestring i trosopplæringsplanen, er det påtakelig at denne teksten nevnes i så få av våre planer.³¹ Under aspektet *Livstolkning og livsmestring*, til hovedtemaet Livs- og troshistorie sies det i trosopplæringsplanen: «Barn og unge skal arbeide med å finne et språk for sin egen livs- og troshistorie i lys av troen på den treenige Gud de er døpt til.» (s. 16). Også for barn og unge i vår tid vil klagesalmens formuleringer kunne gi hjelp til å sette ord på egen smerte og formulere bønner og tillitsutsagn.

Også teksten Tilgi meg Gud (Sal 51) er nevnt i svært få planer (7 planer). Men kjernetekstlista har andre tekster som er egnet til å tematisere opplevelse av skyld og Guds tilgivelse, for eksempel En far som ventet og Tollereren og fariseeren. Som vi har sett under punkt B, er En far som ventet nevnt i mange planer (28 planer).

G. Tekster til et riss av Bibelens store fortelling

Det siste kriteriet som nevnes på kjernetekstlista er «et riss av Bibelens store fortelling». Den siste tekstbolken på kjernetekstlista, som vi antar skal korrespondere med dette punktet, starter med Skapelse og syndefall (1 Mos 1,1–3,24) og slutter med Den nye himmel og den nye jord (Åp 1,1–2; 21,1–5). Mellom disse to tekstpostene finner vi GT-tekster fra Mosebøkene, Samuelsbøkene og profetlitteraturen, hovedsakelig med tematikk knyttet til løfte og kall. Høytidstekstene og andre sentrale evangelietekster hører selvsagt også med når

³¹ Ordet «klage» finnes riktignok i fire planer utenom de som nevner Sal 71 («Bønn, klage og tillit»). I to av disse planene finner vi dette i beskrivelse av mål for korarbeid, jf. «Barna skal få anledning til å uttrykke seg selv, tro, tvil, tilbedelse, glede og klage gjennom salmer, lovsang, musikk og andre kulturuttrykk» (ord fra beskrivelsen av hovedtemaet Sang, musikk og kultur i *Plan for trosopplæring*, s. 16) (Sør-Vestlandet, plan 10 og Midt-Norge, plan 8)

Bibelens store fortelling skal risses opp. Men disse NT-tekstene er på kjernetekstlista tatt med under andre hovedkategorier.

Vi vil her kommentere forekomster av teksten Skapelse og syndefall, andre tekster fra de historiske bøkene i GT, kallstekstene mer spesifikt, GT-tekster som utgjør viktig bakgrunn for NTs tolkning av Jesus og hans død og oppstandelse og til slutt Den nye himmel og jord.

Skapelse og syndefall

Teksten Skapelse og syndefall (1 Mos 1,1–3,24) er helt oppe på fjerdeplass på vår liste (nevnt i 44 planer). Vi kommer tilbake til denne teksten også under 4.3. I kjernetekstlista kalles denne posten for «Skapelse og syndefall». Et flertall av disse planene (27 planer) nevner bare skapelsestemaet, f. eks. «Historien om skapelsen fra 1. Mosebok» (Nord-Norge, plan 10), «Skapelsesfortellingen, 1 Mos 1 og 2» (Midt-Norge, plan 3), «Skapelsesfortellingen» (Midt-Norge, plan 9), etc. I to planer finner vi flertallsformen «skapelsesberetningene»/»skapelsesfortellingene» (Østlandet, plan 3 og Vest-Norge, plan 5), men som regel snakkes det om skapelsesfortellingen i entall, eventuelt bare «skapelsen».³² Vi får inntrykk av at det er en forenklet sammenskriving av de to skapelsestradisjonene barna vanligvis møter, i tråd med det som er vanlig også i barnebibler.

17 planer, altså rundt en tredjedel av planene, nevner også syndefallet/syndefallsfortellingen. I noen planer synes dette å være inkludert bare fordi posten på kjernetekstlista heter «Skapelse og syndefall» (Vest-Norge, plan 10: Fjelltur 15-16 år, Midt-Norge, plan 4: Blomstergudstjeneste 6 år, Midt-Norge, plan 4: et tiltak for 11-åringer). Men i de fleste tilfellene der syndefallet nevnes under et tiltak, er vårt inntrykk at dette også tenkes tematisert. Dette slutter vi ut fra hvordan tiltaket ellers beskrives, og også ut fra sammenstillingen med andre bibeltekster. Syndefallet nevnes hyppigst under tiltak for ungdomsalderen (særlig Konfirmasjon, men også Ledertrening, m.m.). Men noen planer kommer inn på dette også under tiltak for lavere årstrinn (Kode B, Søndagsskole, m.m.). Vi kan ikke slutte ut fra en forholdsvis lav forekomst av omtale av syndefallet/syndefallsfortellingen at spørsmål om synd sjelden tematiseres; en rekke andre bibeltekster som vi ser brukt, kan være aktuelle i denne sammenhengen, for eksempel En far som ventet, Sauen som ble funnet, Tollereren og fariseeren og Påskefortellingen fra kjernetekstlista, og dessuten noen tekster vi ser omtalt som ikke står

³² Vi har også funnet uttrykket «1. Mos 1–3 (Eden)».

på kjernetekstlista.³³ Vi finner noen geografiske forskjeller når det gjelder om syndefallet/syndefallsfortellingen er nevnt: Ingen av våre planer fra i bispedømmet Nord-Norge nevner dette, mens vi finner det nevnt i sju av de 10 planene i bispedømmet Vest-Norge.

Vi finner skapelsestematikken under mange ulike typer tiltak: speidertiltak (f. eks. Nord-Norge, plan 6), Høsttakkefest (f. eks. Nord-Norge, plan 1), Skaperverkets søndag (f. eks. Østlandet, plan 3), Småbarnssang (f. eks. Midt-Norge, plan 4), Babysang (f. eks. Midt-Norge, plan 2), etc. Vårt inntrykk er at dette er den av kjernetekstlista som brukes mest «spredd» når det gjelder alderstrinn: Den nevnes under alt fra dåpstiltak og Babysang til tiltak for aldersgruppen 16–18 år. Som vi kommer tilbake til under Progresjon, er det ikke uvanlig at skapelsen nevnes en rekke ganger i én og samme plan (opptil 8 ganger, jf. Sør-Vestlandet, plan 10).

Vi merker oss at skapelsestekstene fra 1 Mosebok brukes med litt ulike vektlegginger og mål: Det vanligste er at en vektlegger takknemlighet for skaperverket og betydningen av å ta vare på skaperverket (Nord-Norge, plan 6: Høsttakkegudstjeneste, Midt-Norge, plan 3: Tempo 13). Mange planer trekker imidlertid inn også menneskesystematikk til disse tekstene, som gudbilledlighet, menneskeverd og ansvar (for eksempel Østlandet, plan 3: Skaperverkets søndag). I *Plan for trosopplæring* sies det at trosopplæringen skal legge til rette for at barn og unge kan «se seg selv og tolke sin verden som skapt, elsket og holdt oppe ved Guds kjærlighet» (fra målbeskrivelsen for aspektet *Livstolkning og livsmestring*, s. 16, tilsvarende under beskrivelsen av Konfirmasjonstiden, s. 24). Vi finner denne ordbruken reflektert i mange planer i forbindelse med skapelsestekstene, jf. uttrykk som «Oppleve å være spesiell og unik som skapt av Gud» (Østlandet, plan 5: Dåpskole for 4-åringer), «Oppleve seg selv som del av skaperverket og som skapt i Guds bilde» (Østlandet, plan 3: Skaperverkets søndag), «Gi konfirmantene Guds blick på seg selv som skapt i Guds bilde» (Nord-Norge, plan 5: Konfirmasjon). Denne typen utsagn viser at man i tråd med det trosopplæringsplanen legger opp til, er opptatt av de eksistensielle sidene ved skapelsestematikken.

En del planer relaterer kjerneteksten fra 1 Mos 1–3 eksplisitt til det obligatoriske tros læretemaet 1. trosartikkel (f. eks. Midt-Norge, plan 4: et tiltak for 11-åringer, Østlandet,

³³ Som kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd (Joh 8) og kvinnen som fikk sine synder tilgitt (Luk 7).

plan 3: Skaperverkets søndag). Og noen sier i denne sammenhengen at barn og unge skal «arbeide med hva det innebærer at Gud er menneskets, himmelens og jordens skaper» (en formulering hentet fra trosopplæringsplanens diagram over trosopplæringsens innhold, s. 16–17). I de planene som nevner «forholdet mellom tro og vitenskap» (e.l.), som er ett av *De store spørsmålene* som det skal reflekteres over i trosopplæringen (*Plan for trosopplæring*, s. 16), er skapelsestekster / 1. trosartikkel nevnt, uten unntak.³⁴ Man anser altså skapelsestematikken som særlig egnet til å reflektere over tro-vitenskap-spørsmål. Ingen av våre planer tematiserer imidlertid eksplisitt spørsmål knyttet til hva slags type tekster 1 Mos 1–3 er. Heller ikke spørsmål om hvilken plass det er til skapertro i en tid da evolusjonslæren er etablert som naturvitenskapelig sannhet.

Andre tekster fra de historiske bøkene i GT

Kjernetekstlista inneholder ikke mange fortellende tekster fra de historiske bøkene i GT utenom Skapelse og syndefall: Guds løfte til Abraham (1 Mos 12,1–3), Mirjam redder Moses (2 Mos 2,1–10), Gud kaller Moses (2 Mos 2,23–3,15; 4,10–16) og Samuel i templet (1 Sam 3). I tillegg er Utferden fra Egypt ført opp som et forslag til tekst til sammenhengende lesning (se under 4.2.3). Tyngdepunktet i dette tekstutvalget ligger på Moses og utferden fra Egypt. Fra fedre (og mødre)-historien i 1 Mos 12–50 er bare starten på avsnittet om kallelsen av Abraham inkludert. Og kun én fortelling fra folkets historie etter utferden inkludert, nemlig kallelsen av Samuel.

Det er altså få fortellinger fra folkets historie fra Abraham av som er med på kjernetekstlista. Og de som er med, nevnes i forholdsvis få planer. Av de fire nevnte enkeltfortellingene, er det teksten om Samuel i templet som er nevnt i flest planer (15 planer). Mirjam redder Moses er nevnt i 11 planer, Gud kaller Moses i 10 planer og Guds løfte til Abraham i 9 planer. Som vi skal se under 4.2.4, inkluderer en rekke lokale planer annet fortellingsstoff fra Mosebøkene / de historiske bøkene, stoff som altså ikke står på kjernetekstlista.

Teksten De ti bud (2 Mos 19,20; 20,1–20) er nevnt i 32 planer og kommer høyt opp på lista vår. Vi så ovenfor at dette er én av de tre konkrete bibeltekstene som nevnes under hovedtemaet Etikk i trosopplæringsplanen: «Barn og unge skal kunne det dobbelte

³⁴ Vi finner tematisering av forholdet mellom tro og vitenskap helst under Konfirmasjon. Men det kan også forekomme i tiltak for lavere årsklasser (Sør-Vestlandet, 10, et tiltak for 10-åringer).

kjærlighetsbud, de ti bud, den gyldne regel, og andre uttrykk for kristne verdier. De skal arbeide med disse verdiene i relasjon til sin hverdag» (s. 17).

Kallstekster

Som vi har nevnt under 4.1.3, inneholder kjernetekstlista så mye som fire kallstekster fra Det gamle testamentet: Guds løfte til Abraham (1 Mos 12,1–3); Gud kaller Moses (2 Mos 2,23–3,15; 4,10–16), Samuel i templet (1 Sam 3) og Møte med Den hellige (Jes 6,1–8). Av disse er det Samuel i templet som kommer høyest opp på vår liste over forekomster i planene (nevnt i 15 planer). Gud kaller Moses er omtalt i 10 planer og Guds løfte til Abraham i 9 planer. Teksten Møte med Den hellige kommer aller nederst på lista vår (nevnt i bare to planer).

Samuel i templet finnes nevnt i vårt materiale særlig under tiltaket Lys våken. Den er en av de fortellingene som foreslås til dette tiltaket i Ressursbanken. Vi finner den imidlertid også i tilknytning til andre tiltak, som for eksempel Tårnagent (8–10 år), Milk-ledertrening (15–18 år) og Onsdagsklubb (3–5 år), m. fl. Vi merker oss aldersspredningen på disse tiltakene: Samuel-teksten kan oppleves egnet for alt fra førskolebarn til eldre tenåringer.

GT-tekster som bakgrunn for NTs fremstilling av Jesus og frelseshendelsene

Noen av GT-tekstene på kjernetekstlista er tekster som utgjør viktig bakgrunn for NTs fremstilling av Jesus og hans død og oppstandelse. Det gjelder tekstene Såret for våre overtredelser (Jes 52,13–53,5), Den store soningsdagen (3 Mos 16) og Guds løfte til David og hans ætt (2 Sam 7,1–17). Disse tekstene er ikke hyppig nevnt i våre planer. Teksten Såret for våre overtredelser er nevnt i 10 planer. Fire av disse er fra bispedømmet Vest-Norge. I bispedømmet Nord-Norge er det ingen planer som nevner denne teksten, men som vi har sett tidligere, omtaler våre planer fra dette bispedømmet generelt sett færre konkrete bibeltekster. Tekstene Den store soningsdagen og Guds løfte til David og hans ætt er nevnt i få planer i vårt materiale: Den store soningsdagen er nevnt i tre planer, mens Guds løfte til David er nevnt i de samme tre planene (fra Vest-Norge og Sør-Vestlandet) pluss i to planer til, totalt fem planer. Samlet sett finner vi at ikke mer enn 12 av våre 50 planer har med minst én av disse tre GT-tekstene som utgjør viktig bakgrunn for tolkningen av Jesus og hans død og oppstandelse i NT-skrifter.

Den nye himmel og jord

Den siste kjerneteksten, sluttpunktet på den lange bibelske fortellingslinjen, er nevnt i 14 planer. Mens startpunktet, skapelsesfortellingen(e), er nevnt i de aller fleste planene, er den eneste bibelteksten på kjernetekstlista om nyskapelsen nevnt i færre enn 1/3 av planene. Planenes tekstutvalg indikerer at sluttpunktet på den store bibelske fortellingslinjen ikke er mye betont i trosopplæringsarbeidet.

H. Øvrige funn

Vi har i punktene B–G tatt for oss de seks kriteriene som nevnes i ingressen til kjernetekstlista og undersøkt hvor hyppig bibeltekstene knyttet til hver kategori er nevnt i de lokale planene.

I tillegg til de seks kriteriene som nevnes eksplisitt, er vårt inntrykk at også et annet kriterium har ligget til grunn for tekstutvalget på kjernetekstlista: Man har inkludert tekster som handler om barn/ungdommer (se ovenfor under 4.1.3).

Tekster som omhandler barn/ungdommer

Bibelen inneholder forholdsvis få tekster om barn/ungdommer som er egnet i trosopplæringssammenheng, men kjernetekstlista har med så mye som sju tekster av denne typen: Jesus som tolvåring i templet, Jesus metter 5000 i Johannesevangeliets versjon (hvor et barn som bidrar med brødene og fiskene), Jesus tar imot barna, Enkens sønn i Nain, Jesus og den rike unge mannen, Mirjam redder Moses og Samuel i tempelet. De fleste av disse tekstene har vi allerede omtalt i andre sammenhenger.

En mulig kategorisering av disse sju tekstene er:

- Barn/ungdommer som forbilder:
Mirjam / Samuel / barnet i fortellingen om mettelsen / Den rike unge mannen
- Barn som Jesus handler med:
Jesus og barna / Enkens sønn i Nain
- Jesus selv som barn:
12-åring i templet

Det er verd å merke seg de idealene som forbildetekstene fremmer: oppfinnsomhet og mot, lydhørhet, det å stille det en har til rådighet for Jesus og det å gi avkall på eiendeler.

Ungguttens Davids hellige krigs-kamp mot Goliat er ikke med på kjernetekstlista, heller ikke

den mangefasettede Josef-skikkelsen. Som vi skal se under 4.2.4, velger en del planer å inkludere disse GT-tekstene.

Tekstene på kjernetekstlista som omhandler barn/ungdommer, er jevnt over er forholdsvis mye brukt i våre planer, med unntak av Enkens sønn i Nain. Teksten om Jesus og barna kommer, som nevnt, helt på topp i vårt materiale (nevnt i 48 planer) og Jesus som 12-åring (som foreslås i Ressursbanken som Lys våken-tekst) scorer også veldig bra (35 planer). Posten med Jesus som metter 5000 og Jesus går på vannet er nevnt i over halvdel av planene, men vi kan ikke lese ut av planene i hvilken grad barnets rolle i brødunderet vektlegges.

Tekstene med kvinner/jenter som forbilder

Vi har valgt å også se særskilt på forekomster i de lokale planene av de fortellingene på kjernetekstlista som har kvinnelige hovedkarakterer. Som vi nevnte under 4.2.3 sies det i *Plan for trosopplæring* (s. 18): «Trosopplæringen skal være tilrettelagt for begge kjønn. Dette må prege utvalg av tekster og temaer i opplæringen, og utfordrer til å bruke et inkluderende språk som skaper likeverd mellom kjønnene.» To tekster på kjernetekstlista har kvinnelige hovedkarakterer og er egnet til å tegne et bilde av kvinner/jenter som positive rollemodeller: Jesus hos Marta og Maria (Luk 10,38–42) og Mirjam redder Moses (2 Mos 2,1–10). I den første av tekstene hører vi at Maria setter seg ved Jesu føtter og lytter til hans ord, noe hun får ros av Jesus for. I den andre teksten er Moses' søster Mirjam en årvåken og modig jente, som sørger for at Moses får bli hos sin familie de første årene.

Noen, men ikke mange, lokale planer inkluderer disse to tekstene: Jesus hos Marta og Maria er nevnt i 14 planer og Mirjam redder Moses i 10 planer.³⁵ Mirjam-teksten brukes helst i tiltak for småskolealder, men vi har funnet den også i tiltak som Babysang (0 år) (Vest-Norge, plan 1 og 2) og Miniledere (13 år) (Midt-Norge, plan 3). Disse kjernetekstene med en jente eller kvinne som forbilde er altså ikke eksplisitt nevnt i veldig mange planer.

Én av tekstene som i vedlegg 2 foreslås til sammenhengende lesning, er Ruts bok. Som vi skal se under 4.2.3, er «Noomi og Rut» nevnt i kun én plan. Under 4.2.4 skal vi se at heller ikke *andre* tekster med kvinner i hovedrollen forekommer hyppig i de lokale planene. Teksten om

³⁵ Men to av disse kaller denne fortellingen "Moses i sivet" (f.eks. Midt-Norge, plan 6: Onsdagsklubben)

budskapet til Maria er nevnt eksplisitt i 12 planer, men ellers er det ingen jente-/kvinne-tekster som er med på lista vår over de 20 *andre bibeltekstene* som er nevnt i flere enn fem planer.

Vi stilte under 4.1.3 spørsmålet om man i utformingen av kjernetekstlista har vært seg tilstrekkelig bevisst viktigheten av å løfte frem kvinnelige karakterer i bibelmaterialet. Gjennomgangen vår av de lokale planene har vist at de to bibeltekstene av denne typen som faktisk finnes på kjernetekstlista, begge kommer på nedre halvdel av lista over forekomster av kjernetekstene. Det er selvsagt slik at også andre av kjernetekstene kan brukes som utgangspunkt for å tematisere likeverd og likestilling, for eksempel den første skapelsesberetningen (mann og kvinne skapt i Guds bilde) og Salme 8. Vi kan imidlertid ikke lese ut av planene om disse tekstene brukes på denne måten.

H. Oppsummering av 4.2.2

Vi har i dette avsnittet undersøkt forekomstene av de 50 *kjernetekstene* i de lokale planene. Vi har funnet at NT-tekstene på lista i hovedsak er nevnt i mange flere planer enn GT-tekstene. 38 % av postene på kjernetekstlista er hentet fra GT, men bare 12 % av våre registrerte kjernetekster er GT-tekster.

I tråd med det som *Plan for trosopplæring* legger opp til, er det særlig tekster fra evangeliene, ikke minst fortellingsstoffet knyttet til Jesus som nevnes hyppig. Høytidsfortellingene er omtalt i svært mange planer. Aller øverst på lista vår kommer imidlertid tekster som inngår i gudstjenesteliturgi: Jesus tar imot barna, Dåps- og misjonsbefaling og Fadervår. Denne vektleggingen av kirkeårs- og gudstjenestetekster kan sees som en tydelig lokal oppfølging av det *Plan for trosopplæring* sier om gudstjenestens sentrale plass i trosopplæringen.

Når det gjelder andre fortellinger om Jesus, har vi funnet en noe annen vektlegging i de lokale planene enn forventet: Teksten om Jesus og den rike unge mannen scorer høyt, teksten om Jesus og Thomas lavere og det ene helbredende underet svært lavt. De tre lignelsene Sauen som ble funnet, Den barmhjertige samaritan og En far som ventet er, ikke uventet, nevnt i mange planer. Dette hører til det sentrale kateketiske materialet, og vårt inntrykk er at disse fortellingene har en sentral plass i det lokale trosopplæringsarbeidet.

Verken brevttekstene fra NT eller salmene fra GT er hyppig nevnt i vårt materiale, med unntak av Salme 8. Av de seks brevttekstene er det tekster knyttet til livet i troen som scorer best. Av de seks salmetekstene er det salmer med skapelsestematikk som er nevnt i flest planer.

Både i forbindelse med kategorien *Jesus liv og undervisning* og kategorien *Utvalgte salmer* stilte vi spørsmålet i hvilken grad de lokale planene inkluderer de tekstene på kjernetekstlista som speiler og gir språk til mangfoldige menneskelige erfaringer. Vi fant at kjernetekster som Jesus og Tomas, Tollereren og fariseeren, Sal 71 og Sal 51 er nevnt i forholdsvis få planer.

Av GT-tekster er det teksten Skapelse og syndefall som er nevnt i klart flest lokale planer. Denne er nevnt i nærmere ni av ti av våre planer. Det er særlig skapelsestematikk som løftes frem i forbindelse med denne teksten. Menighetene ser det som viktig å tematisere Guds skapelse/skaperverk i trosopplæringen, de opplever at dette er tematikk som kan passe under ulike typer tiltak og de fremhever det eksistensielle ved skapelsestematikken. Bare rundt en tredjedel av planene tematiserer syndefallet, med noen geografiske variasjoner. Vi ser i liten grad tematisert i planene spørsmål om hva slags type tekster disse tekstene fra «urhistorien» er og hvordan de skal forstås.

Kallstekstene fra GT er ikke nevnt i mange planer. Den eneste kallsteksten fra NT på kjernetekstlista (Jesus og den rike unge mannen) er nevnt i flere planer enn noen av disse, selv om dette må sies å være en krevende tekst. De GT-tekstene på lista som utgjør en tolkningsbakgrunn for Jesus-hendelsene i NT, er gjennomgående sjelden nevnt i planene.

De fleste av de kjernetekstene som omhandler barn/unge, er forholdsvis hyppig nevnt i de lokale planene. De to tekstene med kvinner/jenter som forbilder er sjeldnere nevnt i planene, og planene supplerer heller ikke med andre tilsvarende tekster fra Bibelen. Dermed utnyttes ikke i stor nok grad muligheter som ligger der i bibelmaterialet til å understreke likhet/likeverd mellom kjønnene.

Den siste teksten på kjernetekstlista, Den nye himmel og jord, er nevnt i færre enn 1/3 av våre planer.

4.2.3 Forekomster av eksemplene på tekster til sammenhengende lesning

I vedlegg 2: *Kjernetekster i en fornyet trosopplæring i Plan for trosopplæring* listes det på slutten opp seks lengre tekstbolker som forslag til sammenhengende lesning (s. 47):

- Evangeliet etter Markus
- Paulus brev til filipperne
- Paulus brev til efeserne
- Utferden fra Egypt
- Ruts bok
- Jona

I ingressen til vedlegget henvises det dessuten til tekstboken for Den norske kirke og fortellingstekstene der: «Tekstboken er en god ressurs for arbeid med Bibelen i trosopplæringen, og fortellingstekstene vil i særlig grad være egnet i formidlingen» (s. 46).

I våre planer ser vi få eksempler på at de lengre tekstbolkene i vedlegg 2 nevnes: Ingen av våre planer nevner Markusevangeliet som en tekst til sammenhengende lesning. Heller ikke Filipperbrevet eller Efeserbrevet er nevnt. «Noomi og Rut» er nevnt i én plan (Østlandet, plan 2). «Jona i hvalfisken» / «Jona» / «Profeten Jona» / «Jona og fisken (Jona 1–2)» er nevnt i fire planer, men det er lite som indikerer at det legges opp til at hele Jona-boken skal leses i sammenheng: Jona-fortellingen står under disse tiltakene sammen med flere andre fortellinger, og tiltakene er for småskolebarn og førskolebarn.

Den eneste av disse tekstene som vi finner i noen utstrekning i planene, er Utferden fra Egypt, nevnt i rundt 10 planer. Det legges neppe opp til sammenhengende lesning av disse kapitlene fra 2. Mosebok. Også i dette tilfellet er nemlig teksten uten unntak satt opp sammen med flere andre bibeltekster. Det sies også eksplisitt i et par planer: «Utgangen av Egypt (utvalgte tekster fra 2. Mosebok)» (Nord-Norge, plan 10: Levende ettermiddager / Kode B) og «2. Mos 2–20 (deler av teksten)» (Sør-Vestlandet, plan 10: Kode B). Vårt inntrykk er at det er hovedlinjene i denne tekstbolken som formidles, med vekt på Guds frelseshandlinger og eventuelt også innstiftelsen av påskefeiringen.

Det er særlig i forbindelse med tiltaket Kode B at utferdsfortellingen trekkes inn. Dette er i tråd med materiale i Ressursbanken til Kode B-tiltak. I den undervisningssamlingen som her foreslås med Det gamle testamentet som tema, ligger hovedvekten på skapelsen og Mosesfortellingen. I lokale planer som har med tiltaket Kode B, kan vi i tråd med dette finne uttrykk

som «de store linjene fra skapelse og syndefall, via Moses og utferden fra Egypt, til Jesus liv og død for oss på korset.» (Vest-Norge, plan 3: Kode B) eller «Kunnskap om de store linjene i Bibelen; den røde tråden. Skapelse, syndefall, frelseshistorie. Moses og utferden fra Egypt. Lidelseshistorien, oppstandelsen, Kristi himmelfart.» (Sør-Vestlandet, plan 9: Kode B). Her tegnes de store linjene med grov pensel: Den sentrale frelsesfortellingen i GT er med, men store deler av folkets historie ellers er utelatt.

Vektlegging av utferdsfortellingen i trosopplæringsarbeid reiser utvilsomt en del spørsmål. På den ene side er dette den sentrale frelsesfortellingen i GT, med innstiftelsen av påskemåltidet som viktig bakgrunn for forståelsen av Jesus død i NT. På den andre side rommer denne fortellingen hellig krig-tematikk med egyptiske soldater og uskyldige førstefødte som dør etter Guds vilje. I én av planene våre finner vi under en samling der Moses og utferden fra Egypt nevnes, også temaet «Eksempler på ulike gudsbilder» (Østlandet, plan 8: Lys våkenklubb). Men det går ikke frem om gudsbildetematikk tematiseres i forbindelse med utferdsfortellingen i dette tiltaket, siden tiltaket omfatter også en rekke tekster og tema.

Vi finner kun tre henvisninger til fortellingstekstene i tekstboken for Den norske kirke i vårt materiale: I to planer finner vi uttrykket: «Bibeltekster, vi bruker søndagens tekst, evt. fortellerteksten» (Nord-Norge, plan 10: Utdeling av bibler til 11-åringer og plan 8: Utdeling av bibler til 10-åringer), og i én plan står det: «Tekster vil variere mellom: . . . [og] Fortellerteksten som hører til gudstjenesten» (Vest-Norge, plan 10: Gudstjeneste med menighetsgave til 2-åringer).

Samlet sett finner vi at de foreslåtte eksemplene på tekster til sammenhengende lesning i vedlegg 2 i *Plan for trosopplæring* i liten grad omtales i de lokale planene. Det er også vanskelig å se for seg at det kan være hensiktsmessig å lese et helt evangelium eller brev i sammenheng i forbindelse med for et trosopplæringstiltak, for eksempel for ungdom. Få av våre planer henviser eksplisitt til fortellingstekstene i tekstboken for Den norske kirke. Men vi kan ikke av dette slutte at tekstboken er en uutnyttet ressurs, den kan være i bruk mer enn det som fremgår av planene.

4.2.4 Forekomster av andre tekster enn kjernetekstene

Som nevnt under 4.2.1, inkluderer de aller fleste av våre planer også bibeltekster som ikke står på kjernetekstlista. Vi finner store variasjoner i vårt materiale både når det gjelder hvor mange *andre tekster* som inkluderes, og hvordan forholdet er mellom antallet kjernetekster og andre tekster.

Vi nevnte tidligere at det ikke er full overensstemmelse innad i trosopplæringsplanen mellom de underpunktene som listes opp under hovedtemaet Bibelen i oversikten over trosopplæringsens innhold (s. 16–17), og selve kjernetekstlista. En god del av de *andre tekstene* som de lokale planene inkluderer, korresponderer godt med underpunktene på s. 17 i planen.

Her følger en oversikt over de *andre tekstene* vi finner nevnt hyppigst i planene. Vi inkluderer i dette diagrammet de 20 bibeltekstene som forekommer i mer enn fem planer. Også her har vi markert NT-tekstene med gult og GT-tekstene med rødt.

Diagram med tekster utenom kjernetekstlista som er nevnt i seks planer eller mer:

Plassering	Tema	GT/ NT	Hvor i Bibelen	Antall planer	Type bibeltekst
1	Sakkeus	NT	Luk 19	28	Evangelietekst
1	Jesus stiller stormen	NT	Mark 4 m. par	28 ³⁶	Evangelietekst
3	Den blinde Bartimeus	NT	Mark 10 m. par	24	Evangelietekst
4	Jesus verdens lys	NT	Joh 8,12	17	Evangelietekst
5	Peters fiskefangst/ kallelse av disipler	NT	Luk 5 / Joh 21	15	Evangelietekst
6	Budskapet til Maria	NT	Luk 1	12 ³⁷	Evangelietekst
7	Jesu dåp	NT	Matt 3 m. par	11	Evangelietekst
7	Jesus vasker disiplenes føtter	NT	Joh 13	11	Evangelietekst
7	Noa	GT	1 Mos 6–9	11	Mosebøkene
10	De vise menn	NT	Matt 2	10 ³⁸	Evangelietekst
10	Josef-fortellingen	GT	1 Mos 37–50	10	Mosebøkene

³⁶ Med forbehold: Kjernetekstlista har med teksten Jesus går på vannet (Joh 6,16–21). I Johannes-teksten sies det ikke eksplisitt at Jesus stiller stormen. Vi har derfor inkludert stormstillingsunderet på vår liste her. Vårt inntrykk er at det er stormstillingsunderet i Markus-versjonen (eller eventuelt Luk 8-versjonen) som foretrekkes i det store flertallet av planene. Men det går altså ikke tydelig frem i alle planer om det er kjerneteksten fra Johannesevangeliet eller den synoptiske stormstillingsteksten det siktes til.

³⁷ Det er 12 planer som nevner bebudelsen eksplisitt, men det er godt mulig at flere regner denne fortellingen inn under det generelle «Juleevangeliet».

³⁸ Samme kommentar som til Budskapet til Maria: Det er 10 planer som nevner de vise menn eksplisitt, men vi vil anta at flere regner dette inn under "Juleevangeliet" / "Fortellingen om julen", etc.

10	Såmannslignelsen	NT	Matt 13	10	Evangelietekst
13	David	GT	1 Sam 16ff	9	Hist. bøker
14	Daniel	GT	Dan	8	Profetisk
14	Nåde-gaver	NT	1 Kor 12	8	Brev
16	Lignelsen om himmelriket som en skatt	NT	Matt 13	7	Evangelietekst
17	Abraham	GT	1 Mos 12ff	6	Mosebøkene
17	Jakob	GT	1 Mos 25ff	6	Mosebøkene
17	Inntoget i Jerusalem	GT	Matt 21	6	Evangelium
17	Paulus-fortellinger	NT	Apg 9, Apg 13 e.l.	5	Apostlenes gj

I dette diagrammet er altså ikke enkelttekster som er nevnt i fem eller færre planer inkludert. Noen av disse blir kommentert i gjennomgangen vår, enten i dette underavsnittet eller under 4.2.2.

I det følgende kommer vi ikke til å kommentere alle disse tekstene, men trekke frem det vi mener er mest interessant.

A. Overordnede observasjoner

Vi merker oss at 18 av de 20 tekstene på denne topp-20-lista er *fortellende tekster*. 14 av de 16 NT-tekstene og alle de seks GT-tekstene som er med på lista er fortellende. Denne store overvekten av fortellende tekster gir oss en indikasjon på at fortellende stoff oppleves som særlig egnet til bruk i trosopplæringsammenheng.

Vi pekte under 4.2.2 på at de lokale planene prioriterer *NT-tekstene* fra kjernetekstlista, og da særlig Jesus-fortellinger. Denne tendensen trer tydelig frem også i oversikten over forekomsten av andre tekster enn kjernetekstene: Fem av de seks første postene er fortellinger fra evangeliene, og de tre tekstene som troner øverst på lista, er nevnt i mange planer. Totalt sett hører 11 av de 20 tekstene i diagrammet vårt til kategorien fortellende tekster fra evangeliene.

Kun én av de 20 tekstene på denne lista handler omhandler *en kvinne*: Budskapet til Maria. Vi har tidligere pekt på at det er lite bibelfortellinger med kvinnelige hovedkarakterer på kjernetekstlista, og at de som finnes der, er forholdsvis lite omtalt i de lokale planene. Det samme mønsteret går altså igjen når det gjelder hvilke *andre tekster* som nevnes i planene. Både i GT og NT finnes det fortellinger med kvinnelige hovedkarakterer som kan være gode

ressurser i trosopplæringsarbeid (se nedenfor). Men få planer løfter altså disse frem.

B. Fortellende tekster fra Det nye testamentet

Tre fortellinger om Jesus på topp

Tre evangeliefortellinger er inkludert i svært mange planer: Sakkeus (28 planer), Jesus stiller stormen (28 planer) og Den blinde Bartimeus (24 planer). Det kan være ulike grunner til at disse tre tekstene er inkludert i så mange av de lokale planene: Dette er sentrale Jesus-fortellinger som er inkludert i de fleste barnebiblene. Det er snakk om konsentrerte fortellinger som hver på sin måte er egnet til å få frem sentrale sider ved Jesu virke. I tekstene om Sakkeus og Bartimeus hører vi om Jesu handlinger overfor en navngitt person, noe som er et unntak i evangeliene. Stormunderet og Bartimeus-teksten kan dessuten være egnet til dramatisering, noe vi ser at det legges opp til i en del planer. Det spiller antakelig også inn at disse tekstene nevnes som forslag til bibeltekster under Nasjonale breddetiltak i Ressursbanken.³⁹ Når det gjelder Bartimeus-teksten, er det dessuten verd å merke seg at det henvises til denne i den generelle delen av trosopplæringsplanen, i en eksempelramme:

Gruppen dramatiserte fortellingen om den blinde Bartimeus som ropte ut sin bønn: «Jesus, du Davids sønn, forbarm deg over meg!» til Jesus som kom forbi. De oppsummerte med at når vi synger «Kyrie eleison, Gud Fader miskunne deg», roper vi til Gud og ber om hjelp og tilgivelse for oss selv og våre liv. (*Plan for trosopplæring*, 2010, s. 8)

Vi har tidligere pekt på at det er forholdsvis få tekster på kjernetekstlista som speiler et mangfold av menneskelige erfaringer og gir språk til klagerop og bønn. De tre bibeltekstene som topper lista vår over *andre tekster* kan være gode ressurser i denne sammenheng. Teksten om Jesus i møte med Sakkeus eksemplifiserer Jesu møte med og inkludering mennesker som opplever utenforskap/mislykkethet.⁴⁰ I både Jesus stiller stormen- og Bartimeus-teksten lyder et bønnerop til Jesus: «Herre, frels! Vi går under!» / «bryr du deg ikke om at vi går under» (Matt 8,25/Mark 4,38) og «Jesus, du Davids sønn, ha barmhjertighet

³⁹ F. eks. Sakkeus- og Bartimeus-tekstene under Førsteklasses (under Mini og Maxi/Dåpsskole)

⁴⁰ Denne tematikken har vi også i andre NT-fortellinger, men i vårt materiale er disse er sjelden omtalt. Det er Sakkeus-teksten som er den helt dominerende teksten av denne typen i de lokale planene.

med meg!» (Mark 10,47). Denne typen tekster og utsagn kan fungere livtolkende og gi trøst i krevende livssituasjoner.

Helbredelsesunder

Vi så under 4.2.2 at det ene helbredende underet på kjernetekstlista, Enkens sønn i Nain, er nevnt i kun fem planer. Helbredelsen av Bartimeus er dermed det helbredende underet som er desidert hyppigst nevnt i de lokale planene (omtalt i 24 planer). Ingen andre helbredelsestekster enn disse to er nevnt eksplisitt i seks eller flere planer. Fortellingen om den lamme som fires ned gjennom taket, er nevnt i kun fem planer. Selv om Bartimeus-teksten er nevnt i mange planer, er vårt hovedinntrykk at helbredelsestekster ikke har en stor plass i de lokale planene.⁴¹ Det vanlige er at helbredelser listes opp sammen med andre type bibeltekster under diverse typer tiltak. Ofte redegjøres det ikke for hva målet er med å inkludere disse bibeltekstene, men noen ganger er det formulert tiltaksmål som knytter an til bibeltekstene, som for eksempel «Bli kjent med Jesus som person» (Sør-Vestlandet, plan 7: et tiltak for 10-åring). Noen planer har i beskrivelsen av tiltak der underberetninger nevnes, formuleringer under aspektet *Livstolkning og livsmestring* som «Barna gjenkjenner fortellingene og reflekterer over disse i lys av egen erfaring» (Østlandet, plan 5: Dåpsskole for 6-åring), «Oppleve seg sett, verdifull og elsket» (Midt-Norge, plan 2: 4-årsbok), «Jesus er glad i meg» (Sør-Vestlandet, plan 7: et tiltak for 10-åring) eller «Vise at Bibelhistoriene kan ha betydning for deira liv» (Vest-Norge, plan 8: et tiltak for 4. og 5. klassinger). Under det sistnevnte tiltaket står det også (under aspektet *Kirkens tro og tradisjon*) «Vise ungene at Jesus kan gjere frisk».

Det typiske aldersspennet for tiltak der underberetninger inngår, er 6–12 år. Dette svarer til aldersplasseringen av dette Jesus-stoffet i skolen.

Fortellinger om Paulus

Under 2.1.3 kommenterte vi at hovedtemaet Bibelen på s. 17 i trosopplæringsplanen har et underpunkt som lyder: «Fra Apostlenes gjerninger om urkirken og misjonens begynnelse». Selve kjernetekstlista inneholder imidlertid ikke noen poster med fortellingsstoff om

⁴¹ Dette svarer for så vidt til hyppigheten av underberetninger som pretekster i kirkens tekstrekker: 1. rekke: 10 søndager, 2. rekke: pretekst 5 søndager, 3. rekke: 6 søndager (omtrentlige tall). Sammenlignet med den plassen under og underberetninger har i de synoptiske evangeliene, er dette forholdsvis lave tall.

Paulus, den viktigste misjonæren i apostlenes gjerninger. Det store flertallet av de lokale planene følger kjernetekstlista på dette punktet. Som det går frem av diagrammet, er det kun fem planer som eksplisitt nevner (deler av) Paulus-fortellingen.

Kallstekster fra Det nye testamentet

Kun fem planer nevner altså eksplisitt (deler av) Paulus-fortellingen. Selv om det i noen av disse står bare «Paulus», er det rimelig å anta at kallsfortellingen gjerne inkluderes. Som det går frem av diagrammet vårt, er det en annen nytestamentlig kallstekst som scorer høyere enn kallelsen av Paulus, nemlig teksten om Peters fiskefangst (oftest i Luk 5-versjonen, men noen ganger fra Joh 21). Den mirakuløse fiskefangsten er nevnt i 15 planer.

Som vi så under 2.1.3, er det fire kallstekster fra GT med på kjernetekstlista, men ingen fra NT, utenom Jesus og den rike unge mannen. En god del lokale planer inkluderer altså en av de *andre* kallstekstene fra NT. Med omtale i 15 planer scorer Peters fiskefangst like høyt som den GT-kallsteksten på kjernetekstlista som er nevnt i flest planer, nemlig Samuel i tempelet.

C. Fortellende tekster fra Det gamle testamentet

Som nevnt, er alle de seks GT-tekstene/-temaene som er nevnt i seks eller flere planer fortellende tekster. Vi merker oss at alle disse seks fortellingene/fortellingsbolkene er knyttet til *personer/helteskikkelser* i GT: Noa (11 planer), Abraham (6 planer), Jakob (6 planer), Josef (10 planer), David (9 planer) og Daniel (8 planer).

Fortellingen om Noa kommer høyest opp av disse GT-tekstene. Noa er ikke nevnt i *Plan for trosopplæring*, verken under hovedtemaet Bibelen (s. 17) eller på kjernetekstlista. I de lokale planene som inkluderer denne fortellingen, er det som regel Noa og dyrene i arken det legges vekt på. Det er gjerne snakk om tiltak for lavere aldersgrupper. Et par planer fokuserer på Guds løfte til Noa / regnbuen som paktstegn. Vi finner også et eksempel på at det er Noa som trosforbilde som fremheves. Én plan har et eget tiltak for sjuåringer som heter Noahs Ark-dag, der Noa-teksten er den eneste bibelteksten som nevnes, og «inngående kjennskap til historien om Noahs ark» er et av målene. Det går frem av beskrivelsen av dette tiltaket at det er Guds omsorg man særlig ønsker å vektlegge i forbindelse med Noa-teksten.

I forbindelse med refleksjon og debatt om barnebibler og andre billedbøker for barn er det blitt stilt spørsmål ved både inkluderingen av Noa-teksten i barnebibler og

trosopplæringsarbeid, og den harmoniserende gjenfortellingen som gjerne presenteres for barna (jf. for eksempel Saxegaard 2009, Johnsen 2014 og 2017 og Kielland 2016). Det at Noa-teksten er nevnt i forholdsvis få planer i vårt materiale, kan være en indikasjon på at man på lokalt nivå er kjent med problematiseringen av denne teksten brukt i trosopplæringsammenheng, eller at man selv opplever denne teksten som krevende. For tradisjonelt har Noa-fortellingen vært mye brukt i barnearbeid, og rekvisittene i fortellingen (dyr, mennesker, båt, uvær) er unektelig appetittvekkende når målgruppen er små barn.

Under hovedtemaet Bibelen i oversikten over trosopplærings innhold i trosopplæringsplanen (s. 16–17) er ett av underpunktene: «Noen personer og hendelser i Det gamle testamentet, f.eks. Abraham, Sara, Hagar, Josef, Moses, Rut, Ester, David, Jona, Daniel, utferden fra Egypt.» Som vi har nevnt tidligere, er det forholdsvis lite om disse personene på kjerneteksta: Litt om Abraham, noe om Moses og ellers Ruts bok og Jona som forslag til tekster til sammenhengende lesning. Fortellingsstoff om Sara, Hagar, Josef, Ester, David og Daniel mangler.

Noen av disse GT-personene dukker imidlertid opp i de lokale planene, som vi har sett. Av de GT-personene som listes opp på s. 17 i trosopplæringsplanen, er det Josef som nevnes hyppigst i de lokale planene. Det går ikke alltid frem av planene hva som er målet med å bruke fortellingene om de ulike personer i GT, men vi får et inntrykk av at Josef-fortellingen oppleves som egnet til å tematisere allmennmenneskelige ting som søskenforhold, hvordan en bør oppføre seg mot hverandre, etc.⁴² Vi ser i to planer Josef-fortellingen brukt for å si noe om ondskap og Guds omsorg midt i alt (Sør-Vestlandet, plan 10: Kode B og Midt-Norge, plan 2: På flukt).

David og Daniel nevnes i henholdsvis 9 og 8 planer. I noen planer er David omtalt generelt, i andre nevnes det konkrete fortellinger, primært David og Goliat (4 planer) eller David og Batseba (3 planer). I beskrivelsen av aspektet *Livstolkning og livsmestring* under tiltak der David og Batseba-teksten er med, kan vi finne utsagn som «Tilgivelse og forsoning» (Sør-Vestlandet, plan 2: et tiltak for 7–8-åringer) eller «Fellesskap, vennskap og relasjoner» (Midt-Norge, plan 6: et tiltak for 14-åringer). Teksten om David og Goliat henger mer i løse luften i

⁴² Jf. f. eks. Østlandet, plan 1: 6 års dåpsskole og gudstjeneste: Under *Kirkens tro og tradisjon* er «Josef drømmeren (GT)» én av fire tekster som nevnes, og under *Kristen tro i praksis* står det: «Hvordan være mot hverandre? (Jfr. Josef og Den barmhjertige samaritan)». Josef-fortellingen sees altså som en fortelling som er egnet til å eksemplifisere hvordan en bør oppføre seg mot andre mennesker.

våre planer. Når det gjelder planer som nevner Daniel, er det gjerne Daniel som trosforbilde som er vektlagt når det indikeres noe om hvordan teksten tenkes brukt.⁴³ Men vi finner også teksten om Daniel i løvehulen trukket inn til temaet «den lidende kirke» (Sør-Vestlandet, plan 2, tiltak for 10-11-åringer).

Når det gjelder de kvinnene fra GT som nevnes under Bibelen på s. 17 i trosopplæringsplanen, finner vi lite i de lokale planene: Sara er nevnt sammen med sin mann i én plan (Sør-Vestlandet, plan 10), «Noomi og Rut» er nevnt i én plan, (Østlandet, plan 2: Kor, 6 åringer), Ester er nevnt i to planer (Sør-Vestlandet, plan 2 og Østlandet, plan 7), mens Hagar ikke er nevnt i noen av våre planer.

D. De to ikke-fortellende tekstene på topp-20-lista

De to ikke-fortellende tekstene på lista er begge NT-tekster: Jesus verdens lys (Jon 9,12) og nådegaveteksten i 1 Kor 12. Teksten Jesus som verdens lys scorer høyt, den er nevnt i 17 planer. Noe av forklaringen på at denne teksten er med i så mange planer, kan være at den nevnes i Ressursbanken som en tekst som kan brukes i forbindelse med tiltaket Lys våken. Vi finner at det særlig er under Lys våken-tiltak at denne teksten nevnes i de lokale planene. Den andre ikke-fortellende teksten som er med blant de 20 tekstene, nådegaveteksten fra 1 Kor 12, er nevnt i sju planer.

E. Aktuelle bibeltekster som verken er med på kjernetekstlista eller topp-20-lista over andre tekster

Fortellinger om Jesus

En del fortellinger om Jesus som inngår i *Plan for dåpsopplæring* fra 1992 og tradisjonelt har vært mye brukt i kristent barne- og ungdomsarbeid, er ikke med på kjernetekstlista. De er heller ikke blant de 20 *andre* tekstene som nevnes i flest lokale planer. Det gjelder fortellinger som Den takknemlige samaritanen (Luk 17,11–19), Jesus viser seg for Maria Magdalena (Joh 20,11–18), Jesu og den samaritanske kvinnen (Joh 4,3ff), Kvinnen som fikk syndene tilgitt (Luk 7,36ff) og kanskje også Jesus gjør vann til vin (Joh 2,1ff). Dessuten kan vi her nevne

⁴³ Jf. f. eks. Sør-Vestlandet, plan 9: Huleturn, 10 år: «Hva er formålet med tiltaket: Utfordre til tro (Daniel)».

lignelser som Såmannen (Matt 13,1–9 m. par.) og Sølvmynten som ble funnet igjen (Luk 15,8–10). Også fortellingen Jesus viser seg for Emmaus-vandrerne kunne nevnes i denne sammenhengen (Luk 24,13ff), selv om den ikke er nevnt i dåpsopplæringsplanen fra 1992.

Det er mulig at noen av disse tekstene brukes aktivt i menighetene, selv om det ikke nevnes eksplisitt i planene. Men det er også mulig at de faller ut av blikkfeltet, siden de ikke er med på kjernetekstlista. Fire av disse fortellingene har kvinnelige hovedkarakterer: Maria Magdalena ved graven, den samaritanske kvinnen ved brønnen, kvinnen i som salvet Jesu føtter og fikk syndene tilgitt og kvinnen som leter etter sølvmynten. Vi har tidligere pekt på at det er lite bibelfortellinger med kvinnelige hovedkarakterer på kjernetekstlista, og at de som faktisk finnes der, er forholdsvis lite omtalt i de lokale planene. De fire nevnte tekstene kan – på ulike måter – være egnet til å få fram sentrale sider ved det kristne budskapet, samtidig som de løfter fram kvinnelige rollemodeller i bibelmaterialet.

Job og lidelsens problem

«Jobs og lidelsens problem» nevnes under hovedtemaet Bibelen i kapittel 3, men ingen tekster fra Jobs bok er inkludert på kjernetekstlista. I vårt materiale har vi funnet kun én plan som nevner er Jobs bok eksplisitt, og det i tilknytning til undring omkring de store spørsmålene (Østlandet, plan 4: et tiltak for 18-åringer). Uttrykket «lidelsens problem», finner vi ikke i noen av planene våre; ordet lidelse forekommer bare i sammenheng med Jesu lidelseshistorie. Men en god del planer nevner «det ondes problem», som er nevnt som ett av *De store spørsmålene* under *Livstolkning og livsmestring* i *Plan for trosopplæring* (s. 16). I tiltak der dette er nevnt, kan det være listet opp flere bibeltekster, for eksempel Skapelse og syndefallteksten, eller det kan henvises til 1. trosartikkel.⁴⁴

F. Oppsummering av 4.2.4

Vi har i dette avsnittet undersøkt hvilke tekster som *ikke* er med på kjernetekstlista som er nevnt hyppigst i de lokale planene. Vi fant at også på denne lista er det *NT-tekster* som inntar de øverste plassene. Men det aller tydeligste signalet fra de lokale planene, er at det er *fortellende* tekster som foretrekkes. 12 av de 14 NT-tekstene og alle GT-tekstene på denne

⁴⁴ Sør-Vestlandet, plan 10: Kode B og planene 3 og 7: Konfirmasjon; Midt-Norge, plan 2: et tiltak for aldersgruppen 16–18 år

topp-20-lista er fortellende. I tråd med det vi fant når det gjelder omtale av kjernetekstene, ser vi at tekster med kvinnelige hovedpersoner er sjelden nevnt.

Tre fortellinger om Jesus er nevnt i særlig mange planer: Sakkeus, Jesus stiller stormen og Den blinde Bartimeus. Dette er bibeltekster som på hver sin måte kan bidra til at det tegnes et flerdimensjonalt bilde av menneskelivet og menneskelige utfordringer.

Fortellingsstoff knyttet til Paulus er nevnt i kun fem planer, noe som er overraskende lite. Teksten om Peters fiskefangst, en sentral nytestamentlig kallelsestekst, er nevnt i en god del planer, like mange som Samuel i templet, som er med på kjernetekstlista.

Kjernetekstlista har forholdsvis lite fortellingsstoff fra fedrehistorien og den videre historien til Abrahams ætt. I de lokale planene finner vi en del stoff av denne typen inkludert. De tekstene/temaene som er hyppigst nevnt, er uten unntak knyttet til enkeltpersoner/helteskikkelser. Noa-teksten kommer øverst på lista av GT-tekstene (11 planer), men verken denne eller de andre heltefortellingene er nevnt i mange planer.

Vi har merket oss at mange tekster som tradisjonelt har vært mye brukt i kristent barne- og ungdomsarbeid (jf. *Plan for dåpsopplæring*, 1992) ikke hører til blant de 20 *andre* tekstene som er hyppigst nevnt.

4.2.5 Bibeltekster i de lokale planene: oppsummering av funn

I dette kapittelet har vi undersøkt forekomster i de lokale planene av de 50 bibeltekstene som er med på *kjernetekstlista* i vedlegg 2 til *Plan for trosopplæring*, de forslagene til *tekster til sammenhengende lesning* som også gis i vedlegg 2, og *andre bibeltekster* enn dette. Vi har pekt på noen mønstre når det gjelder hvilke tekster / typer av tekster som er hyppig og sjelden nevnt i planene, og vurdert i hvilken grad tekstutvalget i de lokale planene svarer til vektlegginger i trosopplæringsplanen. Vi har også gitt eksempler på hva slags type trosopplæringstiltak noen konkrete bibeltekster typisk er forbundet med, og påvist på noen regionale forskjeller.

Et hovedinntrykk er at det er store variasjoner planer imellom når det gjelder hvor mange konkrete bibeltekster planene omtaler. Spennet i vårt materiale går fra én plan som nevner kun tre tekster totalt sett, til to planer som har med alle de 50 kjernetekstene, og i tillegg en god

del andre tekster. Mangfoldet er tydelig også innad i de forskjellige bispedømmene, selv om planene fra bispedømmet Nord-Norge har et betydelig lavere gjennomsnittlig totalantall bibeltekster enn planene fra de andre bispedømmene.

A. Hovedfunn når det gjelder hvilke typer bibeltekster som er omtalt eller ikke omtalt i planene

Vi vil i det følgende konsentrere oss forekomster av fortellende tekster og særlig Jesus-fortellinger, tekster knyttet til gudstjeneste/kirkeår, fortellinger som tydeliggjør Bibelens store fortellingslinje, skapelsestekstene, tekster med kvinnelige hovedpersoner, bibeltekster for krevende livssituasjoner og til sist utfordrende bibeltekster.

Fortellende tekster dominerer

Kjernetekstlista inneholder forholdsvis mange ikke-fortellende tekster, men det er i hovedsak de *fortellende* tekstene som scorer høyest når det gjelder forekomster i de lokale planene. Dette mønsteret trer enda tydeligere fram når vi undersøker forekomster av *andre bibeltekster* enn kjernetekstene. 18 av de 20 tekstene på lista over andre bibeltekster er fortellinger.

Fortelling er en grunnkategori i kristendommen. I en religion bygget på overbevisningen om at Gud har åpenbart seg og handlet i historien, må gjenfortelling og tolkning av historiske hendelser med nødvendighet stå sentralt. Fortellende sjangere har en rekke fortrinn rent pedagogisk. Fortellinger kan vekke følelser og invitere til identifikasjon med karakterene, og fortellinger er gjerne åpne tekster med rom for egne tolkninger (Mogstad, 1997, s. 111 og 125–126). Av mange grunner er det dermed ikke overraskende at fortellinger prioriteres i de lokale planene. Også i kirkeårets tekstrekker er fortellinger prioritert, ved at prekenteeksten som regel er en fortellende tekst.

Det *ikke-fortellende* stoffet på kjernetekstlista er mye mindre brukt. Her er det riktignok noen unntak: Fadervår, Den gylne regel, Salme 8 og De ti bud er nevnt i over 30 av de 50 planene. Vi har pekt på hva som kan være årsaker til at disse ikke-fortellende tekstene kommer høyt opp på lista vår. Det er snakk om enten «liturgiske» bibeltekster, tekster med skapelsestematikk eller nøkkelttekster til temaområdet etikk. Hovedinntrykket vårt er imidlertid at ikke-fortellende tekster ikke oppleves som like egnede/relevante som fortellende tekster inne. Både brevttekstene på kjernetekstlista (ingen nevnt i mer enn 1/3 av planene) og

de profetiske tekstene (ingen nevnt i mer enn 1/5 av planene) scorer gjennomgående lavt. Brevtekstene med troselæretema som rettferdiggjørelsen ved tro, og gammeltestamentlige løfte-/profettekster er nevnt i 10 eller færre planer. Og bare 2 av de 20 *andre* tekstene som planene inkluderer, er i ikke-fortellende sjangere.

Det kan være ulike grunner til at ikke-fortellende stoff i stor grad ikke inkluderes. Dette stoffet kan bli hengende litt i løse luften, uten en opplagt kobling til bestemte tiltak. *Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke* (1992) har i kapittel 3.3 *Plan over arbeidsmåter og innhold* en opplisting av konkrete emner, med utvalgte bibelfortellinger og andre bibeltekster plassert under hvert emne, for eksempel Å følge Jesus, Tryggheten i Gud, Bønn/tilbedelse (s. 60–61). Denne typen oppsett gir en hjelp til å se ikke-fortellende enkelttekster som en del av et større bilde, og kan gjøre arbeidet med å finne ut hvilke tekster som passer til hvilke tiltak enklere.

Fokus på Jesus-fortellinger

Vi finner en tydelig prioritering av Jesus-fortellinger i de lokale planene, både fortellinger om Jesus og lignelser som Jesus forteller. Slik følger planene godt opp trosopplæringsplanens understreking av at «Det skal være en særlig vekt på evangeliene og fortellingen om Jesu liv, død og oppstandelse» (s. 17). Vi finner denne tendensen både når det gjelder hvilke tekster fra *kjernetekstlista* som er med i de lokale planene, og når det gjelder hvilke *andre* tekster fra Bibelen som er inkludert. De åtte tekstene som kommer øverst på lista vår over *andre* bibeltekster, er alle tekster fra evangeliene. En del sentrale fortellinger fra evangeliene er utelatt fra *kjernetekstlista* (for eksempel fortellingene om Sakkeus og Bartimeus), men vi finner at mange lokale planer inkluderer disse tekstene.

Jesus-fortellinger hører til kjernestoffet i kristendommen. Det er naturlig at dette – i tråd med føringene i den nasjonale planen – er prioritert i de lokale planene. Det er mulig at den tydelige vektleggingen av sentralt evangeliestoff også avspeiler et ønske om at barn og unge som bare er innom trosopplæringstiltak en sjelden gang, skal få med seg noe sentralt de gangene de deltar. Lokalt trosopplæringsarbeid drives under andre betingelser og med et helt annet nivå av ressurser enn skolens virksomhet. I skolen kan man forutsette at alle elevene er til stede i det meste av undervisningen, og dermed tenke på en annen måte om forholdet mellom sentrale og mer perifere tema. I kirkens arbeid må man balansere mellom hensynet til de som med jevnlig, og de som er innom av og til når det gjelder hva men velger å fokusere på.

Vekt på gudstjenesteliturgi og kirkeårsrytme

Det er ikke minst de bibeltekstene på kjernetekstlista som inngår i *gudstjenesteliturgi*, og tekstene knyttet de de tre store *høytidene* som er hyppig nevnt i de lokale planene, ofte flere ganger i én og samme plan. Slik støtter det lokale utvalget av bibeltekster opp understrekingen i *Plan for trosopplæring* av gudstjenestens sentrale plass i trosopplæringen (s. 29) og det at «Kirkeårets høytider og merkedager» er ett av hovedtemaene som nevnes i trosopplæringsplanens diagram med oversikt over trosopplæringens innhold (s. 16–17). Med sin vekt på gudstjenesten og høytidene, viser det lokale tekstutvalget en tydelig prioritering av den sykliske kirkeårsdimensjonen. Dette kommer også fram når «søndagens tekst» er oppført under tiltak der gudstjeneste inngår. Det synes å være et mål at barna skal få en opplevelse av kirkeårets gang, med høytidene som høydepunkter.

Mindre vekt på Bibelens store fortelling

Trosopplæringsplanen vektlegger også en lineær (teologisk) dimensjon, nemlig frelseshistorien fra skapelse til fullendelse, slik den kommer til uttrykk i «Bibelens store fortelling». I tillegg til å leve med i gudstjenestelivet og kirkeårets rytme, skal barna få kjennskap til «Bibelens store fortelling». Dette uttrykket brukes både i hoveddelen av planen og i ingressen til kjernetekstlista (*Plan for trosopplæring*, s. 9, 24, 46). Under hovedtemaet Bibelen snakkes det om «frelshistorie(n)» (s. 17).⁴⁵

Mens den *sykliske* kirkeårsdimensjonen er godt ivaretatt i de lokale planene, finner vi at den *lineære* dimensjonen knyttet til Bibelens store fortelling ikke kommer like tydelig fram i planene. Det er gjerne to «stadier» på den frelseshistoriske linjen som er prioritert: utgangspunktet: skapelsen og klimakset: Jesus-hendelsene. Annet stoff på den frelseshistoriske linjen enn dette, scorer jevnt over betydelig dårligere. Syndefallet nevnes eksplisitt i bare 1/3 av planene. Enda færre har med kallelsen av Moses eller (deler av) fortellingen om utferden fra Egypt. De GT-tekstene på kjernetekstlista som gir råstoff til NTs framstilling av Jesus og frelseshendelsene, er nevnt i svært få planer. Noen, men ikke mange, planer velger å inkludere GT-tekster knyttet til utvalgte helteskikkelser. Overraskende få

⁴⁵ Kristin Moen Saxegaard (Saxegaard, 2009) uttrykker et ønske om en barnehermeneutikk der formålet for tekstutvalget «ikke bare var å finne de rette brikkene til en frelseshistorisk meta-fortelling, men som heller bestod av enkeltfortellinger som hadde som formål å gi barnet hjelp til å forstå hvordan vi er og hvem Gud er.» (s. 89). Vi forholder oss til trosopplæringsplanenes vektlegginger og problematiserer ikke frelseshistorien som et sentralt begrep.

planer inkluderer fortellinger fra tiden etter pinse. Brevtekstene er sparsomt brukt. En del inkluderer sluttpunktet på fortellingslinjen: Den nye himmel og jord.

Det er særlig to tiltak som peker seg ut når det gjelder det å gi barna/ungdommene redskaper til å se linjer og sammenhenger i Bibelen: Kode B og Konfirmasjon. Det er særlig under Kode B-tiltak vi finner uttrykk som «den store bibelske fortellingen» og «Bibelens store fortelling». Dette nasjonale tiltaket er laget blant annet med det for øyet at linjer og sammenhenger i bibelmaterialet skal komme fram. Det er et åpent spørsmål i hvilken grad den store massen av deltakere i Den norske kirkes trosopplæring, til tross for tematiseringen i tilknytning til noen tiltak, får en forståelse av den store bibelske fortellingslinjen. I et trosopplæringsarbeid med vekt på punktuelle breddetiltak skal det noe til for at deltakerne får med seg ikke bare utvalgte enkelttekster, men også den sammenhengende tekstene inngår i, og hvor de hører hjemme på den store fortellingslinjen. Denne utfordringen vil antakelig bli bare større etter hvert som bibellesning mer og mer flyttes over til digitale formater.⁴⁶ Vårt inntrykk gjennom lesning av planene er at det er enkeltbrokker som trer tydeligere fram enn den lange fortellingslinjen. Vekten ligger gjerne på utvalgte enkelttekster, som det ikke alltid er så lett å se den tematiske sammenhengen mellom.

Skapelsestekstene nevnes hyppig

De aller fleste planene nevner én eller flere av skapelsestekstene på kjernetekstlista (Skapelsesteksten i 1 Mos 1–2, Salme 8, Salme 139), og det er ikke uvanlig at skapelsestematikk nevnes under flere ulike tiltak i én og samme plan. Menighetene ser det altså som viktig å tematisere Guds skapelse/skaperverk i trosopplæringen, og de opplever at dette er tematikk som kan passe under ulike typer tiltak. Ofte framheves det eksistensielle ved skapelsestematikken. De lokale planene følger altså godt opp vektleggingen av skapelsestematikk i trosopplæringsplanen.

Det er særlig skapelsesteksten(e) fra 1 Mosebok vi ser brukt. Vi finner omtrent ikke tematisert spørsmål knyttet til hvordan disse tekstene fra urhistorien er å forstå. Vi sitter igjen med et spørsmål om hva som faktisk formidles til barna når for eksempel Eden-fortellingen gjenfortelles. Barna skal ikke komme langt opp i skolegangen før de får formidlet at verdens

⁴⁶ Det pedagogiske opplegget Tidslinjen fra Verbum (2015) er laget blant annet for å tydeliggjøre den store fortellingslinjen og hvilken sammenheng enkelttekster inngår i. Mange menigheter har gode erfaringer med dette.

arter er blitt til gjennom en langvarig evolusjonsprosess. Vi mener at det er viktig at de gjennom trosopplæringsarbeidet får hjelp til å utvikle en skapertro som gjør dem rustet til å møte dette, slik at de ikke opplever at de må velge mellom skapelsesfortellingen(e) (bokstavelig forstått) og naturfagsbøkens fakta.

Få tekster med kvinnelige hovedpersoner

Det er bare to tekster på kjernetekstlista som har kvinnelige hovedpersoner. Begge disse kommer på nedre halvdel av lista vår over forekomster i de lokale planene. Av *andre tekster* som er nevnt i planene, er det bare teksten om budskapet til Maria som er med på lista over de 20 tekstene som er nevnt i seks eller flere planer. *Plan for trosopplæring* understreker viktigheten av trosopplæring tilrettelagt for begge kjønn og at dette må prege utvalget av tekster og temaer. Tekstutvalget i de lokale planene indikerer at det er behov for en tydeligere understreking av dette temaet, for eksempel ved å inkludere flere tekster av denne typen på kjernetekstlista. Det finnes flere NT-fortellinger som fremstår som godt egnede til å løfte fram kvinnelige rollemodeller, samtidig som de også får fram sentrale sider ved det kristne budskapet. Det gjelder for eksempel fortellingene om Maria Magdalena ved graven (Joh 20), den samaritanske kvinnen ved brønnen (Joh 4) og kvinnen i som salvet Jesu føtter og fikk syndene tilgitt (Luk 7), og dessuten lignelsen om kvinnen som leter etter sølvmynten (Luk 15), der Gud sammenlignes med en fattig kvinne som leter etter noe hun har mistet.

Det er selvsagt ikke slik at tekster må handle om kvinner for at tema som likeverd og likestilling skal kunne løftes fram. Men det bibelske tekstmaterialet er blitt til i tider med kjønns hierarkiske og kvinneundertrykkende samfunnsstrukturer og speiler i stor grad menns verden. Dermed er det viktig at en benytter muligheten til å trekke fram de tekstene som faktisk finnes med kvinner som hovedkarakterer og positive rollemodeller.

Få tekster til krevende livssituasjoner

Trosopplæringsplanen har *Livstolkning og livsmestring* som ett av de tre hovedaspektene ved trosopplæringsinnhold. Under ett av hovedtemaene til dette aspektet, nemlig Livs- og troshistorie, sies det at «Barn og unge skal arbeide med å finne et språk for sin egen livs- og troshistorie i lys av troen på den treenige Gud de er døpt til.» (s. 16). Den store bibelfortellingen speiler et mangfold av menneskelige erfaringer, og ulike bibeltekster kan fungere livstolkende på forskjellige måter og gi språk til forskjellige livs- og troserfaringer. Vi

påpekte under 4.1.3 at kjernetekstlista inneholder få tekster som avspeiler og kan gi språk til krevende livserfaringer: erfaringer av tap, sorg, smerte, frykt, ensomhet, sjalusi, skyld, tvil, osv. I GT-utvalget er det bare Salme 51 (Tilgi meg Gud), Salme 71 (Bønn, klage og tillit) og eventuelt også Møte med Den hellige (Jes 6,1–8) som utpeker seg i denne sammenhengen. Vi kunne kanskje forvente at siden det er så få av denne typen GT-tekster, ville de som fantes til gjengjeld være mye brukt. Slik er det ikke. Disse tekstene er blant de kjernetekstene som er aller sjeldnest nevnt i de lokale planene.

Heller ikke i NT-utvalget på kjernetekstlista er det mange tekster som kan gi språk til krevende livserfaringer. I de lokale planene finner vi den samme tendensen her som med GT-tekstene: Både Jesus og Tomas (Joh 20,24–29) med tematisering av tvil og Tollereren og fariseeren (Luk 18,2–14) med tematisering av skyld er nevnt i under 1/3 av planene. Enkens sønn i Nain (Luk 7,11–17) med en kvinnes store sorg er nevnt i bare fem planer. Riktignok er En far som ventet (Luk 15,11–32) hyppig nevnt. Hovedmønsteret er allikevel at denne typen kjernetekster ikke scorer høyt i de lokale planene.

Forklaringen på den forholdsvis sparsomme bruken av denne typen tekster fra kjernetekstlista kan være at man ikke alltid er seg tydelig nok bevisst behovet for denne typen bibeltekster i møte med barn og ungdommer. Kristent barnearbeid kan lett få et fokus på det som er spennende og gøy. Det er symptomatisk at det kristne barnesang-repertoaret langt på vei domineres av sanger om glede og liv, med trygghet som noe selvsagt. Det er svært viktig at en ikke forutsetter at alle barn og ungdommer som deltar i trosopplæringsarbeidet, har det bra. For slik er det, som kjent, ikke. Også for barn og unge vil bibeltekster kunne gi hjelp til å sette ord på egen smerte og formulere bønner og tillitsutsagn.

En annen forklaring på hvorfor de nevnte bibeltekstene fra kjernetekstlista er lite brukt, kan være at man ikke finner nettopp disse tekstene egnet nok til å ivareta dette anliggendet. Vi har pekt på at de tre Jesus-fortellingene som toppe lista vår over *andre* tekster, er fortellinger med klage-/bønnerop til Jesus fra mennesker som opplever utenforskap, fare eller smertefull sykdom. Også en del av de ekstra GT-fortellingene som inkluderes i de lokale planene, speiler et bredere mangfold av erfaringer, for eksempel fortellingene om Jakob-, Josef- og David. Fortellingen om Job, som heller ikke er med på kjernetekstlista, er nevnt i kun én plan.

Kjernetekstlista inneholder altså få tekster som avspeiler og kan gi språk til krevende livserfaringer, og de som finnes, er som hovedregel omtalt i få lokale planer. Men en del

planer inkluderer *andre* bibeltekster som kan gi barn og unge hjelp til å sette ord på egen smerte og formulere bønner og tillitsutsagn.

De utfordrende bibeltekstene

Bibelen er en sammensatt bok med mange tekster som kan oppleves utfordrende, av forskjellige grunner. Ikke minst gjelder dette tekster med hellig krig-tematikk og eksplisitte utsagn om at Gud lar mennesker dø. Ingen tekster av denne typen er med på lista med de 50 enkelttekstene på kjernetekstlista, men utferden fra Egypt er nevnt som eksempel på en tekst til sammenhengende lesning. I NT-tekstutvalget på kjernetekstlista er det særlig Jesus og den rike unge mannen (Luk 18,18–30) som kan betegnes som en utfordrende tekst.⁴⁷ Her stiller Jesus et tungt ekstrakrav til en mann som har holdt budene fra han var ung, og fortellingen får ingen lykkelig slutt. Hovedinntrykket er allikevel at man har utelatt tekster av denne typen på kjernetekstlista.

Som vi har sett, er fortellingen om utferden fra Egypt nevnt i 10 planer, først og fremst i tilknytning til tiltaket Kode B. Dette er den sentrale frelsesfortellingen i GT, og innstiftelsen av påskemåltidet utgjør en viktig bakgrunn for NTs framstilling av nattverden og Jesu døds betydning. Men denne fortellingen rommer samtidig krass hellig-krig-tematikk, der ikke bare soldater dør, men også alle førstefødte egyptere, både av mennesker og dyr. I trosopplæringssammenheng må man stille spørsmålet både *om* denne fortellingen skal med, og hvordan den i så fall skal formidles. I ulike barnebibler finner vi både framstillinger av utferden som toner ned Guds rolle⁴⁸, og framstillinger som tydelig uttrykker at det er Gud som står bak landeplagene.⁴⁹ Den enkleste løsningen kan synes å være å utelate denne fortellingen helt fra barne- og ungdomsarbeid. Men da løper man den risiko at barna er uforberedte dersom de møter denne eller tilsvarende fortellinger i andre sammenhenger. Vi gjør ikke nødvendigvis barna og ungdommene en tjeneste ved å glatte ut og harmonisere Bibelens

⁴⁷ Dødeoppvekkelsesteksten og de andre underberetningene kan eventuelt også inkluderes i denne gruppen.

⁴⁸ For eksempel Karlberg & Löfgren (2013). *Bibelen for barn*: «Du må la Israelfolket få dra. Ellers kommer en forferdelig ulykke til å ramme deg og folket ditt. Den eldste sønnen din kommer til å dø.", "Om natten hendte det som Moses hadde sagt. Overalt i landet døde det førstefødte barnet i familiene, men ikke hos israellittene» (s. 66 og 67).

⁴⁹ For eksempel Waldemar (2011). *Barnebibelen min*: «Den kvelden sendte Gud en engel over hele Egypt. Dette var den siste og verste landeplagen. Hver førstefødte sønn i hele landet døde, men engelen sparte alle israellittene.» (s. 120).

mangfoldige tekstmateriale. I stedet kan vi ta barna med inn i samtalen om og med de krevende tekstene, og reflektere sammen med dem over teksttolkning og gudsbilder.

Noa-teksten er en annen utfordrende GT-tekst. Denne nevnes verken i hoveddelen av trosopplæringsplanen eller på kjernetekstlista, men 11 lokale planer har den med. Dette er et forholdsvis lite antall, i lys av den plass denne teksten tradisjonelt har hatt i kristent barnarbeid. Dette kan indikere at man på lokalt nivå er kjent med den debatten som har vært rundt bruken av denne teksten og den omskrivende gjengivelsen av den som er så vanlig i barnarbeid.

Teksten om Jesus og den rike unge mannen, som vi omtalte som en utfordrende NT-tekst, er nevnt i så mye som 19 lokale planer. I planene er denne teksten alltid sammenstilt med andre tekster i tiltak med generelle formuleringer som «ta ansvar», etc. Vårt inntrykk er at Jesu radikale etterfølgelseskrav avdempes, noe som er rimelig i trosopplæringsssammenheng. Jesu radikale etterfølgelseskrav i evangeliene er primært å forstå som spissformulerte utsagn om hva som er aller viktigst, og ikke som allmenne etiske bud.

Vi mener altså å se som et gjennomgående trekk ved både *Plan for Trosopplæring* med kjernetekstlista og de lokale planene at krevende tekster i liten grad inkluderes. Gjennom dette kan det skapes et bilde av Bibelen som en harmonisk og friksjonsfri bok der alt «går opp», og alle spørsmål finner sitt svar. Det er lett å skjønne hensikten bak denne typen vektlegginger, men spørsmål bør reises om man ikke gjør barna og ungdommene en bjørnetjeneste ved å neddempe alt som kan oppleves som krevende i bibelmaterialet.

B. Nasjonale føringer og lokale valg

Det går tydelig fram av planmaterialet vårt at mye mer enn kjernetekstlista har hatt innflytelse på utvalget av bibeltekster i lokale planer. Andre deler av *Plan for trosopplæring*, materiale fra Ressursbanken eller organisasjoner man samarbeider med, tekster fra barnebibler og andre bøker eldre planer, tidligere etablert praksis, m.m. har vært med på å påvirke utvalget av bibeltekster i de lokale planene. Dette bekrefter lokalmenighetenes autonomi, i tråd med det trosopplæringsplanen legger opp til.

Når det gjelder i hvilken grad vi ser spor av kjernetekstlistas tekstutvalg, er det store variasjoner i planmaterialet vårt. I noen planer ser vi tydelige spor etter lista. Det gjelder

særlig planer som bruker tekstoverskriftene fra kjernetekstlista (f. eks. En far som ventet), i stedet for overskriftene i bibelutgaver fra Det Norske Bibelselskap. Også i planer som bruker ordet «kjernetekst» aner vi at kjernetekstlista har hatt innflytelse. Det samme gjelder de planene som har et bibeltekstutvalg som i stor grad overlapper med kjernetekstlistas utvalg. Kanskje ser vi også indirekte spor etter kjernetekstlista når bibeltekster som tradisjonelt har hatt en sentral plass i kateketisk arbeid, men som ikke står på kjernetekstlista, er nevnt i færre planer enn det en kunne forvente.

Vi har vist at noen tekster på kjernetekstlista er nevnt i svært få planer. Det gjelder GT-tekster som Møte med Den hellige (Jes 6), Herren er vår Gud (4 Mos 6), Den store soningsdagen (3 Mos 16) og Bønn, klage og tillit (Sal 71), og NT-tekster som Enkens sønn i Nain (Luk 7) og brevtteksten Fred med Gud, rettferdiggjort ved tro (Rom 5). Når bibeltekster er sjeldent nevnt til tross for at de står på kjernetekstlista, kan det være et signal fra menighetene om at de ikke opplever disse som relevante nok, eller i hvert fall som mindre relevante enn andre tekster som ikke er med på kjernetekstlista.

Noen bibeltekster som *ikke* er med på kjernetekstlista, er nevnt i en stor del av planene. Det gjelder for eksempel fortellingene om Sakkeus (28 planer), Jesus stiller stormen (28 planer) og Bartimeus (24 planer). Dette er sentrale bibeltekster som har vært med i eldre planer og som gjerne er standardrepertoar i barnebibler og annet ressursmaterieell. Når mange menigheter inkluderer disse tekstene, til tross for at de ikke er nevnt på kjernetekstlista, er det et tydelig signal: Disse tekstene oppleves som godt egnet i trosopplæringsarbeid. Dette signalet fra lokalplanet er det verd å merke seg med tanke på en eventuell revisjon av kjernetekstlista.

Tekster som *ikke* er med på kjernetekstlista, er ellers (som et hovedmønster) sparsomt nevnt i de lokale planene. Noen av disse tekstene har tradisjonelt vært mye brukt i kirkelig trosopplæring. Det gjelder for eksempel fortellinger som Den takknemlige samaritanen (Luk 17,11–19), Jesus viser seg for Maria Magdalena (Joh 20,11–18), Jesu og den samaritanske kvinnen (Joh 4,3ff) og Kvinnen som fikk syndene tilgitt (Luk 7,36ff), og dessuten også lignelser som Såmannen (Matt 13,1–9 m. par.) og Sølvmynnten som ble funnet igjen (Luk 15,8–10). Ingen av disse tekstene er nevnt i mer enn fem planer i vårt materiale. Også fortellinger fra Apostlenes gjerninger om Paulus og er nevnt i få planer (6 planer). Det at disse tekstene fra evangeliene og Apostlenes gjerninger ikke er nevnt på kjernetekstlista, kan være

én forklaring på at de nevnes sjeldent i de lokale planene. Dette indikerer i så fall at kjernetekstlista har innflytelse også ved de tekstene den *ikke* inkluderer.

Vi stilte i 2.1.3 noen spørsmål ved tekstutvalget på kjernetekstlista i lys av de anbefalingene som gis i hoveddelen for *Plan for trosopplæring* og noen mer generelle overveielser. Vår undersøkelse av forekomster av konkrete bibeltekster i de lokale planene har forsterket vårt inntrykk av at kjernetekstlista bør gjennomgå på nytt. Noen tekster på lista brukes lite, mens sentrale tekster som ikke nevnes på lista, prioriteres av mange menigheter. Noen tekster som tidligere har vært mye brukt, forsvinner ut av blikkfeltet siden de ikke omtales på kjernetekstlista. Bibelen inneholder et stort mangfold av tekster. Hvor mange og hvilke bibeltekster som skal defineres som «kjernetekster» i kristen trosopplæring, er et viktig spørsmål som det må arbeides grundig med. I denne sammenhengen utgjør de signalene som kan leses ut av lokale planer, en viktig stemme som det er verd å lytte til.

4.3 Tekstutvalg, alderstrinn og progresjon

I dette kapittelet undersøker vi forholdet mellom tekstutvalg, alderstrinn og progresjon. Forskningsspørsmålet i denne delen av analysen er: Hva er progresjonen i noen utvalgte planer, og hvilke tekster knyttes til ulike alderstrinn? *Plan for trosopplæring* har et mål om en helhetstenkning, hvor hver livsfase legger nye perspektiv til dåpen (s. 5). I en beskrivelse av trosopplæringas oppbygning (kap. 4), vises det til hva som skal fokuseres på i de ulike aldersperiodene. *Plan for trosopplæring* gir ingen oversikt over konkrete bibeltekster som passer for bestemte alderstrinn. I ingressen på kjernetekstlista gis det noen kriterier for utvalget av bibeltekster, knyttet til høytider, liturgi, fortellinger fra Jesu liv og undervisning, brevlitteraturen, katekismetradisjonen, utvalgte salmer, og Bibelens store fortelling (s. 46). Dessuten presiseres betydningen av alderstilpasning. Målet er å legge «til rette for en *utvidet forståelse* av Bibelens budskap og for *gjentakelse og fordypning* i det sentrale» (s. 46, våre uthevninger).

I denne delen av analysen vektlegger vi både kvantitative og kvalitative sider ved materialet vårt. I en undersøkelse av forholdet mellom tekstutvalg, alderstrinn og progresjon, ser vi på *hvilke* bibeltekster som brukes på hvilke tiltak og alderstrinn, og forholdet mellom de ulike alderstrinnene når det gjelder bibelbruk. Vi undersøker om det legges opp til utvidet

forståelse, gjentakelse og fordypning i bruk av bibeltekster fra tidligere til senere alderstrinn. Vi ser også på *hvordan* bruken av bibeltekstene omtales (og altså ikke hvordan de faktisk brukes). I 4.3.1 undersøker vi om det er mulig å finne noen mønstre for hvilke tekster som brukes på de ulike alderstrinnene, mens vi i 4.3.2 ser nærmere på *progresjon*, knyttet til utvidet forståelse av bibelmaterialet, gjentakelse og fordypning innenfor noen utvalgte enkeltplaner. Analysen av forholdet mellom tekstutvalg, alderstilpassing og progresjon handler både om tekstinhold og arbeidsmåter, hvor læring kan skje både ved *tilegnelse* av et gitt materiale og gjennom *deltakelse* i aktivitet. Dette følger opp det sosiokulturelle perspektivet på læring, inkludert artefaktteorien, som vi har beskrevet i teorikapittelet (kap.2). I denne undersøkelsen av tekstutvalg, alderstrinn og progresjon, vil vi ikke legge stor vekt på om vi har å gjøre med «kjernetekster» eller «andre tekster».

4.3.1 Typiske tekster for de ulike alderstrinnene

I denne delen av analysen ser vi på hvilke tekster som er typiske for de ulike alderstrinnene i de lokale planene mer generelt. Vi undersøker om det er mulig å finne noen mønstre i vårt materiale, f. eks. om og eventuelt hvordan teksttilfanget utvides fra alderstrinn til alderstrinn og om det er noen tekster som går igjen på ulike alderstrinn. Mens vi i 4.3.1 ser på mulige tendenser til utvidet forståelse med tanke på bibelbruk fra tidligere til senere alderstrinn, undersøker vi i 4.3.2 nærmere sammenheng mellom ulike årstrinn innenfor utvalgte enkeltplaner. Da vi ikke går like detaljert inn i enkeltplaner i 4.3.1, kan vi her ikke si noe om gjentakelse og fordypning, som i 4.3.2.

A. 0-5 år

Plan for trosopplæring (s. 19–20) anbefaler høytider og bibelfortellinger som tema for aldersgruppa 0–5 år, og ingressen på kjernetekstlista sier at tekstene skal tilpasses alderstrinnet. Det foreslås særlig å vektlegge konkret fortellerstoff om skapelsen og fra evangeliene (s. 46).

Dåp og babysang (0–2 år)

I aldersgruppa 0–2 år er tiltak knyttet til dåp og babysang det vanligste. For disse tiltakene henvises det ofte til Velsignelsen og Dåpsbefalinga i de lokale planene vi har sett på. Andre

tekster som går igjen på dette alderstrinnet, er Skapelsen (1 Mos) og Jesus tar imot barna. Som vi skal se (4.3.2), skiller Østlandet, plan 10 seg ut i forbindelse med tiltakene dåpssamtale, dåp og gudstjeneste med utdeling av stjerne (for 2-åringer) ved å vektlegge ikke bare Skapelsen, men også Syndefallet i 1 Mos.

Vi har tidligere betegnet både Velsignelsen, Dåps- og misjonsbefalinga og Jesus tar imot barna som liturgiske tekster, siden de inngår i gudstjenester, inkludert dåpsliturgien, i Den norske kirke. For Matt 28,16–20 er det dåpsaspektet som dominerer på de lavere års-trinnene. Det at svært mange planer bruker Jesus tar imot barna, kan sies å være i overensstemmelse med at mange tekster på kjernetekstlista handler om barn.

For aldersgruppa 0–2 år er det selvsagt like mye foreldrene som er adressat. En sentral målsetning i *Plan for Trosopplæring* (s. 20) handler om å «støtte foreldrene/foresatte og motivere dem til å innarbeide vaner der tro praktiseres i hjemmet». En god del lokale planer legger opp til å introdusere foreldrene til diverse materiale som formidler kristen tro og oppmuntrer dem til å bruke Bibelen. Dette er helt i tråd med *Plan for trosopplæring* (s. 10) sitt mål om at trosopplæringa skal være et sted for «danning og sosialisering i fellesskap der troen praktiseres», og berører temaet instruksjon og formidling av normer (jf. artefaktteorien, kap.2), her altså rettet mot de voksne.

4-årsbok

Kjernetiltaket utdeling av 4-årsbok gjennomføres gjennomgående i tilknytning til gudstjenestefeiring. Tiltaket kan da styres både av innholdet i 4-årsboka som deles ut, og av når i kirkeåret gudstjenesten legges til. Her er det ulike tradisjoner i de ulike planene; de fleste planene oppgir ikke hvilken 4-årsbok de deler ut. Sør-Vestlandet, plan 1 gjennomfører tiltaket i adventstida, og fokuserer på Jesus ved å lære om adventstida med henvisning til Jes 9,6 (som både handler om et barn og som nok ut fra konteksten leses som en Messias-profeti), mens Østlandet, plan 10 og Midt-Norge, plan 9 knytter tiltaket til høsttakkefest, med vekt på skaperverket og hhv. Jesu undervisning om Guds rike: Gjestebudet (Luk 14,15–24) og underberetningen om (Fem) Tusen som blir mett (Matt 14,13–21).

Under tiltaket utdeling av 4-årsbok, er det en klar tendens til at det henvises til de samme tekstene som for 0–2 år: Velsignelsen, Dåpsbefalinga, Skapelsen, og Jesus tar imot barna. Andre tekster som ofte knyttes til denne aldersgruppa, er liknelsen om Sauen som ble funnet

og Noa-fortellingen (som ikke står på kjernetekstlista). Vi finner altså innenfor 0–5 år både at de samme tekstene brukes på ulike alderstrinn og at tekstoffanget utvides, og da gjerne i form av fortellingsstoff.

B. 6–12 år

Plan for trosopplæring (s. 20–21) anbefaler at man for aldersgruppa 6–12 år lar barna bli kjent med bibelfortellingene, og bibelkurs foreslås som et kjernetiltak. Vi vil her undersøke om de lokale planene legger opp til at denne aldersgruppa får utvidet forståelse av Bibelens budskap og om det er mulig å spore noen mønstre i at tekstoffanget eventuelt utvides. Vi vil videre legge vekt på om tekster som er brukt på tidligere aldersgrupper, også brukes her. Det kan synes noe krevende å skulle tilby de aller yngste aldersgruppene redskaper til livsmestring, og at småbarn skal finne et «språk for sin egen livs- og troshistorie» (s. 16). Det vil imidlertid være interessant å undersøke hvordan dette er forsøkt ivaretatt for de litt større aldersgruppene.

6-årsbok

Kjernetiltaket utdeling av 6-årsbok gjennomføres gjennomgående i tilknytning til gudstjenestefeiring, hvor tiltaket gjerne styres både av innholdet i 6-årsboka som deles ut og når i kirkeåret tiltaket legges til. Her er det ulike tradisjoner i de ulike planene; de fleste oppgir ikke hvilken 6-årsbok de deler ut. Flere planer omtaler dette tiltaket i forbindelse med karnevalsfeiring. To eksempler er Sør-Vestlandet, plan 1 og 7. I en karnevalsgudstjeneste i Sør-Vestlandet, plan 1 fokuseres det på hvordan Jesus hjalp folk og hjelper mennesker i dag, med stikkord som vennskap, relasjoner og diakoni (omsorg og gjestfrihet). Tekstene det refereres til, er Jesus ber for sine (Joh 17,20–26), og Jesus taler om sin død (Joh 12,20–33; Luk 18,31–34). Det er usikkert hvordan disse tekstene er tenkt tilrettelagt for 6-åringer.

Sør-Vestlandet, plan 7 oppgir kirkeskole og karnevalsgudstjeneste som tiltak for 6-åringer, med tema Jesus som venn og omsorgsperson. Bibeltekstene det henvises til, er fortellingene om Jesu møte med Sakkeus og Jesus som metter 5000, og liknelsen om En far som ventet. Også her knyttes tiltaket til tema vennskap og relasjoner. Både Sør-Vestlandet, plan 1 og 7, illustrerer et generelt trekk, nemlig at det er to typer tekster som går igjen i tiltak for 6-åringer: fortellinger om Jesus som møter mennesker og liknelser, og at planene forsøker å integrere

bibeltekstene i barnas hverdag. Under kjernetiltaket 6-årsbok vises det ofte til fortellingen om Sakkeus, noe som kan skyldes at man anvender IKOs 6-årsbok *Tre i et tre* (Sør-Vestlandet, plan 8 og 9). Dette illustrerer videre hvordan bibeltekster knyttes til barnas livstolkning og livsmestring, inkludert et fokus på identitetsskaping.

Et generelt trekk ved tiltaket 6-årsbok er at teksttilfanget utvides. Tekster for dette tiltaket som ikke har vært vist til tidligere, gjelder for eksempel fortellingen om Sakkeus, underberetningen om Jesus som metter 5000, og liknelsene En far som ventet og Den barmhjertige samaritan. I tillegg til fortellinger om Jesus som møter mennesker og liknelser, finner vi også noe etisk materiale, som Den gygne regel og Det dobbelte kjærlighetsbudet. Vi har også sett planer med en klar bevissthet om alderstilpasset aktualisering av bibeltekstene, hvor man tilstreber å tilby 6-åringene redskaper for livstolkning og livsmestring, inkludert fokus på identitetsskaping, relasjoner, vennskap og omsorg (jf. artefaktteorien, kap.3). Det kan virke som at noen planer reflekterer en tenkning om et dynamisk forhold mellom kunnskap, bruk og refleksjon, og med en klar bevissthet om alderstilpasning. Bibeltekstene fungerer her ikke bare som ressursmateriale, men har en integrerende rolle, som kan relateres til dynamikken vi har kommentert i teorikapittelet mellom tilegnelse og deltakelse. Andre planer fremstår som mer ubevisste rundt disse forholdene, hvor Bibelen primært sees på som ressursmateriale. Vi har altså funnet en god del lokale variasjoner for tiltaket utdeling av 6-årsbok, med et ganske bredt spekter av ulike tekster, hvor det ikke alltid er lett å se hva som utgjør profilen i det utvidete teksttilfanget.

Tårnagentene

Kjernetiltaket Tårnagentene omtales i mange av de lokale planene vi har undersøkt, hvor det plasseres innenfor et aldersspenn på 6–12 år, vanligvis innenfor 7–9 år. Tiltaket knyttes gjennomgående til en gudstjeneste, men strekker seg ut over denne. I de lokale planene finner vi store variasjoner i utførelsen av tiltaket, og mange har utviklet egne opplegg. Noen planer har fokus på «å lete og å finne» (Matt 7,7 eller Luk 15,1–7: Sauen som ble funnet) og Jesus som verdens lys (Joh 8); i et par tilfeller også Babels tårn (Sør-Vestlandet, plan 9 og Midt-Norge, plan 4). Det er imidlertid først og fremst det store mangfoldet og kanskje også det store omfanget av bibeltekster som kjennetegner dette tiltaket i de planene vi har sett på. Vi vil nå gi noen illustrasjoner på spennvidden i tiltaket. Et ganske typisk eksempel er Østlandet, plan 8, som plasserer tiltaket i aldersgruppa 7–8 år. Her henvises til Den gygne regel,

prekentekest fra åpenbaringstiden, samt Jesus/liknelse med tema skatt eller å lete etter noe, Kristus er verdens lys og Fadervår. Vi finner her altså en blanding av etisk materiale (Jesus-ord), liknelse og liturgisk tekst. Formålet med tiltaket beskrives som å stimulere nysgjerrighet og oppdagelseslyst, mens *Livstolkning og livsmestring* knyttes opp mot «de store spørsmålene» om tro. Midt-Norge, plan 9, som tilbyr tiltaket til 9-åringer, fokuseres på det å bry seg om hverandre slik Jesus bryr seg om oss. Det interessante med denne planen, er at de fleste tekstene det henvises til, er etisk materiale, i forskjellige sjangere. Det gjelder Den gylne regel og Det dobbelte kjærlighetsbudet, Den barmhjertige samaritan (liknelse), og 1 Kor 13. Her er det ikke fortellingsstoffet som dominerer, men snarere Jesus-ord og en brevtekst. I *Plan for trosopplæring* (s. 16) anbefales det å anvende «brevlitteraturen med fokus på forsoning, rettferdiggjørelse ved tro og det nye livet i Kristus», noe det altså innledes til for 9-åringene på dette tiltaket, i tillegg til vektleggingen av etisk materiale.

Vi har sett at Dåpsbefalinga forekommer hyppigst i aldersgruppa 0–5 år. Minst sju av de lokale planene vi har sett på som henviser til dåpen for fasen 0–5 år, oppgir denne teksten også under tiltaket Tårnagenthelg (Sør-Vestlandet, plan 7 og plan 9, Østlandet, plan 7, Vest-Norge, plan 1, plan 2 og Midt-Norge, plan 5 og plan 6). Det som er særlig interessant i disse tilfellene, er at vi samtidig finner en utvidelse sammen med nattverden for den høyere aldersgruppa. Dette kan kanskje like gjerne sees på som et tematisk fokus (knyttet til sakramentene) snarere enn bruk av konkrete bibeltekster, men kan uansett illustrere at bibeltekster og tema som brukes på ulike alderstrinn også kan romme en fordykning på høyere alderstrinn.⁵⁰ Fordi planene har et såpass stikkordsmessig preg, er det ikke mulig å lese ut av dem om og i tilfelle hvordan det legges vekt på større sammenhenger.

En rekke andre planer viser til svært ambisiøse Tårnagent-opplegg. To eksempler er planene for Sør-Vestlandet, plan 2 og Vest-Norge, plan 1. Målet for tiltaket i Sør-Vestlandet, plan 2 er at barna «oppdager den oppstandne Jesus og forteller/deler med andre». Her henvises det til Jesu oppstandelse, Ef 2,8–10 (Av nåde er dere frelst), Sef 3,17; Luk 24,13–35), Jesus og Tomas (Joh 20,24–31), Gal 5,22–23 (Åndens frukt), Apg 1,3–5, Den lille bibel (Joh 3,16), og pinse (Luk 18,18–27; Apg 2,1–11). Her finner vi altså en blanding av profettekst, brevletteratur, tekst om høytid og fortellinger om Jesus som møter mennesker, inkludert tema

⁵⁰ Under 6-årstiltaket Kirkeskole henviser noen lokale planer også til dåpen, se Sør-Vestlandet, plan 6 og 10, og Nord-Norge, plan 1

som etterfølgelse. I Vest-Norge, plan 1 er målet for tiltaket Tårnagenter å knytte bibelfortellingene konkret til handling og 8-åringenes hverdag. Et annet stikkord her er felleskap. I denne planen henvises det til Dåps-/misjonsbefalinga, Sakkeus, Bartimeus, Sal 119 og Sal 105, nattverden, Den gylne regel, Sennepsfrøet, Jesus og Tomas (Joh 20,24–29), påske (Matt 26,1-28,10) og pinse (Apg 2,1–13). Her møter vi en blanding av liturgiske tekster, tekster om høytider, fortellinger om Jesus som møter mennesker, en hymne, en visdomssalme, noe etisk materiale og en gudsrikeliknelse. 8-åringene kan knytte fortellingene om Jesus som møter mennesker og det etiske materialet til konkret handling og hverdag, men for Vest-Norge, plan 1, er det ikke nødvendigvis så lett å se hva som skulle være den innholdsmessige sammenhengen mellom tekstutvalget som helhet. Det kan også bemerkes at denne planen oppgir Sakkeus for tre kjernetiltak i aldersgruppa 4–8 år (4-årsbok, 6-årsbok og Tårnagenthelg, 8 år). Når samme tekst brukes på ulike alderstrinn, kan dette selvsagt innebære at barna får en fordypning i høyere aldersgrupper, men slik Sakkeus henvises til i Vest-Norge, plan 1, er det ikke klart om og eventuelt hva slags tanke om utvidelse eller fordypning som ligger bak å bruke den på nettopp disse tre tiltakene. For tiltaket Tårnagenter kan det virke som teksten drukner i alle de andre bibeltekstene. For både Sør-Vestlandet, plan 2 og Vest-Norge, plan 1 kan man kanskje si at de mange bibelhenvisningene viser at Bibelen er sentral i å sosialisere barna inn i et felleskap, hvor selve bruken av Bibelen er identitetsskapende. Mengden av bibeltekster som spenner over mange ulike tema, gir likevel inntrykk av en noe utydelig profil når det gjelder hvilken tenkning om utvidelse og fordypning som ligger bak.

I tillegg til at for eksempel tekstene om Dåp, Sauen som ble funnet og Sakkeus går igjen fra tidligere tiltak, ser vi for tiltaket Tårnagentene en tendens til fordypning, ved at dåpen knyttes til nattverden. Vi ser også et tydelig mønster når det gjelder utvidelse av teksttilfanget, sammenliknet med det vi har sett for aldersgruppa 0–5 år. I ulike opplegg for Tårnagentene legges det større vekt på etisk materiale, til dels også brevlitteratur og aktualisering av bibelmaterialet knyttet til barnas hverdag, inkludert et fokus på fellesskap. Også for tiltaket Tårnagenter ser vi en god del lokale variasjoner, med et ganske bredt spekter av ulike tekster, hvor det ikke alltid er lett å se hva som utgjør profilen i det utvidete teksttilfanget.

Lys Våken

Kjernetiltaket Lys Våken plasseres til 10-11-årsalderen, og omtales i en rekke planer. Også dette tiltaket knyttes i planene til gudstjenesten, selv om det strekker seg ut over den. Tekster

som går igjen her, er Jesus som 12-åring i templet og Samuel i templet. Grunnen til de hyppige henvisningene til disse to tekstene er nok at begge inngår i det nasjonale opplegget for Lys Våken. Som vi har vært inne på tidligere: Bruken av disse to tekstene kan også henge sammen med at begge handler om barn som er på samme alder som målgruppa for tiltaket, noe som kan appellere til gjenkjennelse. Det er også i overensstemmelse med *Plan for trosopplæring* sin anbefaling om å bruke fortellingsstoff, og som vi har sett tidligere, er det mange tekster om barn på kjernetekstlista. En annen tekst som ofte går igjen, er Jesus som verdens lys (Joh 8,12).

I tillegg til dette generelle mønsteret, er det store lokale variasjoner, og delvis også preget av når i kirkeåret tiltaket gjennomføres. Et eksempel på en plan med en noe mer omfattende bibelbruk enn andre, er Østlandet, plan 10. I denne planen er formålet med tiltaket blant annet knyttet til «å oppdage at Bibelen er en skatt og å kunne undre seg over den». I tillegg til å henvise til Jesus som 12-åring og Samuel i templet, omtales Den lille bibel (Jesus-ord), Jesus som den gode hyrde, Inntoget i Jerusalem, Jesus velter tempelbordene (Matt 21), samt søndagens tekst. Her kan det virke som at det er et tempel-tema, samt flere sider ved hvem Jesus er, og etisk materiale, med et utvidet teksttilfang sammenliknet med tendensen for yngre aldersgrupper.

Søndagsskole og bibelkurs

Som vi har sett, foreslår *Plan for trosopplæring* (s. 20) bibelkurs som et kjernetiltak for aldersgruppa 6-12 år. I vårt materiale kan det se ut som at det er en flytende overgang mellom bibelkurs som kjernetiltak og søndagsskole som kontinuerlig barne- og ungdomsarbeid. To hyppig brukte bibelkurs er Kode B (for aldersgruppa 10–12 år, fra Ressursbanken) og Sprell Levende (3–10 år, læringsverktøy fra Søndagsskoleforbundet). 13 planer kaller Kode B for «annet tiltak»,⁵¹ mens en plan (Midt-Norge, plan 1) omtaler Sprell Levende som «annet tiltak». I tillegg omtaler noen planer enkelte «andre tiltak» som inspirert av opplegget fra Kode B (Sør-Vestlandet, plan 7: Etter skoletid 12–13 år), mens mange tiltak oppgir Sprell Levende som en ressurs for ulike «andre tiltak», primært søndagsskole og kor for diverse aldersgrupper.⁵² En god del av de samme planene trekker altså veksler på materiale både fra

⁵¹ Sør-Vestlandet, plan 8, 9 og 10, Vest-Norge, plan 1, 2 og 3, Midt-Norge, plan 4, 8 og 9, Østlandet, plan 5 og 8, Nord-Norge, plan 4 og 10.

⁵² Sør-Vestlandet, plan 1, 2, 4, 5, 8 og 10, Vest-Norge, plan 5 og 9, Nord-Norge, plan 4, Midt-Norge, plan 1 og 4 og Østlandet, plan 7.

Kode B og Sprell Levende, hvor den siste ressursen har et langt bredere aldersspenn (3–10 år). Vi har ikke gått nærmere inn i materialet for Kode B og Sprell Levende. Allikevel er det helt klart at denne type alderstilpassede opplegg har mye å si for bibelbruken i de lokale planene som henviser til slikt, både med tanke på utvidet forståelse av Bibelens budskap, gjentakelse og fordypning. Planene som bruker Kode B (10–12 år), omtaler dette som en ressurs for at barna skal bli bedre kjent med Bibelen, lære å bruke den, møte historier fra den, se den røde tråden i Bibelen og se at alt henger sammen. De planene som bruker Kode B, viser til en omfattende bibelbruk og hvor en rekke ulike typer tekster innenfor både Det gamle og Det nye testamente er representert. Sprell Levende er et pedagogisk opplegg for kontinuerlig barnearbeid fra ca. 3–10 år (med semesterplan), hvor bibeltekster og livssituasjon knyttes sammen. Planer som bruker dette opplegget, beskriver hvordan det aktualiserer bibeltekstene i barnas hverdag og deres begrepsverden. Gjennom sang og musikk gjøres tekstene og fortellingene mer personlige; det legges vekt på «gode tekster» som kan fungere som «ballast senere i livet»; bibeltekster som formidler trøst, glede og håp.

Oppsummering 6–12 år

Vi har nå sett på tekstutvalg for alderstrinnet 6–12 år, og om det legges opp til utvidet forståelse for bruk av bibeltekster, sammenliknet med tidligere aldersgrupper. *Plan for trosopplæring* gir få anbefalinger for denne aldersgruppa.

For alderstrinnet 6–12 år er det en tendens til at Dåpsbefalinga går igjen fra de lavere alderstrinnene. For Matt 28,16–20 dominerer dåpsaspektet i aldersgruppa 0–5 år. Når noen planer gjentar dåpstemaet i aldersgruppa 6–12 år, skjer det gjerne med en utvidelse, for eksempel ved å forbinde dåp og nattverd. Misjonstematikken i Matt 28,16–20 trekkes i liten grad inn i for denne aldersgruppa.⁵³ Et annet tema som går igjen, er skapelse, som vi vil behandle særskilt i 4.2.2.

Til spørsmålet om utvidet teksttilfang for aldersgruppa 6–12 år, kan vi framheve henvisningene til underberetninger (f. eks. Jesus metter 5000, som også er noe i bruk for fasene 0–5 år og 13–18 år) og helbredelsestekster (f. eks. Bartimeus, som også er noe i bruk for fasene 0–5 år og 13–18 år), ikke minst der man tilbyr bibelkurs basert på opplegg fra Kode

⁵³ Vi kan vise til en god del tiltak for diverse aldersgrupper i ulike planer hvor misjon tematiseres, men da ikke nødvendigvis med referanse til bibeltekster.

B og Sprell Levende. Sammenliknet med tidligere alderstrinn, finner vi for denne aldersgruppa noe bruk av annet materiale enn fortellingsstoff; både Jesus-ord og brevlitteratur. Det er særlig en del bruk av etisk materiale som peker seg ut (som Den gygne regel og Det dobbelte kjærlighetsbudet). Dette kan videre relateres til at noen planer framviser en bevissthet om at bibeltekstene også aktualiseres i forhold til aldersgruppa, hvor det fokuseres på tema som identitetsskaping, relasjoner, vennskap og omsorg. Igjen kan dette gjenspeile en tenkning om et dynamisk forhold mellom tilegnelse og deltakelse (jf teorikapittelet) hvor bibeltekstene ikke bare sees på som ressursmateriale, men har en integrerende rolle.

Alle tiltakene i denne delen av analysen er forankret i gudstjenesten (med unntak av bibelkurs, og delvis søndagskole, men der henvises det en del ganger til søndagens tekst). Dette er helt i tråd med *Plan for trosopplæring* (s. 29) sitt mål om at mye av aktiviteten skal kanaliseres til gudstjenestelivet. Dette innebærer at «dagens tekst» og kirkeårets egen syklus-, både høytidene og kirkeårets dager for øvrig, vil være sentral i forhold til bibelbruken i de respektive tiltakene. Valg av bibeltekst er dermed ikke alltid styrt av aldersspesifikke hensyn. Samtidig kan bruken av dagens tekst selvsagt være alderstilpasset på ulike måter. Ved å være en selvsagt del av menighetens gudstjenesteliv, både sosialiseres og aktiviseres barna inn i etablerte former for bruk av Bibelen i menighetene, knyttet til liturgi og gudstjenesteordning, i kombinasjon med alderstilpassing.

Alle kjernetiltakene vi har sett på til nå, som dåp, 4-årsbok, 6-årsbok, Tårnagentene og Lys Våken, kan betegnes som tidsavgrensede breddetiltak rettet mot et årskull. Mange planer har både fordypning og utvidelse av teksttilfang i bruken av bibeltekster fra alderstrinn til alderstrinn, i tråd med *Plan for trosopplæring* sine anbefalinger: Vi finner gjentakelse (f. eks. dåpsbefalinga og skapelsen), fordypning (f. eks. forbindelse mellom dåp og nattverd) og utvidelse (underberetninger og helbredelsestekster, Jesu-ord og brevlitteratur, hvor særlig etisk materiale peker seg ut). I andre planer gjentas de samme bibeltekstene på ulike breddetiltak for ulike aldersgrupper uten at det tydeliggjøres noen tenkning om fordypning, samt tiltak som har klart utvidet teksttilfang, men hvor profilen er såpass utydelig at det er uklart hva slags tenkning som ligger til grunn, både med tanke på alderstilpassing, fordypning eller utvidet forståelse av Bibelens budskap.

C. 13–18 år

For aldersgruppa 13-18 år nevnes ikke Bibelen eller bibelfortellinger eksplisitt i kapittel 4 i *Plan for trosopplæring*, men for konfirmasjonstiden står det at konfirmantene skal «kjenne Bibelens store fortelling, sett i lys av sin egen og fellesskapets fortelling» (s. 24). Mange av de planene vi har undersøkt har færre tidsavgrensede breddetiltak rettet mot et årskull i tenåringsfasen, i noen planer oppgis det ingen tiltak etter konfirmasjon for denne aldersgruppa (f. eks. Sør-Vestlandet, plan 6, og Nord-Norge plan 6 og 10). Andre planer har imidlertid en rekke tilbud for tenåringer, som gjensynstreff, oppfølgingstreff, ungdomsleir og ledertrening. I en undersøkelse av bibelbruk i trosopplæringa for denne aldersgruppa vil det være særlig interessant å se om og eventuelt hvordan det legges opp til at ungdommene skal få en utvidet forståelse av Bibelens budskap, og i denne forbindelse også redskaper til livstolkning og livsmestring, og hjelp til å finne et språk for sin egen livs- og troshistorie.

Konfirmasjon (15 år)

Om konfirmasjonstiden sier *Plan for trosopplæring*: «Utvelgelsen av innhold må ses i forhold til menighetens totale trosopplæringsplan, og må bygge på den trosopplæringen konfirmantene tidligere har tatt del i gjennom oppveksten. Det må legges vekt på at konfirmasjonstiden skal gi en videreføring...» (s. 24). Nord-Norge, plan 2 sier imidlertid eksplisitt at man ikke kan forutsette at alle ungdommene har kunnskap om eller erfaring med tro, jf. beskrivelse av tiltaket Konfirmasjon:

Konfirmasjon er sammen med dåp den fasen med størst oppslutning av menighetens trosopplæring. Hit kommer ungdommer som har mange erfaringer med tro og kirke, til de som bare så vidt har vært innom kirken tidligere. *Derfor bør konfirmasjonsundervisningen ikke ta for gitt at ungdommer innehar elementære kunnskaper om tro eller har erfaringer fra trospraksis.* Samtidig skal undervisningen legges tett opp til ungdommenes liv og erfaringer. Det bør arbeides for at også ungdommer med mye forkunnskaper og erfaringer får ny lærdom og nye erfaring. (Nord-Norge, plan 2, vår kursivering)

Tiltaket konfirmasjon er, som vi har vært inne på tidligere, et eksempel på hvor ulikt de lokale planene bruker det digitale planverktøyet. Mens noen planer oppgir få eller ingen bibelhenvvisninger, nevner andre svært mange, mens atter andre har dem i vedlegg (som vi

ikke har sett på). Sør-Vestlandet, plan 4, for eksempel, nevner i tiltaket konfirmantleir mange sentrale tema ute noen bibelreferanser: skapelse, hva er et menneske, Jesu liv, døden og håpet, påskehendelsene, oppstandelsen, synd og nåde, den hellige ånd, kristent fellesskap.

Tekster som har vært brukt i de tidligere aldersfasene og som ofte går igjen under tiltaket konfirmasjon, gjelder Skapelse, Den lille bibel, De ti bud, Fadervår, Dåpsbefalinga og liknelser. Men tekstutvalget utvides også. En illustrasjon på dette, kan være Sør-Vestlandet, plan 9. Under *Kirkens tro og tradisjon* listes følgende tekster opp: Bergprekenen, Den største i Guds rike (Matt 18,20), Den oppstandne Jesus (Joh 21,2), Såret for våre overtredelser (Jes 52, en GT-tekst som utgjør viktig bakgrunn for NTs framstilling av Jesus og frelsesverket), kallsteksten om Jesus og den rike unge mannen (Luk 18,18–30), liknelsen om Tollereren og Fariseeren (Luk 18,9–14), Peters bekjennelse (Matt 16), Forsoningsdagen (3 Mos 16, en GT-tekst som utgjør viktig bakgrunn for NTs framstilling av Jesus og frelsesverket), Den nye pakt (Joh 2,19–21), og eksempeltekster fra profetene Amos og Jeremia knyttet til tema sosial rettferdighet og fasteaksjon. Under *Livsmestring og livstolkning* vises det til Døden (Påskefortellingen og fortellingen om Lasarus), Stefanus (Apg 6, Mark 2,13; 3,13; 4,35; 5,1; 5,21; 6,45–46), Undring over Skaperverket (Sal 8), Den lille Bibel, Disippelskap (Mark 2), og Jesus som helbreder (Mark 3). Planen legger videre opp til å utfordre konfirmantene til «personlig refleksjon» og «til å se sitt liv i en kristen sammenheng».

Vi finner her en stor bredde i tekstutvalg. Det er en klar tendens til at Bergprekenen brukes på ungdomstrinnet. Vi kan se et noe økende fokus på etisk materiale for dette alderstrinnet, og noe større vekt på sosialt engasjement, med referanse til de gammeltestamentlige profetenes sosialetikk. Men mye av tekstutvalget i Sør-Vestlandet, plan 9 er det vanskelig å knytte til noen tendenser for dette tiltaket eller ungdomstrinnet generelt.

Med tanke på den kritikken vi har fremmet tidligere om at kjernetekstlista kunne rommet flere tekster som gjenspeiler et større mangfold av menneskelige erfaringer, er det både interessant, og ikke så overraskende, at mange lokale planer oppgir noen mer problematiserende tema for tiltaket konfirmasjon. Det er imidlertid ikke alltid så klart hvordan disse temaene knyttes til bibeltekster. Et eksempel på dette, kan være Sør-Vestlandet, plan 7. Under *Livstolkning og livsmestring* listes en rekke aktuelle tema for aldersgruppa opp: selvfølelse, selvbilde og identitet, tilgivelse og forsoning, kjærlighet, seksualitet og samliv, sorg og tap, tro og tvil, følelser og grenser, og Det ondes problem. Under *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i*

praksis finner vi en blanding av liturgiske tekster som Fadervår, etiske tekster som Den lille bibel, Den gyldne regel, De ti bud og Det dobbelte kjærlighetsbudet, og bibelfortellinger som Sakkeus (vanligvis brukt på lavere alderstrinn; om en rik mann som var utenfor?), Kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd (som flere planer oppgir i forbindelse med tenårene; det kan virke som det skjer i forbindelse med tematikken sex og samliv), Den bortkomne sønnen (vanligvis brukt på lavere alderstrinn), Den barmhjertige samaritan (mer vanlig på lavere alderstrinn), og også Skapelse og syndefall. Under *Livstolkning og livsmestring* listes en rekke tema om mer krevende forhold i menneskelivet opp, også knyttet til det å bli voksen. Dette kan selvsagt gjerne reflekteres inn i arbeidet med bibeltekstene som ramses opp under *Kirkens tro og tradisjon*, men det er ikke mulig å se at, eventuelt hvordan, det er tenkt gjort ut fra den stikkordsmessige presentasjonen som planen gir av tiltaket konfirmasjon.

Til vår etterlysning av et større fokus på religionsdialog kan det nevnes at Sør-Vestlandet, plan 7 under tiltaket konfirmasjon i forbindelse med *Livstolkning og livsmestring*, også tematiserer forholdet mellom kristen tro og ulike religioner og livssyn. Det samme gjelder for Sør-Vestlandet, plan 3 og Østlandet, plan 3, men da ikke i tilknytning til noe bibelsk materiale.⁵⁴

Fordi de lokale planene bruker det digitale planverktøyet så ulikt, er det vanskelig å trekke noen generelle slutninger. Mange av oppleggene for tiltaket konfirmasjon har helt klart en bevissthet om alderstilpasning, hvor de tar opp tema som er aktuelle for 15-åringene, uten at det er klart hvordan dette er tenkt å komme til uttrykk i utvalget av bibeltekster. Når det gjelder *Plan for trosopplæring* sin anbefaling om at konfirmantene skal «kjenne Bibelens store fortelling, sett i lys av sin egen og fellesskapets fortelling» (s. 24), viser en god del av planene både til omfattende bruk av bibeltekster (uten at vi med sikkerhet kan si at det ligger en bevissthet om at Bibelens store fortelling ligger bak) og tydelig alderstilpasning, mens en del andre planer fremstår som mer fragmentarisk og usammenhengende, men det kan også ha å gjøre med ulik bruk av det digitale verktøyet.

Lederkurs

⁵⁴ Sør-Vestlandet, plan 10 omtaler andre religioner som tema under tiltaket Kode B. Andre planer tematiserer dialog, i forbindelse med diakoni (Østlandet, plan 10) i forbindelse med «Kirka mi», et arrangement for 10-åringer og misjon, i forbindelse med ledertrening for 16-åringer (Østlandet, plan 3).

Som allerede nevnt, har mange planer langt færre tidsavgrensede breddetiltak rettet mot et årskull etter tiltaket konfirmasjon. Andre planer har imidlertid en rekke tiltak også for tenåringer, for eksempel knyttet til en bevissthet rundt det å bygge videre på kontakten som er etablert i konfirmasjonstiden, gjennom gjensynstreff og oppfølgingstreff, og også oppmuntre ungdommene til videre deltakelse som medarbeidere og ledere. Og som det står i *Plan for trosopplæring* (s. 20): «Ung medbestemmelse er et satsningsområde i Den norske kirke».

Det vanligste ser ut til å være ledertrening; 17 av våre planer har noe slikt.⁵⁵ Noen eksempler: Midt-Norge, plan 10 har et breddetiltak kalt lederkurs året etter konfirmasjon. I de innledende kommentarene til dette tiltaket oppgis ei liste over bibeltekster, hvor det vises til skapelsen av mennesket (1 Mos 1,26–27; Sal 139,13–16), Den gode gjeteren (Joh 10,11–16), Veien, sannheten og livet (Joh 14,1–6), Fotvaskingen (Joh 13,12–17), Jesus og Peter (Joh 21,15–17), og Den gylne regel (Matt 7,12). Vest-Norge, plan 2 har et tiltak kalt MILK-ledertrening, for aldersgruppa 15–18 år. Under *Kirkens tro og tradisjon* legges det her vekt på kallstekster som Abraham og Moses, Samuel i templet, så vel som De ti bud og Fotvaskingen (Joh 13,1–17). En ganske representativ plan finner vi i Østlandet, plan 1, som har et breddetiltak året etter konfirmasjon kalt «lederkurs for unge medarbeidere». Under *Livstolkning og livsmestring* er et av temaene å gi deltakerne «bedre kunnskap og kjennskap til Bibelen og kristen tro og dens betydning for ungdommenes daglige liv»; under *Kirkens tro og tradisjon* er et av temaene «Bibelens fortellinger og den betydning de har for ungdom i dag». Her oppgis altså ingen konkrete bibeltekster, og det legges vekt på at stoffet skal aktualiseres.⁵⁶ Et generelt inntrykk av tiltakene knyttet til ledertrening, er at det ofte bare gis generelle formuleringer som «lære å lese i Bibelen», «bibelkunnskap», og at det ofte ikke oppgis noe særlig med bibeltekster. I de tilfellene hvor det vises til konkrete bibeltekster, går disse i retning av kall og disippelforståelse; etterfølgelse, tjeneste og kristent fellesskap.

Andre tiltak

En god del planer viser også til andre tiltak for aldersgruppene etter konfirmasjon. Vest-Norge, plan 1 har tre slike: Reunion, ungdomsleir og Brevet. Reunion er et breddetiltak året

⁵⁵ Sør-Vestlandet, plan 5 og 10, Vest-Norge, plan 2, 3 og 4, Midt-Norge, plan 6, 7, 8 og 10, Østlandet, plan 1, 3, 5, 6 og 10, Nord-Norge, plan 1, 4 og 7.

⁵⁶ Nord-Norge, plan 1 har et breddetiltak året etter konfirmasjon kalt Ungdomslederkurs/Milk-kurs. Det eneste som sies konkret om Bibelen her, er under *Kirkens tro og tradisjon*, og uttrykkes i generelle vendinger som å bli «bedre kjent med Bibelen og den treenige Gud». Vest-Norge, plan 4 og Sør-Vestlandet, plan 5 har tilsvarende tiltak; i beskrivelsen av disse lederkursene nevnes ikke Bibelen i det hele tatt.

etter konfirmasjon, hvor to tekster oppgis: Gled dere! (Fil 4,4–8) og Herren er vår Gud (5 Mos 6,4–9). Et annet tiltak er en ungdomsleir for aldersgruppa 15–18 år, hvor en rekke tekster listes opp under *Kirkens tro og tradisjon*: Det nye livet i Kristus (som gjerne er et tema fra brevlitteraturen), Kristi himmelfart (Apg 1,1–14), Talsmannen (Joh 14,16–18), Jesus hos Marta og Maria (Luk 10,38–42, Jesus som møter mennesker), liknelsen om Tollereren og Fariseeren (Luk 18,9–14), og kallsteksten om Jesus og den rike unge mannen (Luk 18,18–30). Det er vanskelig å skulle identifisere profilen ut fra tekstutvalget. Det tredje tiltaket for ungdomstrinnet i denne planen, kalt Brevet, består i at konfirmantene skriver brev til seg selv, som åpnes tre år etter de ble konfirmert. Under *Kirkens tro og tradisjon* oppgis her Åndens frukter (Gal 5,22, som forbindes med 3. trosartikkel), Velsignelsen 4 Mos 6,22–27, Fred med Gud, rettferdiggjort av tro (Rom 5,1–11, som ikke er så ofte nevnt i planene vi har sett på). I denne planen er det bruken av flere GT-tekster og mer brevlitteratur som særlig peker seg ut på ungdomstrinnet.

Sør-Vestlandet, plan 2 har hele fem «andre tiltak» etter konfirmasjon, men ikke alle disse relaterer seg direkte til bibeltekster. Under tiltaket Bibel/samtalegruppe for aldersgruppa 15–16 år nevnes Bibelen kun i tittelen, men den er selvsagt sentral, og videre opplegg er lagt ved i et vedlegg som vi ikke har sett på. Under tiltaket Disippelkurs del 2 med praksis for aldersgruppa 16–17 år oppgis Timoteus brev, 1 Kor om naturgaver/nåde-gaver, og temaet Jesus som disippel.

Sammenliknet med tiltakene for de yngre alderstrinnene, kan det virke som verken tiltak for ledertrening eller andre tiltak (bortsett fra konfirmasjon) er forankret i gudstjenestelivet, som vi så var sentralt for de lavere årstrinnene. Når det gjelder tekstutvalg, kan det virke som at i den grad bibeltekster oppgis, er det stor variasjon, hvor det særlig er bruken av GT-tekster og brevlitteratur som skiller seg ut sammenliknet med tidligere alderstrinn.

Oppsummering 13–18 år

For aldersgruppa 13–18 år er det store forskjeller på de ulike planene vi har sett på. Variasjonene gjelder både antall tiltak innenfor de enkelte planene og ulike praksis for hvordan bibelbruken vises til for de enkelte tiltakene. Mange av de planene vi har undersøkt, har færre tidsavgrensede breddetiltak rettet mot et årskull i tenåringsfasen, mens andre planer har en rekke tilbud for tenåringer.

Det er særlig for tiltaket konfirmasjon at den svært ulike praksisen for hvordan bibelbruken vises til i de lokale planene, blir tydelig. Av konkrete funn, kan det virke som det legges noe mer vekt på etiske tekster enn tidligere. Et annet trekk er at mange lokale planer oppgir noen mer problematiserende tema for tiltaket konfirmasjon. Mange tema som er særlig aktuelle for aldersgruppa, tas også ofte opp. I begge disse tilfellene er det imidlertid ikke så klart hvordan temaene knyttes til bibeltekster.

Et generelt inntrykk av tiltakene knyttet til ledertrening, er at det ofte bare gis generelle formuleringer som «lære å lese i Bibelen», «bibelkunnskap», og at det ofte ikke oppgis noe særlig med bibeltekster. I de tilfellene hvor det vises til konkrete bibeltekster, går disse i retning av kall og disippelforståelse; etterfølgelse, tjeneste og kristent fellesskap. Når det gjelder andre tiltak for dette alderstrinnet, kan det virke som at i den grad bibeltekster oppgis, er det stor variasjon, hvor det særlig er bruken av GT-tekster og brevlitteratur som skiller seg ut sammenliknet med tidligere alderstrinn.

4.3.2 Tekstutvalg, alderstrinn og progresjon i utvalgte enkeltplaner

Ved å undersøke noen utvalgte enkeltplaner, vil vi her se om vi kan finne noen utvidet forståelse av bibelmaterialet, gjentakelse og fordypning fra alderstrinn til alderstrinn, slik *Plan for trosopplæring* anbefaler. Som et samlebegrep for dette, bruker vi her uttrykket progresjon. Vi vil se på hvilke konsekvenser det får for progresjonen at det vises til mange eller få bibeltekster, eller at noen bibeltekster brukes mange ganger innenfor en og samme plan. Vi vil dele materialet inn i tre hovedgrupper og analysere disse hver for seg:

- A. Planer med mange bibeltekster og mange alderstilpassede tiltak
- B. Planer hvor noen bibeltekster brukes mange ganger, illustrert ved 1 Mos 1,1–3,24 Skapelse og syndefall
- C. Planer med få bibeltekster og få alderstilpassede tiltak

A. Planer med mange bibeltekster og mange alderstilpassede tiltak

Noen lokale planer oppgir mange bibeltekster. Vi vil nå undersøke hvilke konsekvenser dette kan få for progresjonen i trosopplæringas bibelbruk. Vest-Norge, plan 1 skiller seg ut ved at den har langt over gjennomsnittet både av kjernetekster (50 stk) og «andre tekster» (22 stk);

10 av alle disse tekstene gjentas 4–6 ganger. Denne planen er også på andre måter en svært ambisiøs plan; den viser til hele 31 tiltak, hvor mange av dem er aldersspesifikke, knyttet til bare ett årstrinn.

Bibelbruken i kjernetiltak som f. eks. dåp, 4-årsbok og 6-årsbok, ligger tett på det vi finner i de aller fleste planene, med vekt på Dåpsbefaling, Jesus tar imot barna, Sauen som ble funnet og Sakkeus. En rekke andre tiltak i denne planen gjør at den fremstår som langt mer ambisiøs enn mange andre lokale planer. To aldersspesifikke tiltak som er ganske omfattende, både med tanke på omfang og tema for bibeltekster, gjelder Fastelavn (7 år) og Tårnagenthelg (8 år). Under tiltaket Fastelavn henvises det til Peters bekjennelse (Mark 10,27–30), Såret for våre overtreddelser (Jes 52,13–53,5, en GT-tekst som er en bakgrunn for NTs framstilling av Jesus og frelsesverket), Sal 8, og liknelsene om En far som ventet (Luk 15,11–32) og Jesus metter fem tusen (Joh 6,1–15). Vi har kommentert kjernetiltaket Tårnagenthelg (8 år) i Vest-Norge, plan 1 tidligere (jf. 4.3.1). For både Fastelavn og Tårnagenthelg listes det opp ulike bibeltekster som spenner over mange ulike tema, og det er ikke like tydelig å se noen profilert sammenheng. Tiltaket Fastelavn er definert som «annet tiltak», og har dermed muligens mindre nedslag enn kjernetiltaket Tårnagenthelg.

Det er også få andre planer som viser til brevlitteraturen, slik vi finner i tiltaket Globusagentene (9–10 år) hvor det henvises til Paulus' misjonsreiser og Paulus' brev (Apg, Rom osv.⁵⁷). Tiltaket Ministrantkurs (10 år) har fokus på bønn, klage og tillit (Sal 71). Det er bare en til av de planene vi har sett på som vektlegger klagespråket som en dimensjon i trosopplæringa. Til dette tiltaket oppgis også Møte med Den hellige (Jes 6,1–8), en kallelsestekst som bare omtales en gang til i vårt materiale. Både Globusagentene (9–10 år) og Ministrantkurset er definert som «annet tiltak», det siste med formål å rekruttere barn til å delta i gudstjenesten, men det er uklart hvor stort nedslag de har med tanke på progresjon i trosopplæringas bibelbruk. I denne planen oppgis også Sprell Levende som søndagsskoleopplegg og Kode B for 11-åringer. Tiltaket Kode B omtales med generelle vendinger som bibelfortellingene, Bibelens historie og teksttolkning, og konkrete tekster som Tilgi meg Gud (Sal 51, som knytter an til frykt, smerte og skyldfølelse), Den store soningsdagen (3 Mos 16, en GT-tekst som er en bakgrunn for NTs framstilling av Jesus og frelsesverket) og Den nye himmel og jord (Åp 1,1–2; 21,1–5). Tiltaket Bibelsertifikatet (11

⁵⁷ Tiltaket Brevet (18 år), som viser til Gal 5,22 og Rom 5,1–11, er kommentert ovenfor.

år), som er en oppfølging av Kode B, oppgir underberetningen om Enkens sønn i Nain som tema, en tekst som ellers sjeldent omtales i de lokale planene vi har undersøkt.⁵⁸

Vest-Norge, plan 1 trekker vekslers på lang flere bibeltekster enn gjennomsnittet, og viser til tekster som sjeldent brukes i andre planer. Denne planen har flere trekk som kan sies å være i samsvar med anbefalingene fra *Plan for trosopplæring* når det gjelder progresjon. For aldersgruppene, 0–6 år ligger den til dels tett på anbefalingene fra den nasjonale planen (Dåpsbefaling, Jesus tar imot barna, Sauen som ble funnet og Sakkeus). Det samme kan sies om den nasjonale planens råd om å tilby bibelkurs for aldersgruppa 6–12 år; og fordypning på senere alderstrinn. Vest-Norge, plan 1 viser også at et større spekter av menneskelige erfaringer trekkes inn i tiltak allerede fra 10–11-årsalderen av, hvor henvisning til Sal 71 og 51 kan tyde på at bønn, klage, tillit, smerte og frykt tematiseres, og slik antyder en klar progresjon fra tidligere alderstrinn. Denne planen er også kjennetegnet av å ha noe mer GT-stoff enn det som er vanlig i andre planer. For noen av tiltakene kan bibelbruken synes noe vel ambisiøs med tanke på den aktuelle aldersgruppen, både når det gjelder tema og omfang. Det gjelder særlig tiltakene for 7- og 8-åringer. Vi kan selvsagt ikke si noe om praksis. Denne planen ble også kommentert under «andre tiltak» for aldersfasen etter konfirmasjon. Til disse tiltakene ble ikke mange bibeltekster oppgitt, og de som ble nevnt, var særlig GT-tekster og brevlitteratur.

Vest-Norge, plan 1 har mange aldersspesifikke tiltak, og mange bibeltekster på hvert alderstrinn. Den omfattende bibelbruken på alle alderstrinn i trosopplæringa viser at Bibelen er svært sentral og at den brukes til å sosialisere barna og de unge inn i et felleskap. Bibelen er identitetsskapende. Her legges vekt på kunnskap og bruk av Bibelen, med en blanding av GT-tekster, inkludert salmer (bønn), brevlitteratur, liknelser, liturgiske tekster og tekster om høytider.

B. Planer hvor noen bibeltekster brukes mange ganger, illustrert ved 1 Mos 1,1–3,24 Skapelse og syndefall

⁵⁸ I tillegg vises det til et opplegg kalt Hakaslepp, som har en samling pr gruppe: small (6-9 år) bibelfortellinger og Sal 23, medium (10-13 år): Jesus er veien, sannheten og livet (Joh 14,6), large (14-18 år): Bergprekenen.

Noen lokale planer er kjennetegnet ved at de har mange bibeltekster som går igjen. Det er særlig en tekst som skiller seg ut ved at den brukes på mange tiltak innenfor samme plan, nemlig 1 Mos 1,1–3,24, Skapelse og syndefall. Innenfor dette tekstavsnittet vises det særlig til skapelsestemaet. 1 Mos er den GT-teksten som nevnes hyppigst i våre planer. I *Plan for trosopplæring* (s. 9) står det: «Bibelens fortelling fra skapelse til gjenskapelse er en grunnfortelling i den kristne kulturen». Den nasjonale planen anbefaler skapelsen som tema for de lavere alderstrinn. Det innebærer imidlertid ikke at man ikke kan legge opp til gjentakelser, snarere tvert imot. Som vi har sett, anbefales det at det på høyere alderstrinn tilbys både gjentakelse, fordypning og utvidelse av Bibelens budskap. I den forbindelse kan det være interessant å se om skapelsen tematiseres på forskjellige måter i de ulike tiltakene, og også om, når og hvordan synd og syndefall tematiseres i tilknytning til 1 Mos 1,1–3,24. Vi vil bruke planene fra Sør-Vestlandet, plan 10 og Østlandet, plan 10 som illustrasjoner på hyppig bruk av denne teksten. I undersøkelsen vil vi særlig legge vekt på hvilke alderstrinn tiltakene hvor den henvises til, befinner seg, og hva ved 1 Mos det fokuseres på.

I Sør-Vestlandet, plan 10 henvises 1 Mos til åtte ganger, innenfor aldersspredningen 0-15 år. For aldersgruppa 0–12 år vises det kun til skapelsen, mens under tiltaket konfirmasjon trekkes også syndefallet inn. Tiltaket Babysang fokuserer på at barnet er skapt av Gud og uendelig verdifullt, Barnesang (1–2 år) peker på at barna møter Gud som skaper av alt, at han fremdeles har omsorg for den skapte verden og de blir møtt av et menneskesyn som sier at de er verdifulle mennesker. Under Minigospel (3–5 år), 4-årsbok og Kode B (11 år) skal barna bli kjent med (arbeide med) hva det innebærer at Gud er menneskets, himmelens og jordens skaper; det siste tiltaket framhever i tillegg forvalteransvaret og opplevelsen av glede og takknemlighet over skaperverket. Kirkeskole (6 år) legger igjen vekt på forvalteransvaret, mens Tårnagentene (8 år) spør barna hvem de er og hvor de kommer fra. Kode B (11 år) legger til under livstolkning og -mestring at barna skal møte forholdet mellom tro og vitenskap, mens tiltaket konfirmasjon presenterer 1 Mos med vendingene Skapt av Gud - villet av Gud – i Guds bilde - skapt til en relasjon med Gud, i tillegg til at syndefallet også tematiseres for første gang her. Dette er en god illustrasjon på hvordan sentralt bibelstoff både gjentas og fordypes på en vellykket måte, med et bevisst forhold til alderstilpassing på hvert

alderstrinn, hvor vi for konfirmasjonstiden ser en klar alderstilpasset problematisering av stoffet gjennom å drøfte forholdet mellom tro og vitenskap.⁵⁹

Også Østlandet, plan 10 bruker 1 Mos en god del, men på en noe annen måte enn Sør-Vestlandet, plan 10. I Østlandet, plan 10 nevnes den fire ganger. Til forskjell fra Sør-Vestlandet, plan 10, så begrenser Østlandet, plan 10 bruken av teksten til aldersgruppene 0-8 år. En annen forskjell er at Østlandsplanen for de fleste tiltakene hvor skapelsen tematiseres, også vektlegger syndefallet. Dette gjelder for tiltakene dåpssamtale, dåp, gudstjeneste med utdeling av stjerne (2 år, 1 s. i adv.) og familiepåskefest (7 år, knyttet til påskens tema). Syndefallet tas altså opp for en langt yngre aldersgruppe enn det vi så for planen fra Sør-Vestlandet; for de aller yngste er det da selvsagt foreldrene som er mottakere for temaet, ikke spedbarna. For tiltaket Skatten! (3 år) vises det til 1 Mos sammen med Sal 8, hvor målet er «å oppdage skaperverket». Det eldste alderstrinnet hvor 1 Mos vises til i denne planen er familiepåskefest (7 år), hvor vi ser en progresjon i temaet skapelse og syndefall ved at det knyttes til påsken. I denne planen tematiseres Skapelsen også under tiltakene babysang, 4-årsbok/høsttakkefest og portrett, men da uten at det vises til konkrete bibeltekster.

I de lokale planene vi har undersøkt, knyttes skapelsestematikken til mange ulike typer tiltak, med stort aldersspenn, som f. eks. babysang, småbarnssang, 2-års, 4-års og 6-årsfasene, tiltak knyttet til høsttakkefest, Lys våken, Tårnagentene, friluftsgudstjeneste, speidertiltak, konfirmasjon etc.⁶⁰ Vi har sett at 1 Mos 1,1-3,24 brukes på mange tiltak innenfor samme plan og innenfor mange ulike typer tiltak, med stort aldersspenn. Alt dette kan sies å være i samsvar med føringer fra *Plan for trosopplæring*, som altså omtaler skapelsen som en grunnfortelling i den kristne kulturen. Den nasjonale planen anbefaler fortellingsstoff om skapelsen som tema for de lavere alderstrinn, men sier også at man kan gjenta og utdype sentrale tema. Når skapelsesteksten brukes hyppig i de lavere aldersgruppene, kan det henge sammen med både tema og form- det er sentralt stoff og det er fortelling. Når teksten gjentas i ulike sammenhenger og på ulike alderstrinn, har det selvsagt å gjøre med at teksten er sentral og grunnleggende på mange måter, både som sosialisering og identitetsskaping. Mens

⁵⁹ Det er ikke alle tiltakene som nevnes i denne planen som konkret viser til 1 Mos, men formuleringene tyder på at det er denne teksten det vises til.

⁶⁰ Ulike tiltak: speidertiltak (f. eks. Nord-Norge, plan 6 og Sør-Vestlandet, plan 9 (Gud som skaper, mennesket som forvalter), tiltak knyttet til høsttakkefest (f. eks. Nord-Norge, plan 1), konfirmasjon (Sør-Vestlandet, plan 4 og 10, Østlandet, plan 7 og 8, Midt-Norge, plan 8), friluftsgudstjeneste (Sør-Vestlandet, plan 4), Lys våken (Sør-Vestlandet, plan 9 og Østlandet, plan 8), Tårnagentene (Sør-Vestlandet, plan 10), Småbarnssang (f. eks. Midt-Norge, plan 3), Babysang (f. eks. Midt-Norge, plan 2 og 9, Østlandet, plan 9).

bibelteksten oftest omtales som en tekst om skapelse og noen ganger om skapelse og syndefall, viser den seg å være anvendelig i mange sammenhenger, ved at den knyttet til tilblivelse (fødsel, dåp), forvalteransvar (speider og friluftsliv), og de store spørsmålene (konfirmasjon).

Man kunne selvsagt innvende at 1 Mos 1,1–3,24 eksegetisk sett er teologisk tung og sammensatt. Som vi har påpekt mange ganger tidligere, har vi ingen forutsetninger for å si noe om hvordan bibeltekstene brukes. Vi vil anta at teksten anvendes gjennom alderstilpasset parafraze på de laveste alderstrinnene. Det kan også nevnes at ingen planer vi har sett på, viser til Sal 104 under tema skapelse, som kunne vært et alternativ. Sal 104 står heller ikke på kjernetekstlista. To andre tekst fra kjernetekstlista som også brukes ofte i tilknytning til tema skapelse, er Sal 8 og 139, også disse brukes innenfor hele aldersspennet i trosopplæringa.

Vi har noen spredte tilfeller av at temaet syndefall i 1 Mos vektlegges for yngre aldersgrupper, men det er særlig fra konfirmasjonsalderen av at det fokuseres på dette temaet.

C. Planer med få bibeltekster og få alderstilpassede tiltak

Noen lokale planer oppgir få bibeltekster. Ved å se nærmere på to slike planer, nemlig Midt-Norge, plan 1 og Nord-Norge, plan 3, vil vi undersøke hvilke konsekvenser det kan få for progresjonen i trosopplæringas bibelbruk at det vises til få bibeltekster.

I Midt-Norge, plan 1 oppgis totalt tre bibeltekster. 1 Mos 1 og Dåps -og misjonsbefalinga nevnes en gang hver, begge ganger under tiltaket utdeling av 4-årsbok, mens Jesus tar imot barna nevnes to ganger, begge under tiltaket Dåpssamtale. Bibeltekstene som oppgis i denne planen, dreier seg altså om de aller laveste alderstrinnene- 0–4 år. Nord-Norge, plan 3 har sju tekster til sammen. Under tiltaket dåpssamtale og dåpsgudstjeneste oppgis her Dåps- og misjonsbefaling, Fadervår og Jesus tar imot barna (en gang hver). I tiltaket adventsverksted («annet tiltak», for aldersgruppa 6–18 år) vises det til Marias bebudelse (Luk 1) og juleevangeliet, mens tiltaket lysmesse («annet tiltak», for aldersgruppa 6–18 år) oppgir Jesus som verdens lys (Joh 8) og Sauen som ble funnet. I disse to siste tiltakene er aldersspredningen stor, da den omfatter spennet fra 6 til 18 år, og det sier seg selv at det kan være vanskelig å få til alderstilpasset bruk av bibeltekstene. Av de få bibeltekstene som

omtales her, inngår de aller fleste i gruppa som i *Plan for Trosopplæring* (s. 46) omtales som «tekster om de sentrale høytidene og liturgien».

I begge disse planene omtales i tillegg bibelbruk i en rekke generelle vendinger, enten tematisk (Skapelse, Jesus tar imot barna, Jesu liv og virke) eller som å «møte bibelfortellinger» (i alderen 4, 6 og 11 år), «bibellesning», med fokus på høytidene (6 år) eller som «(dypere) kjennskap til utvalgte bibelfortellinger». Det som omtales av konkret bibelbruk i disse to planene må sies å være helt i tråd med *Plan for trosopplæring*: det legges vekt på skapelse og tekster om barn i den yngste aldersgruppa, og det fokuseres på liturgiske tekster og tekster knyttet til høytider.

Midt-Norge, plan 1 har til sammen 16 tiltak, hvor flere er knyttet opp mot ressurser med profilert bibelbruk. Felles for alle disse tiltakene, som spenner over alderstrinnene 3–16 år, er at de er alderstilpassede (i motsetning til andre, som også har mindre alderstilpassede tiltak, dvs. tiltak rettet mot «alle barn og unge», f. eks tiltaket adventsverksted for Nord-Norge, plan 3, for aldersgruppa 6–18 år). Av ressurser som oppgis i Midt-Norge, plan 1, finner vi 4-årsbok, 6-årsbok, Sprell levende (3–11 år), Løvetannklubb (9–12 år), Ungdoms Alpha (15 år) og Nøkler til livet (16 år). Nord-Norge, plan 3 oppgir totalt ni tiltak, fra dåp til og med konfirmasjon, og Bibelen nevnes under hvert eneste tiltak. Denne planen viser ikke til like mange tilleggsressurser som planen fra Midt-Norge, men vi finner i alle fall henvisning til 4-årsbok og tiltaket Tårnagentene, som i Nord-Norge, plan 3 omfatter aldersgruppa 6–12 år.

Det er vanskelig å skulle analysere forholdet mellom tekstutvalg, alderstrinn og progresjon i disse to planene. Det er svært begrenset hva vi kan trekke ut av planene om eventuell utvidet forståelse, gjentakelse og fordypning i bruk av bibeltekster fra tidligere til senere alderstrinn, når planene i så stor grad benytter seg av generelle formuleringer knyttet til bibelbruk. Begge planene gir inntrykk av at det brukes bibeltekster innenfor alle aldersgrupper, men vi kan si minimalt om hvilke tekster som brukes for de ulike alderstrinnene. Samtidig har vi sett at Midt-Norge, plan 1 viser til en rekke ressurser som både har en profilert bibelbruk og er alderstilpassede, som Sprell Levende, Løvetannklubb, Ungdoms Alpha, og Nøkler til livet. Til tross for disse forbeholdene, er det mulig å påpeke at den omfattende bruken av generelle vendinger om bibelbruken gi inntrykk av en uklar profil når det gjelder spørsmålet om progresjon. Samtidig *kan* progresjonen være ivaretatt ved en relativt omfattende bibelbruk knyttet til de mange aldersspesifikke tiltakene.

De mange aldersspesifikke tiltak som er knyttet opp mot ressurser som er profilert mot bibelbruk i Midt-Norge, plan 1, er i tråd med anbefalinga fra *Plan for trosopplæring* om å ha bibelkurs for aldersgruppa 6–12 år; og med fordypning på senere alderstrinn. En del av tiltakene i Nord-Norge, plan 3 har et langt større aldersspenn (familiegudstjeneste 0–18 år), tårnagent (6–12 år), adventsverksted og lysmesse (6–18 år), som selvsagt vil gjøre det vanskeligere å reflektere inn en aldersspesifikk progresjon i bibelbruken. Tiltaket knyttet til 6-årsfasen i denne planen *kan* uttrykke en tanke om progresjon, når det under *Livstolkning og livsmestring* sies: «Barna skal få delta i samtale om Bibelfortellinger og erfaringer i eget liv». Vi finner tilsvarende i Midt-Norge, plan 1, sin bruk av Sprell Levende (6–8 år) og Løvetann (9–12 år), hvor det dreier seg om å «Reflektere over bibeltekster og finne mening for eget liv.» Dette er i tilfelle ytterligere en illustrasjon på noe vi så i analysen av tiltak for aldersgruppa 6–12 år ovenfor, hvor planene gir inntrykk av at man har en bevissthet om alderstilpasset aktualisering av bibeltekstene, og hvor man tilstreber å tilby barna redskaper til livsmestring. Ut fra den knappe informasjonen vi kan trekke ut av disse to planene, knyttes Bibelen til menighetens gudstjenesteliv og trosopplæringstiltak for øvrig.

4.3.3 Tekstutvalg, alderstrinn og progresjon: oppsummering av funn

A. Det digitale verktøyets betydning for analysen

De lokale planene bruker det digitale planverktøyet til dels veldig ulikt (se kapittel 4.5). Mens noen benytter stor grad av generelle vendinger i omtalen av bibelbruken, er andre veldig detaljerte. Noen planer oppgir få eller ingen bibelhenviisninger, andre lister opp svært mange, mens atter andre har dem i vedlegg (som vi ikke har sett på). I tillegg er mange planer fylt ut stikkordsmessig, som «bibelfortellinger», mens andre planer har uttrykk som «å bli kjent med bibelfortellinger» eller «lære å bli glad i bibelfortellinger». osv. Her får vi indikasjon på hvilken bibeltekst som er tenkt brukt. I vårt materiale er den ulike praksisen for bruk av det digitale planverktøyet særlig synlig under tiltaket konfirmasjon (4.3.1), og også i analysen av planer med henholdsvis mange og få bibeltekster (4.3.2). Fordi planene generelt sett har et såpass stikkordsmessig preg, er det begrenset hvor mye det er mulig å lese ut av dem om og i tilfelle hvordan det legges vekt på større sammenhenger. Det at en plan oppgir få konkrete bibeltekster, trenger ikke å innebære at den aktuelle menigheten i liten grad bruker Bibelen i trosopplæringa. For planer med svært omfattende bibelhenviisninger, kan vi selvsagt heller

ikke si noe om praksis i menighetene.

B. Tekstutvalg, alderstrinn og progresjon

Plan for trosopplæring har et mål om en helhetstenkning, hvor barn og unge skal få lære å kjenne den treenige Gud, og arbeide med å finne et språk for sin egen livs- og troshistorie, hvor hver livsfase legger nye perspektiv til dåpen (s. 5). Planen anbefaler at bruken av bibeltekstene tilpasses de ulike aldersgruppene, og at det legges opp til både gjentakelse, fordypning og utvidet forståelse av Bibelens budskap. Både planen generelt og kjernetekstlista er imidlertid lite konkret i sine anbefalinger om hvilke bibeltekster som passer for de ulike alderstrinnene. Når den nasjonale planen er vag og med lite konkret hjelp eller veiledning i dette arbeidet, kan dette gi de lokale planskriverne utfordringer.

Samlet sett finner vi en god del lokale variasjoner i planmaterialet vårt, med et ganske bredt spekter av ulike tekster, hvor det ikke alltid er lett å se hva som utgjør profilen i det utvidete teksttilfanget. Den store lokale variasjonen må kunne sies å være i tråd med intensjonen nettopp om lokal forankring av trosopplæringsarbeidet.

For de laveste årstrinnene, 0–5 år, ser vi en klar tendens til at det henvises til de samme tekstene: Velsignelsen, Dåpsbefalinga, Skapelsen, og Jesus tar imot barna. Under kjernetiltaket utdeling av 4-årsbok, vises det i tillegg ofte til tekster som liknelsen om Sauen som ble funnet og Noa-fortellingen. Vi finner altså innenfor 0-5 år både at de samme tekstene brukes på ulike alderstrinn og at tekstomfanget utvides, og da gjerne i form av fortellingsstoff.

For det neste alderstrinnet, 6–12 år, ser vi klare tendenser til at tekstutvalget utvides, både med fortellinger om Jesus som møter mennesker, liknelser og etisk materiale. Noen planer viser også til en bevissthet om aktualisering av bibeltekstene gjennom alderstilpasning, hvor man tilstreber å tilby barna redskaper for livstolkning og livsmestring. Her legges det vekt på tema som identitet, relasjoner, vennskap og omsorg. Andre planer fremstår som mer ubevisste når det gjelder å reflekter inn et mer dynamisk forhold mellom kunnskap, bruk og refleksjon. Dette kommer særlig fram i planer hvor det oppgis svært mange bibeltekster som spenner over mange tema, men hvor profilen på tekstmaterialet fremstår som utydelig. Vi kommer tilbake til dynamikken mellom tilegnelse og deltakelse nedenfor.

Et moment som særlig kan trekkes fram, er *Plan for trosopplæring* (s. 20) sin anbefaling om å tilby bibelkurs som et kjernetiltak for aldersgruppa 6–12 år. Under tiltak som søndagsskole og bibelkurs, anvendes ofte alderstilpassede opplegg, som Kode B og Sprell Levende (og f. eks. Løvtannklubb, 9–12 år; Ungdoms Alpha, 15 år, og Nøkler til livet, 16 år). Bruken av slike opplegg gir en rekke indikasjoner på Bibelens rolle i menighetens trosopplæring. Selv om vi altså ikke har undersøkt dette materialet nærmere, vil vi allikevel gi en kort illustrasjon på hvorfor det er viktig å være klar over denne siden ved lokale trosopplæringsplaner. Midt-Norge, plan 1 er et eksempel på en plan som oppgir svært få bibeltekster, men som samtidig viser til en rekke tiltak for ulike aldersgrupper som er knyttet opp mot ressurser som er profilert mot bibelbruk (4.4.2). Den omfattende bruken av generelle vendinger om bibelbruken i denne planen gi inntrykk av en uklar profil når det gjelder spørsmålet om progresjon. Samtidig *kan* progresjonen være ivaretatt ved bruken av diverse ressursmateriale knyttet til de mange aldersspesifikke tiltakene. På den andre siden av skalaen har vi Vest-Norge, plan 1, som oppgir mange aldersspesifikke tiltak, mange bibeltekster på hvert alderstrinn og bruker Sprell Levende som søndagsskoleopplegg og Kode B for 11-åringer (4.4.2). Denne planen kan tyde på at et større spekter av menneskelige erfaringer trekkes inn i tiltak allerede fra 10-11-årsalderen, med en klar progresjon fra tidligere alderstrinn. Planen er også kjennetegnet av å ha noe mer GT-stoff enn det som er vanlig i andre planer. For noen av tiltakene kan bibelbruken synes noe vel ambisiøs med tanke på den aktuelle aldersgruppen, både når det gjelder tema og omfang. Den omfattende bibelbruken på alle alderstrinn i trosopplæringa viser at Bibelen er svært sentral og at den brukes til å sosialisere barna og de unge inn i et felleskap.

For den eldste aldersgruppa, 13–18 år, er det store variasjoner, både i antall tiltak innenfor de enkelte planene og ulik praksis for hvordan bibelbruken vises til for de enkelte tiltakene. For denne aldersgruppa kan vi se et noe økende fokus på etisk materiale, og noe større vekt på sosialt engasjement, med referanse til de gammeltestamentlige profetenes sosialetikk. Mange lokale planer oppgir noen mer problematiserende tema for tiltaket konfirmasjon. Det er imidlertid ikke alltid så klart hvordan disse temaene knyttes til bibeltekster. Mange av oppleggene har helt klart en bevissthet om alderstilpassning, hvor de tar opp tema som er aktuelle for 15-åringene, uten at det er klart hvordan dette er tenkt å komme til uttrykk i utvalget av bibeltekster. Under tiltaket ledertrening brukes ofte generelle formuleringer som «lære å lese i Bibelen», «bibelkunnskap», uten at det oppgis noe særlig med bibeltekster. I de

tilfellene hvor det vises til konkrete bibeltekster, går disse i retning av kall og disippelforståelse; etterfølgelse, tjeneste og kristent fellesskap.

Et annet moment vi har belyst, er tilfeller hvor samme bibeltekst er ført opp under forskjellige tiltak og for ulike alderstrinn. Som vi har sett i gjenbruken av Sakkeus-teksten (jf. Vest-Norge, plan 1), er det ikke gitt at en gjentakelse også innebærer en fordypning. Det er særlig en tekst som skiller seg ut ved at den brukes på mange tiltak innenfor samme plan, nemlig 1 Mos 1,1–3,24, Skapelse og syndefall. Sør-Vestlandet, plan 10 kan her stå som en illustrasjon på hvordan sentralt bibelstoff både gjentas og fordypes på en vellykket måte, med et bevisst forhold til alderstilpassing på hvert alderstrinn, hvor vi for konfirmasjonstiden ser en alderstilpasset problematisering av stoffet gjennom å drøfte forholdet mellom tro og vitenskap.

Et annet viktig moment gjelder hvor mange tiltak den enkelte planen oppgir til sammen. Av ulike årsaker er det stor forskjell på hvor mange tiltak de ulike planene oppgir. De planene som har færre tiltak, inkluderer gjerne flere aldersgrupper på det aktuelle tiltaket. Planer som har svært mange tiltak, har ofte langt mer alderstilpassede tiltak. Mange av de planene vi har undersøkt har færre tidsavgrensede breddetiltak rettet mot et årskull i tenåringsfasen, i noen planer oppgis det ingen tiltak etter konfirmasjon for denne aldersgruppa. Andre planer har imidlertid en rekke tilbud for tenåringer, som gjensynstreff, oppfølgingstreff, ungdomsleir og ledertrening. Planer med få tiltak kan gi færre muligheter for utvidelse, gjentakelse og fordypning enn planer med mange tiltak.

C. Tilegnelse og deltakelse

Uten direkte henvisning til Bibelen, er *Plan for trosopplæring* båret av et ideal om totalformidling, som inkluderer opplevelser, handlinger, ritualer, følelser, kunnskaper og erfaringer og helhetlige læringserfaringer (s. 10).⁶¹ Dette er relevant for analysen av forholdet mellom tekstutvalg, alderstilpassing og progresjon, som både handler om tekstinnhold og arbeidsmåter. Dette kan sees i sammenheng med det sosiokulturelle perspektivet på læring, inkludert artefaktteorien (kap.2), hvor læring kan skje både ved *tilegnelse* av et gitt materiale

⁶¹ Det er altså viktig å påpeke at det ikke må tenkes for endimensjonalt om Bibelen; det handler om mer enn boken, utvalgte bibeltekster og bibelske tema: I *Plan for trosopplæring* (s. 32) sies det for eksempel at det er «naturlig å se menighetens planer for kirkemusikk og trosopplæring i sammenheng». Vi har en rekke eksempler på har pantomime/ dramatisering, film, høytlesning osv.

og gjennom *deltakelse* i aktivitet. Noen planer synes å reflekterer en tenkning om et dynamisk forhold mellom kunnskap, bruk og refleksjon, og med en klar bevissthet om alderstilpassing og aktualisering knyttet til barnas alder og hverdag. Bibeltekstene fungerer her ikke bare som ressursmateriale, men har en integrerende rolle. Barna og de unge tilbys redskaper for livstolkning og livsmestring, hvor tilretteleggingen er alderstilpasset og hvor fokus legges på identitetsskaping, fellesskap og relasjoner. Andre planer fremstår som mer ubevisste rundt disse forholdene, hvor Bibelen primært sees på som ressursmateriale.

D. Tiltakenes forankring i gudstjenesten og kirkeårets syklus

I *Plan for trosopplæring* anbefales det at «ethvert tiltak i trosopplæringa skal ha tilknytning til menighetens gudstjeneste» (s. 29). Det sies også at «samvirke mellom de tidsavgrensede tiltakene, det kontinuerlige barne- og ungdomsarbeidet og de kristne organisasjonene gir muligheter for mer jevnlig deltagelse» i fellesskap der tro praktiseres (s. 10). Kjernetiltakene dåp, 4-årsbok, 6-årsbok, Tårnagentene og Lys Våken, og konfirmasjon, har forankring i menighetens gudstjenesteliv. Dette innebærer at valg av bibeltekst ikke nødvendigvis er styrt av aldersspesifikke hensyn, men at «dagens tekst» og kirkeårets egen syklus, både høytidene og kirkeårets dager for øvrig, er sentral. Samtidig kan bruken av dagens tekst selvsagt være alderstilpasset på ulike måter. Ved å være en selvsagt del av menighetens gudstjenesteliv, både sosialiseres og aktiviseres barna inn i etablerte former for bruk av Bibelen i menighetene, knyttet til liturgi og gudstjenesteordning, i kombinasjon med alderstilpassing (jf artefaktteorien, kap.2). For tiltakene etter konfirmasjonsalderen synes forankringen til gudstjenesten å være lite framtrædende.

E. Bibelens store fortelling

I *Plan for trosopplæring* (s. 16–17) er trosopplæringas innhold organisert ut fra aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis* med obligatoriske hovedtema og forslag til undertema, hvor hovedtemaet Bibelen ført opp i en frelseshistorisk ramme. Den nasjonale planen anbefaler at konfirmantene skal «kjenne Bibelens store fortelling, sett i lys av sin egen og fellesskapets fortelling» (s. 24). En god del av de lokale planene vi har undersøkt, viser både til omfattende bruk av bibeltekster (uten at

vi med sikkerhet kan si at det ligger en bevissthet om at Bibelens store fortelling ligger bak) og tydelig alderstilpassing, mens andre planer fremstår som fragmentarisk og usammenhengende, men det kan også ha å gjøre med ulik bruk av det digitale verktøyet.

4.4 Lokale og regionale variasjoner

I vårt prosjekt har vi analysert 50 planer fra fem ulike bispedømmer. Det gir oss et visst grunnlag for si noe om det er forskjeller mellom bispedømmene når det gjelder utvalget av bibeltekster og progresjon i de lokale trosopplæringsplanene. Vi har funnet noen få regionale forskjeller mellom bispedømmene når det gjelder bruk av kjernetekster og andre tekster i sine lokale planer, men først og fremst mener vi å ha dekning for å hevde at det er størst variasjoner *innad* i bispedømmene (se kap.4.2)

I bispedømmet som vi har kalt Vestlandet, finner vi en av de mest omfangsrrike planene med alle de 50 kjernetekstene nevnt i planen, samt en god del andre tekster. I det samme bispedømmet finner vi samtidig en lokal plan med svært få kjernetekster (17 av 50 tekster). Den samme variasjonen finner vi også innenfor de tre andre regionene Østlandet, Sør-Vestlandet og Midt-Norge. Midt-Norge er bispedømmet med gjennomsnittlig flest antall bibeltekster i sine planer (24 kjernetekster og 12 andre tekster). Samtidig finner vi i dette bispedømmet en trosopplæringsplan som kun nevner tre kjernetekster (se kap.4.2.1). Alle planene er godkjent av bispedømmerådet, noe som viser at det ikke nødvendigvis skjer en strømlinjeforming av planene i godkjenningsprosessen. Vi ser likevel noen regionale forskjeller når det gjelder totalantallet av bibeltekster som nevnes, og forholdet mellom antall kjernetekster og andre tekster. Det er samtidig små forskjeller mellom gjennomsnittsplanen fra Midt-Norge, Vest-Norge, Sør-Vestlandet og Østlandet.

Det bispedømmet som skiller seg ut når det gjelder oppføring av kjernetekster og andre tekster, er Nord-Norge. En gjennomsnittsplan i vårt materiale fra dette bispedømmet har med ca. 10 kjernetekster og ca. 5 andre tekster, mens gjennomsnittsplanen fra Midt-Norge nevner 24 kjernetekster og 12 andre bibeltekster. Vi har tidligere kommentert at planene fra bispedømmet Vest-Norge har høyest gjennomsnittlig antall kjernetekster i forhold til andre tekster, mens bispedømmet Østlandet har høyest antall andre tekster i

forhold til kjernetekster. Men det er små variabler, og utenom dette har vi ikke funnet signifikante geografiske forskjeller mellom bispedømmene

Vi kan ikke slutte fra antall bibeltekster som nevnes i planene til bruk av Bibelen i ulike tiltak. I vår analyse om progresjon i de lokale planene i kapittel 4.3, så vi for eksempel på en av planene fra Midt-Norge (plan 1). Planen inneholdt svært få bibeltekster, men menigheten hadde en rekke tiltak som inkluderte bibelkurs og bibelbruk for ulike aldersgrupper. De skriftlige planene sier heller ikke noe om den operasjonaliserte eller erfarte læreplanen.

Andre funn

Vi så i kapittel 4.2 at teksten om Skapelse og syndefall (1 Mos 1,1–3,24) er den kjerneteksten fra GT som er oftest nevnt i de lokale planene. Flertallet av planene tematiserer skapelsen, en tredjedel av planene nevner syndefallet/syndefallfortellingen eksplisitt. Vi finner noen geografiske forskjeller når det gjelder syndefallsfortellingen. Ingen av planene våre fra i bispedømmet Nord-Norge nevner syndefallet, mens vi finner den nevnt i sju av de 10 planene i bispedømmet Vest-Norge. Vi kan ikke slutte ut fra en relativ lav forekomst av opplisting/tematisering av syndefallsfortellingen i planene fra Nord-Norge, at spørsmål om synd sjelden blir tematisert. Det finnes som tidligere nevnt, mange andre tekster som kan være aktuelle i denne sammenhengen.

Vi kommenterte også i vår analyse av kjerneteksten om Dåps- og misjonsbefaling, at i bispedømmet Nord-Norge blir kun dåpsaspektet omtalt i planene. Det er også noen geografiske forskjeller når det gjelder forekomster av teksten om Tollereren og fariseeren (Luk 18, 9–14). Ingen av planene fra Nord-Norge og Østlandet har den med, mens den nevnes i hele 7 av 10 planer fra Vest-Norge.⁶² Vi har tidligere nevnt det nasjonale tiltaket Kode B, som har som målsetting å gjøre 11/12 åringene kjent med Bibelen. Dette tiltaket benyttes i alle bispedømmene, men det er først og fremst bispedømmene på Vestlandet og Sør-Vestlandet som tar det i bruk.

Kan vi på bakgrunn av disse små regionale funnene si noe om teologiske forskjeller mellom bispedømmene? I KIFO-rapporten 2012:3 om *Lokale trusopplæringsplanar*

⁶² Den nevnes i få planer fra Sør-Vestlandet (2 planer) og Midt-Norge (3 planer).

drøftes det om planene har ulike teologiske profiler. KIFO konkluderer med at de ikke finner mye i planene som signaliserer ulike teologiske profiler, og at «fråveret av tydeleg teologisk profil er den overordna tendensen» (KIFO 2012:3, s. 136, 99). I noen planer finner de «velkjende regionale skiljeliner i norsk kyrkje - og kristenliv» (2012: 3, s. 136) og knytter begreper som «folkekyrkjeleg profil» til planer fra Østlandet og «kristelege visjonar» til Vestlandsplanene (2012:3, s. 99). De gjør også en frekvens-analyse av benevnelsen «Jesus» i planene, der de finner at «Jesus» dominerer i flere av Sør - og Vestlandsplanene (s. 99). Ut fra vårt fokus på bibeltekster i de lokale planene, kan vi ikke lese ut noen klare teologiske forskjeller. De forskjellene vi har kommentert når det gjelder hvilke tekster som velges, er små, og vi måtte også ha gjort en større kontekstuell analyse for å kunne uttale oss om teologiske forskjeller. Våren 2018 kommer en delrapport i MFs forskningsprosjekt som på empirisk grunnlag drøfter om det finnes forskjellige teologiske formidlingsprofiler i trosopplæringsarbeidet i utvalgte menigheter⁶³.

4.5 Digitale føringer og ulike tolkninger av aspektene *Livstolkning og livsmestring, Kirkens tro og tradisjon og Kristen tro i praksis* i de lokale planene

I *Plan for trosopplæring* er det et mål å fastholde en helhet i trosopplæringen:

«Trosopplæringens innhold søker å holde sammen den enkeltes livssituasjon, kirkens tro og tradisjon, samt fokus på kristen tro i praksis» (s. 14). De såkalte aspektene *Livstolkning og livsmestring, Kirkens tro og tradisjon og Kristen tro i praksis* skal stå i et dynamisk forhold til hverandre «slik at de påvirker hverandre gjensidig» (s. 14). I følge trosopplæringsplanen skal Guds kjærlighet i Jesus prege alle tiltak, «mens ulike aspekter ved trosopplæringens innhold fordeles og utdypes systematisk gjennom ulike tiltak og samvær» (s. 14). I vår analyse av *Plan for trosopplæring* kommenterer vi at trosopplæringsplanens helhetssyn og interaksjonen mellom aspektene er lite utmyntet i planen, selv om skjemaet over trosopplæringens innhold, er bygd opp rundt de tre aspektene (se kap.4.1.3).

⁶³ MF-rapport 2:2018: Teologier i trosopplæringen

I det forrige kapittelet har vi vist hvor forskjellige de lokale trosopplæringsplanene er når det gjelder hvilke tekster som brukes i forhold til ulike aldergrupper i forskjellige tiltak. Når vi leser de lokale planene for å analysere hvordan menighetene har fortolket føringene i *Plan for trosopplæring* om trosopplæringsinnhold med vekt på bibeltekster/bibelbruk, i relasjon til de tre aspektene, blir også forskjellene tydelige. Det er ganske så mangfoldig hvordan menighetene har skrevet om samme type trosopplæringstiltak. Vi ser også at det digitale verktøyet blir retningsgivende for hvordan planene utformes, ikke minst når det gjelder vektleggingen av de tre aspektene i hvert enkelttiltak. Derfor vil vi i dette kapittelet drøfte planverktøyets betydning for de lokale planene, når vi skal besvare ett av våre hovedspørsmål: Hvordan ivaretar de lokale planene intensjonene i *Plan for trosopplæring* om å holde sammen aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis* i forhold til bibeltekster?

4.5.1 Det elektroniske planverktøyets vektlegging av enkelttiltak og de tre aspektene

De 50 lokale trosopplæringsplanene som vi har analysert, er alle ført inn det elektroniske skjemaet for planutvikling, rapportering og erfaringsdeling (se kap.3.1.2). I tråd med skjemaet (Vedlegg 1: *Verktøy for utvikling av lokal plan for trosopplæring*) har menighetene ført opp hovedmål for trosopplæringen, særpreg ved sin menighet og hvordan trosopplæringen er organisert. De har også skrevet inn hvordan de ivaretar de 11 sentrale dimensjonene i trosopplæringen («Samvirke med hjemmet og familien, Barn og unges medvirkning, Inkludering og tilrettelegging, Gudstjeneste, Diakoni, Misjon, Musikk og kultur, Frivillig medarbeiderskap; Samarbeid med barne- og ungdomsorganisasjonene; Tverrfaglig samarbeid, Kommunikasjonsarbeid»). De 11 dimensjonene korresponderer med kapittel 6 i *Plan for trosopplæring*: «Sentrale dimensjoner i en helhetlig trosopplæring» (s. 27–36).

Etter mål, særpreg, organisering og dimensjoner i de lokale planene, følger så «Tiltak i en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alderen 0–18 år». Oversikten over menighetenes tiltak utgjør uten unntak den største delen av de lokale trosopplæringsplanene. Det er et relativt omfattende skjema som må fylles ut for hvert av tiltakene. Menighetene må gjøre rede for aldersgruppe, formål med tiltaket, omfang og arbeidsmåter, og de må fylle inn i rubrikker om tiltakets tema/innhold i forhold til de tre aspektene: *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis*.

Gjennom det elektroniske planverktøyet kan Kirkerådet sørge for at sentrale moment og føringer i den formelle læreplanen *Plan for trosopplæring*, blir styrende for arbeidet med trosopplæringsplanene på lokalt nivå. Skjemaet sørger blant annet for at menighetene forholder seg til de sentrale dimensjonene i en helhetlig trosopplæring, siden de må fylle ut 11 ulike dimensjons-poster, som nevnt ovenfor. Kirkerådet sørger også for at menighetene må forholde seg til det sammensatte læringssynet som preger planen, ved at aspektene *Livstolkning og livsmestring, Kirkens tro og tradisjon og Kristen tro i praksis* er sentrale kategorier i skjemaet.

Samtidig er ikke det elektroniske verktøyet en nøytral frakter/overbringer av sentrale moment og intensjoner i *Plan for trosopplæring*. Det blir et selvstendig redskap. Det elektroniske skjemaet *kan* bli den egentlige formelle læreplanen, siden menighetene skal utvikle sine planer og rapportere på planene med utgangspunkt i det elektroniske skjemaet. Vi har stilt spørsmål om det har skjedd en viss forskyvning fra *Plan for trosopplærings* vekt på helheten i trosopplæringen, til det elektroniske planverktøyets vektlegging av hvert enkelt tiltak. Aspekter ved trosopplæringens innhold er relativt kortfattet forklart i den nasjonale planen. På side 14 skrives det om fordeling av aspekt i forhold til ulike tiltak: «ulike aspekter ved trosopplæringens innhold fordeles og utdypes systematisk gjennom ulike tiltak og samvær». I oversikten over «Trosopplæringens innhold» (s. 16–17) sees imidlertid de tre aspektene i forhold til mål for trosopplæringen som helhet, med ulike hovedtema og undertema, ikke i forhold til enkelttiltak.

Kirkerådet har selv fortolket sin nasjonale plan ved å utvikle det elektroniske verktøyet der hvert tiltak skal sees i relasjon til aspektene, og menighetene må selvfølgelig forholde seg til denne gitte malen. Vi ser i vår analyse av de lokale planene at en del menigheter synes å streve med å fylle ut skjemaet i forhold til enkelttiltak og aspekt. Ikke minst gjelder det hva de skal skrive inn i boksen om *Livstolkning og livsmestring* for de ulike tiltak. Det kan være grunn til å se på utformingen av det elektroniske planverktøyet.

4.5.2 Bibelen i relasjon til de tre aspektene i de lokale planene

Vi vil i fortsettelsen undersøke hvordan målsettingen i *Plan for trosopplæring* om å holde sammen de tre aspektene ved trosopplæringens innhold, kommer til uttrykk i de lokale planene. Vi vil først gi noen overordnede betraktninger, før vi gir noen eksempler på hvordan

bibeltekster og bibelbruk plasseres innenfor de ulike aspektene *Livstolkning og livsmestring, Kirkens tro og tradisjon og Kristen tro i praksis*.

Som vi har tidligere har påpekt, er spennet stort innenfor det enkelte bispedømme når det gjelder oppføring av bibeltekster i planene (jf. 4.2 og 4.4) og hvordan man skriver planene (jf. 4.3.2). Ut fra de 50 trosopplæringsplanene som vi har analysert, ser vi at menighetene også har løst oppgaven med å relatere bibelbruk til aspekter ved trosopplæringen ganske så forskjellig. Her er det mer og mindre sammenheng i planene når det gjelder tema, bibeltekster. Noen skriver generelle mål og repeterer formuleringer om «bibelfortellinger, kirkerommet, tilhørighet, refleksjon» fra tiltak til tiltak. Andre menigheter har skrevet inn i grundige angivelser av mål, bibeltekster, bibelbruk, sanger mm i rammen av de tre aspektene for hvert tiltak. Disse planene fremstår som en kombinasjon av det KIFO i sin rapport omtaler som «læreplanar» og «undervisningsplanar» (KIFO Rapport 2012:3, s. 135). Alle de 50 trosopplæringsplanene refererer til Bibelen generelt og til konkrete bibeltekster.

Kirkens tro og tradisjon

I de lokale planene vises det til Bibelen, til bibelfortellinger eller konkrete tekster. Under de fleste tiltakene der Bibelen og bibeltekster nevnes i de lokale planene, er dette plassert under aspektet *Kirkens tro og tradisjon*. Dette er i tråd med oversikten over Trosopplæringens innhold i *Plan for trosopplæring* (s. 16-17). Vi ser at bibeltekster under *Kirkens tro og tradisjon* først og fremst inngår som henvisning, det som vi tidligere har benevnt som primær artefakt (kap.2.2). I de lokale planene er det ofte en oppstilling av tekster, uten nærmere anvisning av den tematiske sammenhengen mellom tekstene. Samtidig er det saksvarende å lese aspektet *Kirkens tro og tradisjon* i sammenheng med formålet for tiltaket. I flere planer se vi en viss tematisk sammenheng mellom overordnet mål/formål og bibeltekstene, slik som i dette tiltaket fra Nord-Vestlandet (plan 7):

Formål: Bli bedre kjent med Jesus og bibelens forteljingar.- Oppleve fellesskap og kjenne seg trygg saman med andre. -Leir ute i naturen knytter opplevinga av Guds skaparverk saman med bibelsk innhald

Kirkens tro og tradisjon: Forteljingar frå Jesu liv Mark 10,13-16; Luk 10, 38-42; Luk 10,25-37; Luk 15,1-7, Skapinga 1. Mos 1 -3,24, Forteljingar om Moses 2 Mos. 2, 1-10.

Vi ser det samme i dette eksempelet fra en Halloween-markering i Midt-Norge (plan 10)

Formål: Dette er en annerledes Halloween-markering. Man er i kirka, utforske den, og utforsker også kirkegården. Målet er rette blikket mot allehelgens dag, mot død og oppstandelse, og håpet om det evige liv.

Kirkens tro og tradisjon: Jesu død og oppstandelse. Jesus som går bort for å gjøre i stand et sted for oss, og kommer tilbake for å hente oss.

Bibeltekster til fakkelvandring: En tid for alt: Fork. 3. 1-2,4,6a, 11a, 14a.

Enten vi lever eller dør: Rom. 14.7-12; Herren er min hyrde: Salme 23.

Veien, sannheten og livet: Joh. 14.1-6; Brødet fra himmelen: Joh. 6.37-40.

Den gode hyrde: Joh. 10. 14, 28-29; En ny himmel og jord: Åp. 21.1-5a.

I dette utdraget ser vi at bibeltekstene/Bibelen inngår både som tekst (primær artefakt) og som teologi (tertiær artefakt).

Kristen tro i praksis

De lokale planene vektlegger i hovedsak det som skal formidles av kunnskapsbiter under *Kirkens tro og tradisjon*. Men de lokale læreplanene inneholder også flere eksempler på bruk av Bibelen og deltakelse i ulike aktiviteter (jf. 4.3.2). Under aspektet *Kristen tro i praksis* og den delen av skjemaet der man skal angi arbeidsmåter, blir det ofte gitt instruksjoner for hvordan Bibelen skal brukes: «slå opp i Bibelen» (Vest-Norge, plan 7), «lese tekster og høre fortellinger» (Sør-Vestlandet, plan 9), «bli kjent med bibelfortellinger» (Østlandet, plan 16), «lære å bruke Bibelen» (Midt-Norge, plan 10). Det henvises ofte til bibelfortellinger, andre artefakter og praksiser i gudstjenestefelleskapet: «Bønn, sanger, bibelfortelling, lystenning» (Østlandet, plan 6); «Synge og leke sammen, Felleskap over et måltid, Få omsorg og vise omsorg, Bordvers, Kveldsbønn» (Østlandet, plan 5); «Deltakelse gudstjeneste, liturgi, sanger, Herrens bønn, bønn, Trosbekjennelse» (Midt-Norge, plan 6).

Her inngår Bibelen både som tekst (primær artefakt) og som sekundær artefakt, knyttet til ritual, liturgi og gudstjenesteordning. Vi ser at mange av de lokale planene ivaretar elementer av det det sosiokulturelle læringssynet i *Plan for trosopplæring*, med sin vektlegging av deltakelse. Det elektroniske planverktøyet med ulike bokser for Kirkens tro og tradisjon, Kristen tro i praksis og Arbeidsmåter, bidrar nok til det.

Livstolkning og livsmestring

Under dette aspektet finnes det største mangfoldet av formuleringer. Under de ulike tiltakene skrives det inn både kunnskapsmål, praktiske beskjeder, allmenne og teologiske mål under boksen for *Livstolkning og livsmestring*.

Mange skriver under dette aspektet om å erfare og oppleve felleskap og tilhørighet i kirken: «Familien får oppleve fest og glede. Tilhørighet til Gud og kirkens fellesskap» (Sør-Vestlandet). «Vennskap, fellesskap, oppleve å bli sett, verdifull, elsket» (Midt Norge, plan 9). Noen menigheter lager en bro fra bibeltekstene under *Kirkens tro og tradisjon* til dette aspektet. I en menighet skal barna skal lære om patriarken Jakob, og under aspektet for livstolkning heter det: «Få hjelp til å se seg selv i lys av patriarktiden, med innholdsmomenter som: løgn, lureri, svik, forsoning, forelskelse, spenning, sloss med Gud, velsignelse». (Sør-Vestlandet)

Her finnes også formuleringer som er direkte tatt ut av *Plan for trosopplæring* s. 16–17:

Barna skal arbeide med å finne språk for sin tros – og livshistorie. De skal bli stimulert til allmenndanning og åndelig vekst. Barna møter forholdet mellom tro og vitenskap, og vi snakker også om forholdet mellom kristen tro og ulike religioner og livssyn. Vi snakker om forholdet mellom godt og ondt, rett og galt, tro og tvil.

(Plan fra Sør-Vestlandet)

Her finnes også oppstilling av bibeltekster uten at man redegjør noe mer for det, samt mer sammensatte mål: «Tørre å gå opp til presten for å motta 2-årsbok som gave; Gi kunnskap om misjon, være på leir».

Det synes som om noen av planskriverne/menighetene er usikre på hva som egentlig skal stå under rubrikken *Livstolkning og livsmestring*, og hva det enkelte tiltaket skal gi av livstolkning og livsmestring. I de aller yngste aldersgruppene handler det om å bevisstgjøre foreldre og menighet på ansvaret for barnet, men det finnes eksempel på planer som skriver at barn helt ned til 0-2 års alderen skal finne et språk for sin egen tros- og livshistorie. En av planene (Nord Norge, plan 1) kommenterer aspektet *Livstolkning og livsmestring* under tiltaket dåpssamtale slik: «Barna er for små til å ha fokus på det.»

Selv om aspektet *Livstolkning og livsmestring* fremstår noe uklart i noen av de lokale planene, ivaretar flere av planene også intensjonene i *Plan for trosopplæring* om at trosopplæringen skal «fremme opplevelsen av egenverd og legge til rette for at barn og unge skal se seg selv og tolke sin verden som skapt, elsket og holdt oppe ved Guds kjærlighet» (s. 16). Menigheter synliggjør flere teologiske tema (tertiær artefakt) under aspektet *Livstolkning og livsmestring* enn det *Plan for trosopplæring* gjør under oversikten Trosopplæringens innhold (s. 16–17). Her finnes mange teologiske formuleringer om «tilgivelse og forsoning; død og håp, disippelskap, Gud elsker oss, Guds omsorg mm». Mange menigheter ser ut til å ha jobbet svært selvstendig med aspektet *Livstolkning og livsmestring*. Samtidig ser vi at mange er usikre på hva som hører hjemmet i denne rubrikken i skjemaet, og hvordan hvert tiltak skal gi livstolkning og livsmestring.

Til slutt vil vi gi noen korte eksempler på hvor forskjellig menighetene utmynter de ulike tiltakene i forhold til de tre aspektene når det gjelder bibeltekster. Det gjelder også sammenhengen mellom tema og tekster. Vi viser ikke til bispedømme eller menighet, siden vi ikke ønsker å sette fokus på hvem som gjør hva, men mer vise fram eksempler på forholdet mellom aspekt og bibeltekster/tematikk i de lokale trosopplæringsplanene. Vi ser at innenfor samme lokale trosopplæringsplan kan det være mer og mindre gjennomarbeide tiltak. Tiltak som kommer mot slutten av en lang plan (Ofte kalt Øvrige tiltak) fremstår ofte noe mer stikkordsmessig enn de første kjernetiltakene.

A. Generelle henvisninger til Bibelen

Dette utdraget fra en av planene kan stå som ett eksempel på flere tiltak i planene der man henviser generelt til Bibelen. Av plasshensyn har vi utelatt noen av rubrikkene fra malen (som Omfang; Ansvarlig; Kommentarer; Arbeidsmåter).

Tiltakstype	Mål - Hva er formål med tiltaket?	Tema/innhold <i>Livstolkning og livsmestring</i>	<i>Kirkens tro og tradisjon</i>	<i>Kristen tro i praksis</i>
Gudstjeneste utdeling av NT - 11 år	Skape og styrke tro Skape og styrke tillit til Gud Bli bedre	Bli kjent med Jesus og evangeliet -Samtale om hva dette betyr i livet vårt.	Bli kjent med kirkerommet og symboler som er der. -Bli kjent med Bibelen.	Deltakelse i gudstjeneste. -Erfaring med bønn og bibellesning

	kjent med Bibelen og dens fortellinger	-Egenrefleksjon.		
--	--	------------------	--	--

Generelle henvisninger til Bibelen og bibelfortellinger er ofte ført opp under tiltak med gudstjeneste. I gudstjenesten er det som regel Kirkeårets tekstrekke som er styrende. Vi ser i dette eksempelet at det er glidende overgang mellom mål for tiltaket og aspektet *Livstolkning og livsmestring*. Formuleringene om å «bli kjent med Bibelen» står både under *Kirkens tro og tradisjon* og formål, og er omformulert som et mer teologisk mål under *Livstolkning og livsmestring*. Vi ser også at Bibelen i dette tiltaket inngår både som primær, sekundær og tertiær artefakt, det vil si som tekst, som del av gudstjenesteliturgi og teologi. Barna skal lære om Bibelen både gjennom formidling av tekstene og gjennom deltakelse i gudstjenesten med bibellesning.

B. Opplisting av ulike bibeltekster uten klar innholdsmessig sammenheng

Det neste utdraget kan også stå som eksempel på noe vi finner i flere lokale trosopplæringsplaner. Det listes opp mange bibeltekster.

Tiltak	Mål – hva er formålet med tiltaket?	Tema/innhold <i>Livstolkning og livsmestring</i>	Tema/innhold <i>Kirkens tro og tradisjon</i>	Tema/innhold <i>Kristen tro i praksis</i>
Dagsleir 6-10 år	Dagsleir er en fin oppstart på det å være på leir. Bli kjent med stedet, lederne og opplegget slik at de blir trygge nok til å overnatte senere	Være på leir er sosial trening og en må samarbeid med andre	Fortellinger fra Jesu liv; Mark 10,13-16, Luk 10, 25-37; 38-42, Luk 15, 1-7, Skapelsen 1. Mos, 1,1-3,25 Fortellinger om Moses. 2. Mos, 1, 10	Bibelfortellinger Sanger Bønn Bordbønn

Tekstene fra Bibelen i eksempelet over, spenner over mange ulike tema, uten at man antyder noen innholdsmessig sammenheng. Alle tekstene er sentrale fortellinger i Bibelen: fortellinger om Jesus, om skapelsen og Moses. Under *Livstolkning og livsmestring* er det ført opp mer allmenne mål, som sosial trening og samarbeid, og det gjelder også for formålet med leiren. Vi ser også at det under *Kristen tro i praksis* ikke sies noe om hvordan man skal bruke bibelfortellingene, men det henvises til sanger og bønn som deltakelse i kristen praksis. I planens omtale av dette tiltaket inngår bibelteksten først og fremst som bruksgjenstand (primær artefakt). De som arrangerer dagsleiren har helt sikkert mange ulike mål for leiren, også teologiske mål, men det er ikke utmyntet i planen som vi har forholdt oss til. Mange menigheter har også detaljplaner for enkeltsamvær, som ifølge KIFOs rapport fra 2012:3 *Lokale trusopplæringsplanar*, er «vel så viktige som den meir overordna og prinsipielle planen deira som dei skal rapportere inn» (s. 113).

I flere planer knyttet til tiltak som utdeling av 4-årsbok og 6-årsbok, finner vi tilsvarende opplisting av bibeltekster uten at det angis hva som er det sammenbindende tema, eller hva man vil formidle eller bruke tekstene til. I et tiltak knyttet til utdeling av 6-årsbok, står følgende under *Kirkens tro og tradisjon*: «Bibelfortellinger som eks. Josef og brødrene, Bartimeus, Jesus blir døpt og den barmhjertige samaritanen. Påske og nattverd. Pinse. Gjennomgang av liturgi i ei gudstjeneste». Under aspektet *Livstolkning og livsmestring* henvises det bare generelt til bibelfortellingene: «Barna skal bli kjent med kirkas symbol og reflektere over fortellingene. Gi et møte med bibelfortellingene. Motivere foreldre til å lese for barnet». Samtidig er det klart at ved utdeling av 4 og 6-årsbok på gudstjenester er selve bibelfortellingene i boka det sammenbindende elementet. Hensikten med tiltaket er ikke bare gudstjenesten, men at foreldrene skal bruke boka i opplæringen i hjemmet.

Når det gjelder tiltakene Tårnagentene og Lys Våken, er det ofte ikke så lett å lese ut av planene hva som sammenhengen mellom bibeltekstene og de ulike aspektene. Mange lister opp tekster uten at det formuleres noe om hvordan tekstene skal inngå i en sammenhengende trosopplæring i menighetene.

Tiltak	Mål - Hva er formålet med tiltaket?	Tema/innhold	Tema/innhold	Tema/innhold
		<i>Livstolkning og livsmestring</i>	<i>Kirkens tro og tradisjon</i>	<i>Kristen tro i praksis</i>

Lys Våken	Samle 11-åringene for å lære om fortellinger fra Bibelen, kirken og kirkens kultur.	Planlegge dramagruppe, sang- og musikkgruppe. Ta opp tema som kan bygge opp. Snakke om tema som mobbing, banning etc.	Lære om kirken, lære enkle bibelvers og sanger. Utforske kirkerommet og området rundt. Lukas 2: 41-52 Jesus som 12åring i templet. 1. Samuelsbok 3,1-10 Samuel i templet som hørte Guds stemme	Felleskap, opplevelse, moro, bli bedre kjent med Gud og Jesus.
-----------	---	--	---	--

Samtidig vet vi at Lys Våken er et nasjonalt opplegg med tilgjengelig ressursmateriale i Kirkerådets Ressursbank (jf. 4.3.2). Menighetene kan lene seg på dette opplegget, og derfor blir det kanskje ikke så viktig med konkretiseringer i planene.

A. Konkrete angivelser av tema og bibeltekster

Det siste utdraget kan stå som eksempel på planer som er noe mer konkrete når det gjelder tema, tekster og aspekter.

Tiltak	Mål – Hva er formålet med tiltaket?	Tema/innhold <i>Livstolkning og livsmestring</i>	Tema/innhold <i>Kristen tro og tradisjon</i>	Tema/innhold <i>Kristen tro i praksis</i>
4 årsbok.	Hver døpt inviteres til kirkerommet, motta bok. Opplive kirkerommet. Opplive at Jesus er min venn	Gi verktøy til å snakke om og oppleve kristen tro i hjemmet og i kirken, reflektere over vennskap	Jesus er min venn -Luk 15, 4-7 (Sauen som ble funnet igjen) -Luk 19, 1-7, (Sakkeus) -Salme 23	Liturgi, bønn, fortelling, sanger med bevegelse

Til forskjell fra andre planer der utdeling av 4/6-årsbok inngår, har man valgt ut spesifikke tekster til bruk i gudstjenesten. Bibeltekstene knyttes på ulike måter til tema vennskap og Jesus som venn. Det er også en sammenheng mellom formålet med tiltaket og de tre aspektene. Barna skal motta 4-årsboka og oppleve kirkerommet, og de skal «opplive at «Jesus er min venn».

Det neste tiltaket vi vil trekke fram, er et opplegg for ungdom som går over tre ganger med angivelse av bibeltekster og tema:

Tiltak	Mål – Hva er formålet med tiltaket?	Tema/innhold <i>Livstolkning og livsmestring</i>	Tema/innhold <i>Kristen tro og tradisjon</i>	Tema/innhold <i>Kristen tro i praksis</i>
Annet tiltak 17 år	Gi mot og inspirasjon til å ta selvstendige valg og til å leve som kristen i fellesskap med andre	Opplæring og samtale rundt ett eller to av følgende tema pr samling 1. samling: Kroppspress, kjærlighet, samliv, abort, fysisk/psykisk helse, grenser for eget liv. 2. samling: Valg som får følger for meg selv og andre, gi avkall på noe for å få noe annet, rus, tro, økonomi, yrkesvalg 3. samling: Misjon, diakoni, integrering, antimobbing, forbruk	Tre samlinger med tre ulike temaer: 1. Bra nok? Skapt i Guds bilde, 1. Mos, Åndens frukt, Gal. 5, 16-26, Nådegavene, 1. Kor. 12, 1-31 2. Min drøm- mitt liv, Følg meg, Veien, sannheten og livet, Joh 14,6. Gled dere, Fil. 4, 4-8 3. Du utgjør en forskjell! Jeg var sulten, og dere gav meg mat, Matt. 25,35, Tilgi meg, Gud, Salme 51	Etisk refleksjon gjennom samtale og undervisning Lese bibeltekster Synge og spille sanger Skriftemål, tilgivelse og forsoning

Under aspektet *Livstolkning og livsmestring* ser det her ut som om man har tatt utgangspunkt i den mangfoldige oppstilling av ulike tema i *Plan for trosopplæring*, med særlig vekt på «Sentrale dimensjoner ved menneskelivet» (s. 16–17). I tillegg har man også tatt med misjon og diakoni fra aspektet *Kirkens tro og tradisjon*. Det legges opp til samlinger med svært ulike tema, og man har prøvd å la ulike bibeltekster belyse noen av de aktuelle temaene. Til forskjell fra flere av tiltakene som vi har sett på, listes ikke bare bibeltekstene opp, men settes

inn i en mer tematisk sammenheng i forhold til aspektene. Her inngår Bibelen som artefakt på flere nivåer.

Vi ser også at flere av de lokale planene som har Kode B som tiltak, tydeliggjør sammenhengen mellom bibeltekster og tema knyttet opp mot de ulike aspektene. (jf. 4.3.1 om Søndagsskole og bibelkurs). Kode B er et nasjonalt tiltak, og på hjemmesiden til Ressursbanken står følgende: «Gjennom kode B blir 11/12 åringene kjent med Bibelen. De skal få oppleve at den er en rik og spennende bok som har betydning for livet. Målsettingen er å vekke nysgjerrighet og undring over Bibelens mangfoldige innhold» (kirken.no). Dette kan tolkes som at opplegget er opptatt av å vise til sammenhengen mellom de tre aspektene som trosopplæringsplanen har som mål å fastholde. I flere av planene finner vi de samme formuleringene som på Ressursbankens sider om Kode B, og vi ser at menighetene har hatt nytte av å bruke disse sidene når de har utformet sine planer for tiltaket.

4.5.3 Digitale føringer og ulike tolkninger av aspektene: oppsummering

Plan for trosopplæring skal være et «redskap» og et ressursdokument for utvikling av reformen nedenfra (s. 3). Samtidig er planverktøyet som alle menighetene må forholde seg til, konkret og detaljert, med klare føringer for utviklingen av de lokale planene. Det er forståelig at man fra Kirkerådet ønsker utvikling av planer ut fra en felles mal. Det gir mulighet til å styre prosjektet, følge med på hva som skjer i menighetene, utvikle ressursmateriale og andre støttetiltak. Samtidig er ikke det elektroniske verktøyet et nøytralt redskap. Verktøyet kan få status som den egentlige formelle læreplanen, på bekostning av helheten i den nasjonale planen, siden alle menighetene må skrive inn sine planer i denne malen.

Det elektroniske verktøyet vektlegger en oversikt over de ulike trosopplæringstiltakene i menigheten. På den ene siden kan menighetene vise til systematikk og sammenheng ved at de synliggjør tiltak for ulike aldersgrupper, med formål og aspektmål for hvert av tiltakene. På den andre siden kan man spørre om vektleggingen av alle enkelttiltakene nødvendigvis gir hjelp til å gjennomtenke/utvikle en sammenhengende trosopplæring. Det kan være en viss fare for at trosopplæringen i menighetene blir noe fragmentert, uten at man i tilstrekkelig grad får jobbet med sammenhengen mellom tiltakene og progresjon og systematikk i trosopplæringen som helhet. Vi mener at det kan være nyttig for Kirkerådet å se nærmere det elektroniske planverktøyet betydning for det lokale planarbeidet, og vurdere om skjemaet ivaretar intensjonene i *Plan for trosopplæring* som helhet.

I vår analyse av *Plan for trosopplæring* har vi kommentert at planen er lite utmyntet når det gjelder helhetssyn og interaksjonen mellom aspektene. Menighetene har også løst oppgaven med å skrive trosopplæringsplaner på ulike måter. Som vi har vist i eksemplene ovenfor, er det forskjellig grad av sammenheng i planene når det gjelder forholdet mellom formål, bibeltekster og de tre aspektene. Under mange tiltak listes bibeltekster opp under aspektet *Kirkens tro og tradisjon*, uten at det forklares/angis hva som er den innholdsmessige sammenhengen mellom tekstene. Mange planer knytter også bibelbruk til *Kristen tro i praksis*. Det ser ut til at planverktøyets skille mellom *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis* bidrar til å tydeliggjøre læring om Bibelen som både formidling av konkret kunnskap og som deltakelse i praksis.

I vår undersøkelse av hvordan bibelbruken er plassert innenfor en helhetstenkning, kan det virke som om noen av menighetene er noe usikre på hvordan de tre aspektene skal forstås, særlig gjelder det aspektet *Livstolkning og livsmestring*. For de planene som har tiltak som er basert på tilleggsressurser som 6-årsbok, Lys Våken, Kode B og andre nasjonale tiltak, er det muligens lettere å ivareta en dynamisk helhet mellom de tre aspektene.

Kapittel 5 Oppsummering og utblikk

Vår MF-rapport om *Bibelen i utvalgte trosopplæringsplaner i Den norske kirke* inngår som én av tre delrapporter i prosjektet *Bibelen i trosopplæringen - Barn og unges læring i trosopplæringen* i MFs forskningsprosjekt på trosopplæring i menighetene. Mens våre kolleger har studert praksisen i utvalgte menigheter, har vi analysert skriftlige trosopplæringsplaner på nasjonalt og lokalt nivå. Forskere før oss har vært opptatt av læreplaner i Den norske kirke (Dnk). Vårt bidrag er valg av fokusområdet *Bibelen og utvalg av bibeltekster* i et relativt stort lokalt empirisk materiale.

Vi har analysert 50 lokale trosopplæringsplaner fra fem ulike bispedømmer, godkjent i 2010-2014, i hovedsak de nyeste aktive planene. Disse lokale trosopplæringsplanene er en del av et større trosopplæringsfelt. De inngår i et samspill både med nasjonalt, regionalt og lokalt nivå i Dnk. Den nasjonale planen *Plan for trosopplæring* omtales som en rammeplan og et ressursdokument som skal gi føringer, anbefalinger og stimulans til menighetsutvikling,

inkludert utvikling og gjennomføring av menighetenes egne planer for trosopplæring. Vi har vært opptatt av forholdet mellom den nasjonale planen *GUD GIR–VI DELER Plan for trosopplæring i Den norske kirke* (2010) og de lokale planene når det gjelder trosopplæringens innhold, med vekt på omtale av Bibelen/bibeltekster.

Vi har for det første sett på sammenhengen mellom den nasjonale trosopplæringsplanenes oversikt over obligatoriske hovedtema i en systematisk trosopplæring (s.16-17) og lista med de 50 såkalte kjernetekstene fra Bibelen i vedlegg 2 til trosopplæringsplanen: *Kjernetekster i en fornyet trosopplæring*. Hva vektlegges eller vektlegges ikke i utvalget av kjernetekster i vedlegg 2? Gjennom bruk kvantitative og kvalitative metoder har vi deretter analysert de 50 lokale trosopplæringsplanene og gjort noen casestudier av utvalgte planer, for kunne vurdere mønster og tendenser i utvalget av kjernetekster og andre bibeltekster i de lokale planene. Vi har drøftet hva slags type tekster som vektlegges i de lokale trosopplæringsplanene, hvilke bibeltekster som velges for hvilke alderstrinn/tiltak, forholdet mellom bibeltekster og aspekt, og om det finnes regionale forskjeller mellom bispedømmene når det gjelder tekstutvalg. Et hovedspørsmål for oss har vært hvilke sammenhenger vi ser mellom føringer og anbefalinger i *Plan for trosopplæring* og de lokale trosopplæringsplanene. Vi har også stilt spørsmål om det nasjonale elektroniske planverktøyets betydning for arbeidet med utformingen av de lokale planene. Noen av de metodiske utfordringene knyttet til analyseenheten Bibelen/bibeltekster i *Plan for trosopplæring* og de lokale planene har vi gjort rede for i kapittel 3 av rapporten.

De 50 ulike planene fra sør til nord gir oss et lite innblikk i hvor forskjellig kirke-Norge er. Her er små og store menigheter med få eller mange medarbeidere som har skrevet trosopplæringsplaner med ulikt omfang og antall trosopplæringstiltak. De lokale planene er utformet over samme lest, men er samtidig forskjellige når det gjelder utvalg av bibeltekster og indre sammenheng i planene. Men alle planene vitner om et stort engasjement i menighetene for det lokale arbeidet med trosopplæring for barn og unge.

Vi vil her oppsummere noen av hovedfunnene og drøftingene våre. Oppsummeringen peker også på noen momenter som vi mener det kan være grunn til å gjennomtenke når det gjelder *Plan for trosopplæring*, *Kjernetekster i en fornyet trosopplæring* og utformingen av det elektroniske planverktøyet.

5.1 Plan for trosopplæring i kirkens rom

Jf. 4.1.1 og 4.2.2:

Den nasjonale trosopplæringsplanen er en formell ramme- og ressursplan som rommer mange perspektiver. Den er nyskapende i sitt design og sitt sammensatte læringssyn, med vekt på læring som deltakelse i menighetens praksisfellesskap (sosiokulturelt syn på læring).

Trosopplæringens innhold skal utfoldes i de tre aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis*. Dette er nytt i forhold til tidligere planer, men den teologiske og pedagogiske grunnlagstenkning er lite utmyntet i planen. I tråd med grunntanken i trosopplæringsreformen gir *Plan for trosopplæring* et stort ansvar til de lokale menighetene. I de 50 lokale trosopplæringsplanene vi har lest, ser det ut til at noen av menighetene strever med å fortolke *Plan for trosopplæring* når de skal se sine tiltak i sammenheng med de tre aspektene.

Den nasjonale trosopplæringsplanen fremstår også som en tradisjonell dåpsopplæringsplan med sitt fokus på formidling av sentralt kristent kateketisk trosinnhold. Den er i stor grad preget av en innforlivethet med kristen dåps-/trosopplæring og luthersk teologi. Man forutsetter Bibelen og kirkens bekjennelsesskrifter som kjent, og Bibelen inngår både som teologi (tertiær artefakt), som kunnskapselement/instruksjon (sekundær artefakt) og som bruksgjenstand/tekst (primær artefakt). Bibelen er et gitt, udiskutabelt og uproblematisk utgangspunkt som «Guds ord». *Plan for trosopplæring* har naturlig nok menigheten som adressat, og kirken og kristen livstolkning er ramme. Vi har likevel etterlyst noen flere konkrete referanser til barn og unges livsverden *utenfor* kirkens rom. I skolen er Bibelen én av flere sannhetskandidater, og i skolens læreplaner tematiseres bibelsyn og ulike tolkningsmuligheter. I kirken skal barn og unge møte et innefra-perspektiv på kristendommen og kunne delta i kristne praksiser, til forskjell fra i undervisningen i skolen. Samtidig kan trosopplæringen bli et rom som i for stor grad er avsondret fra skole- og samfunnsrommet. Barn og unge beveger seg mellom de ulike rommene som skole og kirke representer. Det er derfor viktig for Dnk å gjennomtenke hvordan man best mulig kan skape muligheter for læringsbaner mellom de ulike rommene. Det gjelder spørsmål som eksempelvis: Hvordan kan Bibelen være hellig tekst når Koranen også er det? Hvordan kan evolusjonslæren kombineres med de kristne skapelsesberetningene?

I *Plan for trosopplæring* er lokalmenighetene gitt ansvaret for å utvikle sine planer i forhold til barnehagens og skolens planer. Vi mener at en nasjonal trosopplæringsplan bør stå i en tydeligere dialog med nasjonale læreplaner i skole og barnehage. På den måten kan Dnk på nasjonalt nivå gi mer hjelp til menighetene som skal utvikle sine trosopplæringsplaner. Det nasjonale planverktøyet sin mal for utvikling av de lokale planene har heller ikke noen rubrikker som minner menigheten at de skal utvikle sine planer i forhold til barnehagens og skolens nasjonal planer. Dermed kan dette viktige anliggende bli borte mellom mange andre viktige gjøremål.

5.2 Bibeltema og bibeltekster i *Plan for trosopplæring* og vedlegg 2:

Kjernetekster i en fornyet trosopplæring

Jf. 4.1.3:

Trosopplæringsplanen er en multimodal tekst med bilder, mange innrammede eksempler og spørsmål til drøfting. Likevel er det et trekk ved planen at den er relativt knapp og generell i sin framstilling av grunnlagstenkning og konkret innhold. Den mest omfattende beskrivelsen av innholdet i trosopplæringen finnes i kapittel 3 i en to siders oversikt over obligatoriske hovedtema, med overskriften «Trosopplæringens innhold» (s. 16-17). De obligatoriske hovedtemaene er sortert under de tre aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis*. Under aspektet *Kirkens tro og tradisjon* er Bibelen inne som et hovedtema med flere underpunkter, men det er ikke ført opp forslag til konkrete bibeltekster. Vedlegg 2: *Kjernetekster i en fornyet trosopplæring* med 50 bibeltekster og *Eksempler på tekster til sammenhengende lesning* kom inn i trosopplæringsplanen etter høringsprosessen i 2009, fordi flere høringsinstanser ønsket mer konkret innhold i trosopplæringsplanen. Vi leser kjernetekstlista som en del av *Plan for trosopplæring*, siden de begge henviser til hverandre i ingressene (s. 16, 46).

På flere området er det et godt samsvar mellom kjernetekstlista og beskrivelsen av *Kirkens tro og tradisjon* / Bibelen i kapittel 3 i trosopplæringsplanen (s. 17). Det gjelder ikke minst vekten på NT-tekster. Kjernetekstlista vektlegger i hovedsak sentrale tekstutdrag fra den kateketiske tradisjon: tekster om Jesus som møter og hjelper mennesker, tekster om høytider, samt tekster med sentralt etisk og liturgisk stoff. Sammenliknet med tidligere dåpsopplæringsplaner er det

færre «Jesus i møte med mennesker»- fortellinger på kjernetekstlista, og forholdsvis flere tekster om barn. Det er noen færre GT-tekster og tekster fra Apostlenes gjerninger enn det legges opp til i kapittel 3.

Både når det gjelder utvalget av GT- og NT-tekster på kjernetekstlista, etterlyser vi tekster som tematiserer mer mangfoldet av menneskelige erfaringer. Det trengs flere tekster om antihelter som ikke strekker til, om sorg, klage og ensomhet, om utenforskap. Vi mener det er problematisk at kjernetekstlista ikke rommer mer dissonans og tekster om krevende livserfaringer. PISA-undersøkelser og forskning på dagens ungdomsgenerasjon viser hvordan barn og unge sliter med ensomhet og følelse av ikke å strekke til. Dette er et samfunnsproblem som det må jobbes med på mange felt og med mange innfallsvinkler. Noen bibeltekster fra eller til på ei liste er selvfølgelig ikke avgjørende i seg selv. Men bibeltekster er også tekster (artefakter) til å tenke med. De kan åpne for samtaler, gi hjelp til refleksjon og kaste lys over barn og unges sammensatte livsopplevelser, om de anvendes på en klok måte.

Vi etterlyser også noen flere tekster med kvinnelige hovedkarakterer på kjernetekstlista, for å ivareta trosopplæringsplanens understreking av kjønnsaspektet ved utvalget av tekster og tema. Dessuten savner vi noen flere tekster som gir mulighet til å tematisere religionsdialogiske problemstillinger.

Kjernetekstlista er organisert på en annen måte enn diagrammet over trosopplæringens innhold og hovedtemaet Bibelen i *Plan for trosopplæring* i kapittel 3. Det går ikke tydelig fram hvordan lista over kjernetekster skal forstås som en ressurs i forhold til oversikten over de tre aspektene og hovedtemaene under disse. Vi har stilt spørsmål ved denne noe manglende konsistensen innad i trosopplæringsplanen. I det hele tatt mener vi at en liste som kalles *Kjernetekster i en fornyet trosopplæring*, bør fremstå som mer gjennomarbeidet enn det den nåværende kjernetekstlista gjør.

Kjernetekstlista er i bruk i varierende grad i menighetene – etter det vi kan anta ut fra våre planer. Dette vitner om at menighetene gjør sine egne valg, i tråd med reformens intensjoner og Dnks vektlegging av den lokale menigheten. Samtidig er det grunn til å spørre om kjernetekstlista med sitt til dels vilkårlige utvalg og noe uklare organisering, gir menighetene tilstrekkelig hjelp i arbeidet med lokale planer. Vi mener det er behov for revisjon av kjernetekstlista av flere grunner. I et revisjonsarbeid vil det være nyttig å merke seg hvilke tekster fra kjernetekstlista som brukes og ikke brukes i lokal sammenheng, og hvilke andre tekster

enn kjernetekstene som menighetene velger å inkludere.

5.3 Utvalg av kjernetekster og andre tekster i de lokale planene

Jf. 4.2 og 4.4:

De lokale planene synliggjør et utall av tekster og kilder til bruk i trosopplæringen. I tillegg til generell omtale av Bibelen/bibelfortellinger og de konkrete tekstene som nevnes eksplisitt i planene, henvises det ofte til ulike typer ressursmaterieell som kan inkludere bibelmateriale (fra Dnk/Ressursbanken, barne- og ungdomsorganisasjoner, forlag, etc.). Vi har avgrenset vår analyse til utvalgte lokale trosopplæringsplaner uten å gå nærmere inn på ressursmaterialet/vedlegg som det henvises til i flere av planene.

Det er stor variasjon når det gjelder i hvilken grad trosopplæringsplanene inkluderer kjernetekstene og andre bibeltekster i planene: fra én plan som kun nevner tre tekster totalt, til planer som har med alle de 50 kjernetekstene og dessuten også mange andre tekster. Det elektroniske planverktøyet sier ikke noe om hvor og hvordan man skal føre opp henvisninger til bibeltekster. De fleste menighetene har ført opp generelle henvisninger til Bibelen/bibelfortellinger og mer konkrete teksthenviisninger under tekstboksen for aspektet *Kirkens tro og tradisjon*.

Det er i hovedsak små regionale forskjeller bispedømmene imellom når det gjelder hvor mange enkelttekster fra Bibelen som nevnes i planene og hvilke tekster som er hyppig og sjelden nevnt (jf. 4.4). Planene fra bispedømmet Nord-Norge nevner i gjennomsnitt færre konkrete bibeltekster enn de fire andre bispedømmene, jf. diagrammet under 4.2.1. Men ellers finner vi større variasjoner *innad* i bispedømmene enn mellom bispedømmene, både når det gjelder antall tekster, tekstutvalg, lengde og sammenheng i planene.

Vårt diagram under 4.2.2 viser hvilke av de 50 kjernetekstene som er nevnt hyppigst og sjeldnest i de lokale trosopplæringsplanene. Diagrammet under 4.2.4 viser hvilke 20 andre tekster enn kjernetekstene som er nevnt hyppigst i de lokale planene.

Det er i hovedsak de fortellende kjernetekstene som scorer høyest i de lokale planene. Også 18 av de 20 tekstene på lista over andre bibeltekster er fortellinger. Fortelling er en grunnkategori i kristendommen, med Jesusfortellingen som den sentrale grunnfortellingen.

Fortellende sjangere har en rekke pedagogiske fortrinn. De gir identifikasjonsfigurer og kan vekke følelser og gi rom for egne tolkninger.

Det er særlig fortellinger om/av Jesus som prioriteres, både når det gjelder hvilke tekster fra kjernetekstlista som er med i de lokale planene, og når det gjelder hvilke andre tekster fra Bibelen som inkluderes. Slik følger de lokale planene godt opp føringene i *Plan for trosopplæring*. Vi merker oss at sentrale Jesus-fortellinger fra evangeliene som er utelatt fra kjernetekstlista, er tatt med i mange av de lokale planene.

Det ikke-fortellende stoffet på kjernetekstlista er, med noen unntak, mye mindre brukt. Både brevtøkstene på kjernetekstlista og de profetiske tekstene scorer gjennomgående lavt. Det kan synes som om menighetene opplever de ikke-fortellende tekstene som mindre egnede/relevante i trosopplæringsarbeidet enn de fortellende. Det finnes lite hjelp i *Plan for trosopplæring* til å plassere disse tekstene i forhold til tematikk eller tiltak, slik det eksempelvis gjorde i *Plan for dåpsopplæring* (1992). Blant de 20 andre tekstene som er nevnt i flest planer, er det tilsvarende kun to ikke-fortellende tekster. Dette forsterker inntrykket av at ikke-fortellende tekster nedprioriteres.

Bibeltekstene på kjernetekstlista som inngår i gudstjenesteliturgi og bibeltekster om de tre store høytidene, er hyppig nevnt i de lokale planene. Slik støtter det lokale utvalget av tekster opp under understrekingen i *Plan for trosopplæring* om gudstjenestens sentrale plass i trosopplæringen og den sykliske kirkeårsdimensjonen.

Plan for trosopplæring vektlegger også «Bibelens store fortelling», en lineær (teologisk) dimensjon fra skapelse til fullendelse. Denne dimensjonen er ikke like synlig ivaretatt i de lokale planene, med unntak av vekten på skapelsen og Jesus-hendelsene. Noen menigheter har tiltak som tematiserer den bibelske fortellingslinjen, men mange planer fører bare opp spredte enkelttekster. Det blir da et åpent spørsmål i hvilken grad barna/ungdommene gis redskaper til å se linjer og sammenhenger i Bibelen.

Skapelsesteksten(e) fra 1 Mosebok nevnes i svært mange av planene. Syndefallsfortellingen nevnes eksplisitt i 1/3 av planene, med noen regionale forskjeller. Spørsmål om hvordan disse tekstene fra «urhistorien» er å forstå, er omtrent ikke tematisert i planene. Vi har reist spørsmålet om skapelsestekstene fra 1 Mosebok får inngå i en bredere samtale om kristen skapelsesforståelse. Vi ser ikke mye spor av dette i de lokale planene.

Kun to tekster på kjernetekstlista har kvinnelige hovedpersoner. Begge disse kommer på nedre halvdel av lista vår over forekomster i de lokale planene. De lokale planene inkluderer heller ikke i særlig grad *andre* tekster av denne typen. Ut fra føringer i den generelle delen av trosopplæringsplanen ser vi et behov for å inkludere flere tekster som omhandler kvinner i de konkrete anbefalingene som gis. Bibelen speiler i stor grad menns verden. Men det finnes en god del bibelfortellinger som kan være godt egnede til å løfte fram kvinnelige rollemodeller, samtidig som de gir mulighet til refleksjon over sentrale sider ved det kristne budskapet.

Kjernetekstlista inneholder forholdsvis få tekster som kan gi språk til krevende livserfaringer. Det er et hovedinntrykk at de tekstene som finnes, er sjelden nevnt i de lokale trosopplæringsplanene. Samtidig ser vi at de tre Jesus-fortellingene som topper lista vår over andre tekster, er fortellinger med klage-/bønnerop til Jesus fra mennesker som opplever utenforskap, fare eller smertefull sykdom. Også en del av de ekstra GT-fortellingene som inkluderes i de lokale planene, speiler et bredere mangfold av erfaringer, for eksempel fortellingene om Jakob-, Josef- og David. I en eventuell revisjon av kjernetekstlista kan det være interessant for Kirkerådet å se på hva menighetene velger som relevante tekster for å speile sammensatte livserfaringer.

Bibelen er en sammensatt bok med mange tekster som av ulike grunner kan oppleves utfordrende, ikke minst fra GT. Kjernetekstlista inneholder få tekster av denne typen. Teksten om utferden fra Egypt er anbefalt som tekst «til sammenhengende lesning», og noen planer inkluderer denne teksten. Noa-fortellingen er ikke nevnt på kjernetekstlista, men noen lokale planer har denne med. Det er viktig at en reflekterer over både i hvilken grad denne typen tekster skal være med i trosopplæringsarbeid, og hvordan man presenterer dem hvis de inkluderes. Det bør også reflekteres over hvilke alderstrinn disse tekstene eventuelt kan passe for. Vi gjør ikke nødvendigvis barna og ungdommene en tjeneste ved å glatte ut og harmonisere Bibelens mangfoldige tekstmateriale. I stedet kan vi ta barna med inn i samtalen om og med de utfordrende tekstene og reflektere over teksttolkning og gudsbildetematikk.

I hvilken grad har lista med 50 kjernetekster hatt betydning for det lokale planarbeidet? Vi ser tydelige spor av kjernetekstlista i flere av planene. Det gjelder særlig planer som bruker tekstoverskriftene fra kjernetekstlista i stedet for overskriftene i bibelutgaver fra Det Norske Bibelselskap. Også i planer som bruker ordet «kjernetekst» kan vi anta at kjernetekstlista har

hatt innflytelse. Det samme gjelder de planene som har et bibeltekstutvalg som i stor grad overlapper med kjernetekstlistas utvalg.

Når bibeltekster er sjeldent nevnt til tross for at de står på kjernetekstlista, kan det være et signal fra menighetene om at de ikke opplever disse tekstene som relevante i forhold til tiltakene, eller at kjernetekstlista ikke gir tilstrekkelig hjelp til hvordan tekstene kan brukes. Det er tilsvarende et signal når mange planer nevner bibeltekster som *ikke* står på kjernetekstlista. Særlig fortellingene om Sakkeus, Jesus stiller stormen og Bartimeus nevnes i mange planer. Dette er tekster som har vært med i eldre dåpsopplæringsplaner og som gjerne er standardrepertoar i barnebibler og annet ressursmaterieell. Mange menigheter anser disse som godt egnet i trosopplæringsammenheng, ifølge vårt materiale. Hovedinntrykket vårt ellers er at tekster som ikke er med på kjernetekstlista, er sparsomt nevnt i de lokale planene. Dette gjelder også tekster som tradisjonelt har vært mye brukt i kirkelig trosopplæring.

Bibelen inneholder et stort mangfold av tekster. Hvor mange og hvilke bibeltekster som skal defineres som «kjernetekster» i kristen trosopplæring, er et viktig spørsmål som det må arbeides grundig med. I denne sammenhengen utgjør de signalene som kan leses ut av lokale trosopplæringsplaner, en viktig stemme som det er verd å lytte til.

Se vedlegg 1 om konkrete innspill til en eventuell revisjon av kjernetekstlista.

5.4 Tekstutvalg, alderstrinn, progresjon og aspekt i de lokale planene

Jf. 4.3–4.5:

Plan for trosopplæring gir ingen oversikt over konkrete bibeltekster som passer for bestemte alderstrinn, men presiserer betydningen av alderstilpasning og målet om at trosopplæringen skal gi en gradvis utvidet forståelse av Bibelens budskap. Trosopplæringens innhold skal holdes sammen i aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis*. Vi har analysert hvilke tekster som typisk knyttes til ulike alderstrinn, og undersøkt hvilke spor vi ser i noen utvalgte planer av refleksjon over sammenheng og progresjon gjennom de ulike aldersperiodene (jf 4.4). Vi har også undersøkt sammenheng i planene når det gjelder hvordan bibeltekster og bibelbruk sees i forhold til de tre aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis* (jf. 4.5.2). Et

hovedinntrykk er at planene i ulik grad ivaretar føringene som gis i *Plan for trosopplæring*, både om alderstilpasning og fordypning, og om sammenhengen mellom mål, bibeltekster og aspekt. Noen av planene er også stikkordsmessige. De omtaler bibelfortellinger og bibelbruk i generelle vendinger, noe som gjør det vanskelig å fortolke planene.

Når det gjelder bibeltekster for ulike aldersgrupper, ser vi at det innenfor aldersgruppen 0–5 år er en del sentrale tekster som går igjen, som Velsignelsen, Dåpsbefalingen, Skapelsen, Jesus tar imot barna og Sauen som ble funnet. Tekstomfanget kan være noe utvidet i forhold til dette, da oftest med fortellingsstoff. Hvis Noa-fortellingen er med, er det gjerne tiltak for denne aldersgruppen den er knyttet til. For aldersgruppen 6–12 år legges det opp til bruk av flere bibeltekster. Både Dåpsberetningen og Skapelsen går igjen også for denne gruppen. I tillegg trekkes flere fortellingstekster fra evangeliene inn, for eksempel undertekster og nattverdtekster. Ikke-fortellende tekster kommer også tydeligere inn nå, som Jesus-ord og brevttekster, ofte med vekt på etikk. For aldersgruppa 13–18 år ser vi store variasjoner når det gjelder hvor mange konkrete tekster det vises til, ikke minst når det gjelder tiltaket Konfirmasjon (her vises det ofte til egne planer). Vi finner noe flere GT-tekster og brevttekster for denne aldersgruppen enn på lavere årstrinn. Også for denne aldersgruppen vektlegges etiske perspektiv, og i noen planer relateres bibeltekster til store livstema som er aktuelle i ungdomsårene. For denne aldersgruppa finner vi i noen planer med tekster om kall, etterfølgelse, tjeneste og kristent fellesskap, knyttet til ledetreningstiltak

Ofte kan planer nevne samme tekst under tiltak for ulike aldersgrupper. Én tekst som repeteres hyppig, er Skapelse og syndefall (1 Mos 1–3). Vi finner eksempler på lokale trosopplæringsplaner der ulike sider ved denne teksten er tematisert på ulike aldersnivå. For eksempel kan tematikk knyttet til synd/syndefallet trekkes inn under tiltak for mellomtrinnalderen, mens spørsmål knyttet til tro-vitenskap tematiseres i konfirmasjonstiden. Men vi finner også eksempler på det motsatte: lokale planer der tekster er ført opp flere ganger uten at det går fram om/hvordan det er reflektert over fordypning og utvidet forståelse.

Plan for trosopplæring sier ikke mye om hvordan en skal ivareta målet om en systematisk og sammenhengende trosopplæring. Det elektroniske verktøyet har heller ikke tekstbokser der menighetene må fylle ut noe om hvordan en skal legge til rette for progresjon i trosopplæringen fra 0 til 18 år. Mange av de lokale planer fremstår som forholdsvis lite gjennomtenkte når det gjelder progresjon og også hvordan man skal reflektere inn et mer

dynamisk forhold mellom kunnskap, praksis og livstolkning. Det gjelder særlig planer hvor det oppgis svært mange bibeltekster, tekster som spenner over mange tema, men hvor profilen på tekstmaterialet fremstår uten klar sammenheng. Samtidig *kan* progresjon og sammenheng være ivare tatt ved bruken av diverse ressursmateriale knyttet til de aldersspesifikke tiltakene. Andre planer med omfattende bibelbruk på alle alderstrinn i trosopplæringen viser en tydeligere bevissthet om hvordan læring skjer både gjennom *tilegnelse* av et gitt materiale og gjennom *deltakelse* i aktiviteter. Barn og unge tilbys redskaper for livstolkning og livsmestring, deriblant bibeltekster, og tilretteleggingen er alderstilpasset og med fokus på identitetsskaping, felleskap og relasjoner.

Bibelen inngår i aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis* på ulike måter i de lokale trosopplæringsplanene. Som tekst/bruks gjenstand (primær artefakt), kunnskapselement/instruksjon (sekundær artefakt) og som teologi / kristen livstolkning (tertiær artefakt). Under de fleste tiltakene der Bibelen og bibeltekster nevnes i de lokale planene, er dette plassert under *Kirkens tro og tradisjon*. Under aspektet *Kristen tro i praksis* blir det ofte gitt instruksjoner for hvordan Bibelen skal brukes. Her henvises det både til bibelfortellinger og andre artefakter (f. eks. lystenning, måltid, bønn) i menighetsfellesskapet.

Under aspektet *Livstolkning og livsmestring* finnes den største variasjonen når det gjelder formuleringer. Grunnen til det kan kanskje være at *Plan for trosopplæring* gjør kortfattet rede for grunnlagstenkingen om aspekter. I de lokale planene skal menighetene også gjøre rede for hvordan *hvert* enkelt tiltak (fra 0-18 år) skal gi livstolkning og livsmestring, et mål som vi har stilt spørsmål ved. Det synes som om mange planskrivere er usikre på hva som skal stå i rubrikken *Livstolkning og livsmestring*. Det gjør at en del planer fremstår som mindre konsistente når det gjelder å reflektere en dynamisk sammenheng mellom kunnskap, praksis og refleksjon/livstolkning. Samtidig ser vi at mange menigheter har jobbet svært selvstendig med dette aspektet. Under 4.5 gir vi noen eksempler på hvor forskjellig ulike menigheter utmynter tiltak i forhold til de tre aspektene når det gjelder bibeltekster.

5.5 Generell nasjonal plan og konkret elektronisk planverktøy

Plan for trosopplæring skal være et «redskap» og et ressursdokument for utvikling av reformen nedenfra (s. 3). Vi har etterlyst mer konkret veiledning i den nasjonale

trosopplæringsplanen til hjelp for menighetene når de skal utvikle sine planer. Det gjelder den teologiske og pedagogiske grunnlagstenkning, og også sammenhengen mellom beskrivelsen av Bibelen under trosopplæringsens innhold og lista over kjernetekster i vedlegg 2. Vi har også etterlyst flere anbefalinger av bibeltekster i forhold til tema, alderstrinn og tiltak, samt noen flere tilknytningspunkt til skolens planer, bl.a. når det gjelder forståelsen av Bibelen som Guds ord / hellig tekst.

Det elektroniske verktøyet/malen som alle menighetene skriver sine trosopplæringsplaner inn i, er mer konkret og detaljert enn den nasjonale trosopplæringsplanen. Det gjør at den elektroniske malen *kan* bli den formelle læreplanen i utviklingen av de lokale trosopplæringsplanene. Det er forståelig at man fra Kirkerådet ønsker utvikling av planer ut fra en felles mal. Det gir bedre oversikt over tiltakene i menigheten, mulighet til å utvikle ressursmateriale og andre støttetiltak og til å styre reformen ovenfra. Samtidig er det grunn til å gjennomtenke om malen ivaretar godt nok føringer og anbefalinger i *Plan for trosopplæring*. Og dessuten om malens vektlegging av enkelttiltak uten at man tydelig skal gjøre rede for progresjon, sammenheng og systematikk mellom tiltakene, gjør at trosopplæringen kan bli noe fragmentert.

Det elektroniske verktøyets vektlegging av de tre aspektene *Livstolkning og livsmestring*, *Kirkens tro og tradisjon* og *Kristen tro i praksis* gjør at menighetene blir minnet på det sammensatte læringssynet i trosopplæringsreformen, med vekt på formidling av innhold og deltakelse i praksiser. Samtidig ser vi også at flere menigheter strever med å skrive fram sammenhengen mellom aspektene eller hvordan hvert enkelt tiltak skal gi livstolkning og livsmestring i planene sine. Vi mener at det kan være nyttig for Kirkerådet å se nærmere på det elektroniske planverktøyets betydning for det lokale planarbeidet, og vurdere om skjemaet ivaretar intensjonene i *Plan for trosopplæring* som helhet. Vi tror en noe mer konkret nasjonal trosopplæringsplan vil kunne gi bedre hjelp til de som har ansvaret for utvikling av de lokale planene i menighetene. Og vi tror at et planverktøy med noe mindre fokus på enkelttiltak vil kunne gi mer mulighet til å gjennomtenke tema, progresjon og sammenheng i trosopplæringen.

Vi har lest 50 lokale trosopplæringsplaner med fokus på bibeltekster. Vi har ikke sett disse planene i bruk i menighetenes trosopplæring for barn og unge. Vi har ikke truffet de mange engasjerte lederne i konfirmantarbeidet eller på Tårnagenthelg, eller observert ulike

læringssituasjoner i trosopplæringsarbeidet. Læring foregår alltid i en historisk og kulturell kontekst, i et samspill mellom mennesker og såkalte artefakter/midler/redskaper. Ifølge sosiokulturell læringsteori brukes artefakter til å tenke med, til å lære, gjøre erfaringer og erkjenne virkeligheten med. Det finnes utallige artefakter som er bruk i menighetens trosopplæringsarbeid: bibeltekster, symboler, ritualer, religiøst språk, salmebøker, trosopplæringsplaner, musikkinstrumenter. Disse artefaktene kan få betydning for menneskers læring og livsopplevelse. Det er derfor viktig å sette fokus på hvilke *bibeltekster* som er i bruk i trosopplæringsarbeidet i Dnk og hvordan de brukes. Det handler om å finne tekster som kan formidle sentrale sider ved kristen tro, stimulere til kristen livstolkning og kritisk tenkning, som kan gi språk til krevende livserfaringer - og gi barn og unge mot til å leve.

Vedlegg 1: Innspill til en eventuell revisjon av kjernetekstlista

Generelle innspill:

1. Det kan være gode grunner for å fortsatt operere med en liste over «kjernetekster» til bruk i trosopplæringssammenheng. Dette har vært etterspurt nedenfra; mange menigheter ønsker hjelp til å konkretisere hvilke bibeltekster en bør prioritere. Det kan imidlertid gjerne angis tydeligere at det er snakk om anbefalinger i tråd med den vekt som planen legger på lokalt selvstyre og lokale tilpasninger.
2. Man bør gjennomtenke og tydeliggjøre sammenhengen mellom beskrivelsen av Trosopplæringens innhold i kapittel 3 og kjernetekstlista. En bør gjennomtenke om det er hensiktsmessig å organisere lista etter ulike hovedtema, tilsvarende det som er gjort i *Plan for trosopplæring i Den norske kirke (1992)*, om lista bør organiseres etter den bibelske «frelshistorien», eller på en annen måte.
3. Det bør redegjøres tydeligere for kriteriene for tekstutvalget og listas oppbygning i ingressen til lista.
4. Man kan vurdere om det skal sies noe om hva slags type tiltak de ulike tekstene kan være aktuelle i tilknytning til, eller om det skal overlates til lokalmenighetene å avgjøre dette.
5. «Eksempler på tekster til sammenhengende lesning» kan droppes som egen overskrift. I stedet kan lengre tekstbolker som en ønsker å ha med, føres opp i hovedlista. Det bør skrives i innledningen at kapittel-/versutdrag er ført opp, men at det (særlig når det gjelder fortellinger) ofte vil være snakk om alderstilpasset gjenfortelling av tekster.
6. Der hvor enkelttekster har en overskrift i 2011-oversettelsen fra Det Norske Bibelselskap, bør denne brukes.

Innspill til det konkrete tekstutvalget:

7. Med de tekstangivelsene som nå er ført opp til «Juleevangeliet» (Luk 2,1–20) og «Påskefortellingen» (Matt 26,1–28,10), er både Vismennene hyller Jesus, Jesus rir inn i Jerusalem, Jesus vasker disiplenes føtter, Jesus viser seg for Maria Magdalena og Jesus viser seg for Emmaus-vandrerne ute. Høytidsfortellingene bør føres opp på en måte som inkluderer alt sentralt fortellingsstoff.

8. Lista bør inkludere sentrale Jesus-fortellinger som Sakkeus (Luk 19,1–10), Den blinde Bartimeus (Mark 10,46–52), Jesus stiller stormen (Mark 4,35–41)⁶⁴ og Peters fiskefangst (Luk 5, 1–11). Vi ser at disse tekstene er mye brukt lokalt, og flere av dem er også tekster som tematiserer og kan gi språk til krevende livserfaringer, noe vi har etterlyst. Andre evangeliefortellinger som tradisjonelt har hatt en plass i kirkelig opplæringsarbeid, kan også vurderes inkludert, for eksempel Jesu dåp, Såmannen og Den takknemlige samaritanen. Annet stoff enn fortellingen om Jesus og den rike (unge) mannen (Luk 18,18–30), kan være mer egnet til å tematisere spørsmål om penger og forvaltning.
9. En kan med fordel inkludere flere NT-fortellinger med kvinnelige rollemodeller/identifikasjonsfigurer, ikke minst fortellingen om Jesus og Maria ved graven (nevnt ovenfor), men også for eksempel den samaritanske kvinnen ved brønnen (Joh 4). Lignelsen om kvinnen som leter etter sølvmynten (Luk 15,8–10), der Gud sammenlignes med en fattig kvinne som leter, kan også være et godt valg.
10. Fortellingen om kallelsen av Paulus (Apg 9) kan gjerne inkluderes, eventuelt også med én eller to fortellinger fra hans misjonsvirksomhet.
11. Lista bør som nå inneholde brevttekster. Men utvalget kan muligens justeres litt. Rom 5,1–11 er antakelig inkludert fordi dette avsnittet inneholder lutherske nøkkelord som «forsonet», «frelst» og «rettferdige». Men denne teksten er nevnt i ytterst få av våre lokale planer. En kunne vurdere om Rom 4,17B–25, der trosrettferdigheten illustreres ved hjelp av Abrahams tillit til Guds løfte om at han skal få en sønn, er bedre egnet.
12. I tillegg til, eller i stedet for Sal 71 kunne utvalget fra Salmenes bok gjerne rommet den knappe Sal 13: «Hvor lenge Herre? Vil du glemme meg for alltid?» (13,2). En kunne også vurdere å ta med et utvalg fra Jobs bok. Eventuelt også trøsteord fra profetene, som for eksempel Jes 43,1–7.
13. Til skapelsestemaet kunne en vurdere å inkludere Sal 104, som blant annet uttrykker Guds fortsatte skapelse og storheten i skaperverket.

⁶⁴ Den nåværende lista har med sjøunderet i Joh 6, men som vi har nevnt, sies det ikke her eksplisitt at Jesus stiller stormen. Det er heller ikke med noe bønnerop fra disiplene.

14. En kunne inkludere noen flere fortellingstekster fra folkets historie i GT, også for å få frem et større mangfold av erfaringer og identifikasjonsfigurer. En kunne inkludere større tekstbolker, som «Hovedtrekk i fortellingen om Abraham», «Hovedtrekk i fortellingen Josef», «Hovedtrekk i fortellingen om Rut», «Hovedtrekk i fortellingen om David», «Fortellingen om Job» og/eller enkelttekster som for eksempel «Hagar og Ismael», «Jakob drømmer», «David og Batseba», «Elia og enken i Sarepta».
15. Det er naturlig at tekster som av ulike grunner kan oppleves som utfordrende, unngås på lavere årstrinn. På høyere årstrinn kan denne typen tekster fungere som utgangspunkt for fruktbare samtaler om teksttolkning og gudsbilder.

Vedlegg 2: Kjernetekster i en fornyet trosopplæring. I GUD GIR – VI DELER

Plan for trosopplæring i Den norske kirke

VEDLEGG

2 Kjernetekster i en fornyet trosopplæring

Et viktig element i kirkens trosopplæring er å gi barn og unge kjennskap til sentrale tekster fra Bibelen. Nedenfor er en oversikt over kjernetekster fra Bibelen til bruk i trosopplæringen. Tekstene er i tråd med beskrivelsen i kapittel 3. Utvalget er gjort ut fra følgende kriterier: tekster om de sentrale høytidene og liturgien, fortellinger fra Jesu liv og undervisning, utvalg fra brevlitteraturen, katekismetradisjonen, utvalgte salmer, et riss av Bibelens store fortelling.

Det er avgjørende at man tilpasser bruk av tekstene gjennom alderspennet 0–18 år. For de

yngeste aldersgruppene vektlegges bruk av konkret fortellerstoff om skapelsen og fra evangeliene, mens man med fordel kan utvide teksttilfanget for de eldre aldersgruppene. Dette legger til rette for en utvidet forståelse av Bibelens budskap og for gjentakelse og fordykning i det sentrale.

Mange av tekstene inngår i tekstboken for Den norske kirke. Tekstboken er en god ressurs for arbeid med Bibelen i trosopplæringen, og fortellingstekstene vil i særlig grad være egnet i formidlingen. I oversikten her er det tatt med noen lengre tekster som forslag til sammenhengende lesning.

Juleevangeliet	Luk 2,1-20
Påskefortellingen	Matt 26,1-28,10
Såret for våre overtreddelser	Jes 52,13-53,5
Dåps- og misjonsbefaling og Kristi himmelfart	Matt 28,16-20 og Apg 1,1-14
Talsmannen	Joh 14,16-18
Pinsedag	Apg 2,1-13
Jesus som 12-åring i tempelet	Luk 2,41-52
Jesus metter 5000, Jesus går på vannet	Joh 6,1-35
Jesus tar imot barna	Mark 10,13-16
Guds barn	Joh 1,9-12
Jesus er veien, sannheten og livet	Joh 14,6
Enkens sønn i Nain	Luk 7,11-17
Jesus hos Marta og Maria	Luk 10,38-42
Tolleren og Fariseeren	Luk 18,9-14
Jesus og den rike unge mannen	Luk 18,18-30
Jesus og Tomas	Joh 20,24-29
Guds rike er som sennepsfrøet	Mark 4,30-34
Den barmhjertige samaritan	Luk 10,25-37
Sauen som ble funnet	Luk 15,1-7
En far som ventet	Luk 15,11-32
Bergprekenen	Luk 6,20-49
Fadervår	Matt 6,6-13
Det dobbelte kjærlighetsbud	Matt 22,37-40
Den gylne regel	Matt 7,12
Den lille bibel	Joh 3,16

Kjærlighetens høysang	1 Kor 13
Guds kjærlighet	1 Joh 4,7-11
Fred med Gud, rettferdiggjort av tro	Rom 5,1-11
Av nåde er dere frelst	Ef 2,1-10
Åndens frukt	Gal 5,16-26
Gled dere!	Fil 4,4-8
Herren er vår Gud	5 Mos 6,4-9
Velsignelsen	4 Mos 6,22-27
Hva er da et menneske?	Salme 8
Herren er min hyrde	Salme 23
Tilgi meg Gud	Salme 51
Bønn, klage og tillit	Salme 71
Du har skapt meg på skremmende underfullt vis	Salme 139
Lovsyng Gud!	Salme 150
Skapelse og syndefall	1 Mos 1,1-3,24
Guds løfte til Abraham	1 Mos 12,1-3
Miriam redder Moses	2 Mos 2,1-10
Gud kaller Moses	2 Mos 2,23-3,15; 4,10-16
De ti bud	2 Mos 19,20; 20,1-20
Den store soningsdagen	3 Mos 16
Samuel i tempelet	1 Sam 3
Guds løfte til David og hans ætt	2 Sam 7,1-17
Møte med Den hellige	Jes 6,1-8
Sosial rettferdighet	Amos 5,7-15
Den nye himmel og jord	Ap 1,1-2; 21,1-5

Eksempler på tekster til sammenhengende lesning:

Evangeliet etter Markus

Paulus brev til filipperne

Paulus brev til efeserne

Utferden fra Egypt

Ruts bok

Jona

Litteraturliste

- Afdal, G. (2013). *Religion som bevegelse: læring, kunnskap og mediering*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Afset, B. (2011). Jona som forbilde, karikatur eller speilbilde: Jonafortellingen i trosopplæringen. *Prismet: religionspedagogisk tidsskrift* 62(3), 139-150.
- Botvar, P. K. (2015). *Avsluttet reform eller fortsatt læring og utvikling? Trosopplæring som arbeidsform i menighetene*. (KIFO Rapport 1/2015). Oslo: KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning.
- Goodlad, J. I. (1979). *Curriculum Inquiry. The Study of Curriculum Practice*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Fuglseth, K., Haakedal, E. & Schmidt, U. (2015). *Lokale trusopplæringsplanar: Innhald og prosess*. (KIFO Rapport 3/2012). Hentet fra http://www.kifo.no/wp-content/uploads/2016/09/Lokale-trusopplaeringsplanar_KIFO-Rapport-2012_3.pdf
- Hansen, E. S. (2016). *Nasjonal eller lokal trosopplæringsplan?* (Mastergradsavhandling, Det teologiske menighetsfakultet). Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2398304>
- Hauglin, O., Lorentzen, H. & Mogstad, S. D. (2008). *Kunnskap, opplevelse, tilhørighet. Evaluering av forsøksfasen i Den norske kirkes trosopplæringsreform*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hegstad, H. (2015): *Gud, verden og håpet: Innføring i kristen dogmatikk*. Oslo: Luther Forlag.
- Heitmann, H., Jansen, O. & Asmundtveit, A. K. (2015). *Tidslinjen. Den store fortellingen i Bibelen*. Hentet fra <http://www.bibel.no/tidslinjeninfo>
- Holmqvist, M. (2012). Trosopplæring som livsstil?: En analyse av læringssyn i Trosopplæringsplanen. *Prismet: religionpedagogisk tidsskrift*, 63(1), 17-33.
- Horsfjord, H., Sørensen, T., Heiene, G., Leganger-Krogstad, H. & Holmqvist, M. (2015). *Kompetanse, utdanning og motivasjon: en kartlegging av undervisningstjenesten*.

- (MF-rapport 1/2015). Hentet fra https://www.mf.no/sites/mf/files/users/Dokumenter/Forskning/Trosopplaring/kompetanse_utdanning_og_motivasjon-en_kartlegging_av_undervisningstjenesten_i_den_norske_kirke_2015.pdf
- Jacobsen, D. A. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser. Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Johnsen, E.T. (2014). *Religiøs læring i sosiale praksiser. En etnografisk studie av mediering, identifisering og forhandlingsprosesser i Den norske kirkes trosopplæring* (Doktorgradsavhandling, Det teologiske fakultetet, UiO). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/48674>
- Johnsen, E. T. (2017, 31. oktober). En full Noah og en angrende Gud. Verdidebatt. Hentet fra <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11703118-en-full-noah-og-en-angrende-gud>
- Karlberg, K. & Löfgren, U., et al. (2013). *Bibelen for barn* (O.S. Bjørlykke, overs.). Oslo: IKO-forlaget og Verbum.
- Kielland, J.C. (2016, 10. mai). Hva skal vi med Noah – fortellingen om drukning og en brutal guddom? Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/5VrJz/Hva-skal-vi-med-Noah---fortellingen-om-drukning-og-en-brutal-guddom---Jan-Christian-Kielland>
- Kirkemøtet (2009). Protokoll: Kirkemøtet 2009, Tønsberg, 16.-19. november. (KM 4/09 Plan for trosopplæring, 14-26). Hentet fra <https://kirken.no/globalassets/kirken.no/migrering/protokoll-km-2009.pdf>
- Kirkerådet (2010). *Gud gir – vi deler: plan for trosopplæring i Den norske kirke*. Oslo: Den norske kirke, Kirkerådet.
- Kirkerådet (1992). *Plan for dåpsopplæring i Den norske kirke*. Oslo: Den norske kirke, Kirkerådet.
- Kirkerådet (2009). Sakspapirer til sak 46/09 Plan for trosopplæring (2. gangs behandling). Hentet fra <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/saksdokumenter-og-vedtak/kirkeradet-17.09.2009---18.09.2009/>

- Kjærnsli, M., & Rohatgi, A. (2015). 8 Læringsmiljøet i skolen. I Kjærnsli, M. & Jensen, F. (Red.) *Stø kurs: Norske elevers kompetanse i naturfag, matematikk og lesing i PISA 2015*. Hentet fra <https://www.idunn.no/sto-kurs-pisa-2015/8-laeringsmiljoet-i-skolen>
- Leganger-Krogstad, H., Langkaas, R., Engen, N., Nygård, I. H., & Skeie, S. (2015). *Konfirmantbibelen: Lærerveiledning*. Verbum.
- Larsson, E. (1982). *Människan inför Bibeln*. Arlov: Skeab Förlag.
- Lerheim, B. (2016). Trosopplæring for Guds små prinsesser? Teologi, kjønn og læring i bibelbøker for barn. *Prismet: religionpedagogisk tidsskrift* 67(1), 19-34.
- Mogstad, S. D. (1997). *Fag, identitet og fortelling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Säljö, R. (2006). *Læring og kulturelle redskaper: om læreprosesser og den kollektive hukommelsen*. (S. Moen, overs.). Oslo: Cappelen Forlag.
- Saxegaard, K. M. (2009). Når Gud angreer – nesten. Gammeltestamentlige fortellinger fremstilt i norske barnebibler. *Prismet: religionpedagogisk tidsskrift* 60(2), 77–90.
- Sfard, A. (1998). On two metaphors for learning and the danger of choosing just one. *Educational Researcher* 25(4), 4-13.
- Skauen, O. (2015). Generasjon prestasjon: Barn av senmodernismen. (Hovedoppgave, Det psykologiske fakultet, UiO). Hentet fra <http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/9992/132044837.pdf?sequence>
- Utdanningsdirektoratet (2015). *Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE)*. Hentet fra <http://data.udir.no/kl06/RLE1-02.pdf>
- Waldemar, J. (2011). *Barnebibelen min*. Skjetten: Hermon forlag.